

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLK ÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ
ANA BİLİM DALI

**DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİSAS KURSLARININ
DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mustafa KARA

BURSA – 2006

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLK ÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ
ANA BİLİM DALI

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİSAS KURSLARININ
DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mustafa KARA

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

BURSA - 2006

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda
..... numaralı 'nın
hazırladığı “.....

.....” konulu (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik
Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı,/...../ 20.... günü -saatleri
arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının
.....(başarılı/başarısız) olduğuna
.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Ana Bilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

...../...../ 20.....

Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bu çalışma Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki eğitim merkezlerinden ihtisas kursu düzenlenen, İstanbul Pendik Haseki (20 Ocak 1976), Konya Selçuk (26 Ekim 1989), Trabzon Akçaabat Darıca (30 Ekim 2000), Erzurum M. Nuri Yılmaz (07 Şubat 2000) ve Kayseri Eğitim Merkezleri (07 Ekim 2002) üzerine yapılmıştır. İhtisas kursu düzenlenmeyen eğitim merkezleri, araştırmanın dışında tutulmuştur.

Başkanlık personelinden İlahiyat Fakültesi mezunu olanlar arasından, imtihanla bu kurslara eleman seçimi yapılmaktadır. Seçilen kursiyerler, otuz aylık bir kursa tabi tutulduktan sonra, yine başkanlık bünyesinde özellikle müftü ve vaiz olarak istihdam edilmektedir.

Kursiyerler ilk dokuz ayda Kur'an-ı Kerim ve Arapça dersleri görmektedir. Kur'an-ı Kerim dersinde okuma, ezber ve meal, Arapça'da ise gramer, kelime yapıları ve konuşma üzerinde durulmaktadır. Hazırlık döneminde elde edilen seviye, ihtisas döneminde Arapça kaynaklardan işlenen derslere temel teşkil etmektedir. İhtisas döneminde hadis, tefsir ve fıkıh dersleri yoğun olmakla beraber, kelimeler de işlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, İhtisas Kurslarının önemine dikkat çekmek ve kursa giriş imtihanından başlayarak kurs bitimine kadar karşılaşılan sorunları tespit edip çözüm önerileri sunabilmek, olarak belirlenmiştir. Bu amaçlara, **Niçin, Ne, Kime, Nasıl öğretilecek ve sonuçta Ne kadar öğretilmiş** soruları doğrultusunda ve eğitim bilimlerinin sistematiği içerisinde ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada uygulanan alan araştırmasına, beş eğitim merkezine devam eden 119 kursiyerle, 18 mezun olmak üzere toplam 137 kişi katılmıştır. Anket metinleri, her başlık için ayrı ayrı değerlendirilip tablolandırılmıştır. Araştırmada öncelikle, kurslara duyulan ihtiyaç ele alınmış ve bu kursların son derece gerekli olduğu anlaşılmıştır. Kurslarda kaliteli bir eğitim verildiği anlaşılmış, bununla beraber kursların daha verimli hale getirilmesi için neler yapılması gerektiği de araştırılmıştır. Bu çerçevede, sistemli öğretmeye ve uygulamaya yönelik eksiklikler tespit edilmiştir. Sorunların çözümüne yönelik teklifler, anket metinleri doğrultusunda sonuç bölümünde verilmiştir.

Bu çalışma, kurslar üzerine yapılan üçüncü araştırmadır. Önceki çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde son derece faydalı olacağını ve kurslarla ilgili yapılacak düzenlemelere katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

ABSTRACT

This study was made about İstanbul Pendik Haseki (20 January 1976), Konya Selçuk (26 October 1989), Trabzon Akçaabat Darıca (30 October 2000), Erzurum M. Nuri Yılmaz (07 February 2000) ve Kayseri Education Centers (07 October 2002) which are organized as the course of specialization in The Presidency of Religious Affairs. The education centers which are not organized as the course of specialization were excepted from this study.

The members of these courses are chosen by examination from personnels of The Presidency of Religious Affairs, who are graduated from the Faculty of Theology, to courses of specialization. Chosen members take a course for 30 months and than they are employed as a mufti or preacher.

In the first nine months, the members of these courses take lessons of the Quran and Arabic. At the lessons of Quran they are educated in reading, memorizing and meaning of Quran. In Arabic grammer, speaking and structures of words are taken up intensively.

The level gotten in the term of preparations makes base of lessons whice are taken in the term of specialization from written source of information in Arabic. By the way, in the term of specialization the members of these courses take lessons of Hadidith, Interpretation, Fiqh and Utterance.

The aim of this study is to notice the importance of the courses of specialization and to take attention the problems which appear from the beginning to end of the course and to offer solutions about these problems.

In the study we precedencely take up the necessity of these courses and it is understood from this search that these cources are extremely necessary.It is also understood that well-education is trained in these courses however it is searchedthat how to get beter the education systems and what to do.It is also established that there is the deficiency in systematic teaching and application.The suggestions for the solutions of problems are offered in consequence in direction of questionnaire text.

This study is the third search about these courses.When this study is evaluated with former studies, we think that it is extremely beneficial and contributes to reorganize about these cources.

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun varolmasından beri din, her dönemde ve her devirde insanlığın ilgi alanı dahilinde olmuştur. Ancak, özellikle son dönemde meydana gelen teknolojik gelişmeler, sosyo-kültürel değişimler ve bazı fikir akımları, dinin toplum üzerinde meydana getirdiği bütünleştirici etkisinin zayıflamasına ve bireyselleşmenin ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Bir süre öncesine kadar aynı mahallede yaşayan hemen herkes, birbirini tanıyıp, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayla aralarındaki ilişkiyi yürütürken, bugün aynı binada kapı komşusu olanlar birbirini tanıyamaz hale gelmiştir. Bu bireyselleşme ve din duygusundaki zayıflama sonucu insanoğlunun içerisinde oluşan huzursuzluk ve tatminsizlik tekrar dine ve dinin içtimai boyutuna olan ihtiyacı göz önüne çıkarmıştır. Artık günümüzde dinin gerekliliği ya da gereksizliği değil, nasıl daha iyi din hizmeti verilebilirliği ve insanoğlunun bu ihtiyacının azami ölçüde nasıl karşılanabilirliği tartışılmaktadır.

15 Asırdır var olduğu her coğrafya da toplumsal bütünlüğü, birlikte yaşama becerisini ve cemiyet huzurunu tesis eden İslâm dininin bahsedilen bu özelliklerini yitirmemesi ve insanlara doğru anlatılabilmesi/aktarılabilmesi için öncelikle doğru anlaşılması gerekmektedir. Allah tarafından peygamber vasıtasıyla insanlığa iletilen Kur'an-ı Kerim ve sünnet vasıtasıyla ortaya konulan dinin doğru anlaşılabilmesi de Arapça ve Temel İslâm Bilimlerine hakim olmakla mümkündür.

İslâm'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünnet aynı zamanda İslâmi ilimlerin de temel kaynaklarıdır. Bu iki kaynağın dili Hz.Muhammed'in de dili olan Arapça'dır. Öyleyse dini ilimleri tam olarak elde etmek isteyenler için Arapça temelli bir eğitim almak kaçınılmaz bir gerekliliktir. Hedefini "*Diyânet İşleri Başkanlığı teşkilatında çalışan dini hizmet personelinin mesleki bakımdan daha iyi yetiştirmelerini sağlamak, verimliliklerini artırmak, daha ileri görevlere hazırlamak ve başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek nitelikte mütehassıs elemanları, yüksek din alimlerini yetiştirmektir*" şeklinde belirlemiş olan D.İ.B.

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları da bu hedeflerini gerçekleştirmek için Arapça temelli bir eğitim programı uygulamaktadır.

Her çalışma bir ilgiden kaynaklanır. 2002 yılında Diyânet İşleri Başkanlığı **Kayseri Eğitim Merkezi Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursu** imtihanını kazandıktan sonra başladığımız bu kursun din eğitimi ve öğretimi açısından ne kadar önemli bir yer tuttuğuna şahit olduk. Bir eğitim kurumu olan İlahiyat Fakültesi mezunlarının, bir hizmet kurumu konumunda olan D.İ.B.'nin kendi bünyesinde oluşturduğu Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını da bitirmeleri, edindikleri teorik bilginin belirtilen hedefler doğrultusunda uygulanabilirliği için elzem olduğu kanaatine vardık.

Bu sebeple ihtisas kurslarının bir de Din Eğitimi açısından değerlendirilmesi gerektiğini düşündük. Bu çerçevede ortaya koyduğumuz çalışmamızın Giriş kısmında “araştırmanın problemi, amacı ve önemi, sınırlılıkları, kaynaklar ve metodoloji ile varsayımlar” ele alınmıştır. Birinci bölümde, "Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına Duyulan İhtiyaç" ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, "Kursiyerlerin Kurslarla İlgili Düşünce ve Değerlendirmeleri" ele alınmıştır. Sonuç kısmı ise "kişisel gözlemlerimizle anket sonuçlarını meczettiğimiz düşünce ve tekliflerden" oluşmaktadır.

Bu araştırmanın yapılması esnasında bana her bakımdan yardımcı olan Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. **Mehmet ŞANVER**'e, her aşamada bana destek veren kıymetli hocalarıma, değerli görüşleri ile beni yönlendiren kıymetli öğretmenlerim ve kursiyer arkadaşlarıma ve dualarını hiçbir zaman eksik etmeyen aileme ve eşime teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa KARA
Bursa 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR.....	xviii

GİRİŞ

A- Araştırmanın Problemi	4
B- Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1- Araştırmanın Amacı	5
2- Araştırmanın Önemi	5
C- Araştırmanın Evreni ve Sınırlılıkları	6
D- Kaynaklar ve Metodoloji	7
1- Literatür İncelemesi ve Analiz Yöntemi	8
2- Anket Tekniğine Dayalı Alan Araştırması Yöntemi	8
E- Varsayımlar	9

I. BÖLÜM

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİSAS KURSLARINA DUYULAN İHTİYAÇ

A- Din Eğitime Duyulan İhtiyaç	12
1- Bireysel Anlamda Din Eğitime Duyulan İhtiyaç.....	12
2- Toplumsal Anlamda Din Eğitime Duyulan İhtiyaç.....	13
B- Yapacakları Görevler Açısından, Kursiyerlerin Kurs Öncesi Aldıkları Din Eğitiminin Yeterlilik Durumu	19
1- İmam-Hatip Lisesi Tahsil Dönemi	19
2- İlâhiyat Fakültesi Tahsil Dönemi	23

C- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimindeki Yeri	27
1- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Dinamik Yapısı	28
2- İlahiyat Fakülteleri ve Bilimsel Fonksiyonları	28
3- Mabet Teşkilatı ve Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları.....	29

II. BÖLÜM

KURSIYERLERİN KURSLARLA İLGİLİ DÜŞÜNCE VE DEĞERLENDİRMELERİ

A- Ankete Katılan Kursiyerlere Ait Kişisel Bilgiler ve Yorumlar.....	32
1. Yaş Durumu	32
2. Eğitim Durumu	33
3. Hizmet Süresi.....	34
a- Hizmet Süresiyle Hedefler Arasındaki İlişki.....	35
b- Hizmet Süresiyle Kurs Süresi Arasındaki İlişki.....	35
4. Kursa Başlarken Bulunulan Görev	36
B- Kurs Hedefleri ve Kişisel Hedefler	38
1. Kurs Hedefleri.....	38
2. Kişisel Hedefler	43
a- Kişisel Hedeflerle Kurs Süresi Arasındaki İlişki.....	44
b- Kişisel Hedeflerle Çalışma Metotları Arasındaki İlişki	44
C- Kurslarda Uygulanan Programın Muhteva Boyutu ve Değerlendirilmesi.....	47
1. Kur'an-ı Kerim	47
a- Kurslara Göre Kur'an-ı Kerim Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum.....	47
1- Tecvit Kaidelerini Tanım ve Örnekleriyle Bilebilme	48
2- Tecvit Kaidelerine Uygun, Hatasız Kur'an-ı Kerim Okuyabilme	49
3- Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme.....	51
4- Kur'an-ı Kerim'in hangi suresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	52
5- Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme.....	54
6- Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini yapabilme	55
7- Kur'an-ı Kerim ve Vaaz – İrşad Faaliyetleri.....	56
b- Kurslara Göre Kur'an-ı Kerim Dersinin Genel Durumu	58
2. Arapça	60

a- Kurslara Göre Arapça Dersinin Genel Durumu	61
b- Kurslara Göre Arapça Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum	62
1- Yeterli Gramer Bilgisine Sahip Olma.....	62
2- Arapça Konuşabilme.....	63
3- Klasik Arapça Metinleri Anlayabilme	64
4- Modern Arapça Metinleri Anlayabilme.....	65
5- Arapça Duyduğunu Yazabilme.....	66
6- Arapça Metinler Oluşturabilme	67
7- Arapça'da Kendi Kendini Geliştirme Yeteneği.....	68
3. Hadis	69
a- Kurslara Göre Hadis Dersinin Genel Durumu.....	69
b- Kurslara Göre Hadis Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum	71
1- Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma.....	71
2- Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma	72
3- Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilme	73
4- Hadis Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme.....	74
5- Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamlarını Bilme.....	75
6- Hadis Problemlerini ve Çözümü Yönelik Açıklamaları Bilme.....	76
7- Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Hadis İlişkisi.....	77
4. Tefsir.....	78
a- Kurslara Göre Tefsir Dersinin Genel Durumu	78
b- Kurslara Göre Tefsir Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum	79
1- Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma	79
2- Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma.....	80
3- Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme.....	81
4- Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme.....	82
5- Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamlarını Bilme.....	83
6- Tefsir Problemlerini ve Çözümü Yönelik Açıklamaları Bilme	84
7- Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Tefsir İlişkisi.....	85
5. Fıkıh.....	87
a- Kurslara Göre Fıkıh Dersinin Genel Durumu	87
b- Kurslara Göre Fıkıh Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum	90

1- Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma	90
2- Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma.....	91
3- Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilme	92
4- Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme	93
5- Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme.....	94
6- Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilme	95
7- Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olma	96
D- Kurslarda Uygulanan Programın Süreç Boyutu ve Değerlendirilmesi.....	97
1. Kursta Giriş İmtihanıyla İlgili Görüş ve Düşünceler	97
2. Kursiyer ve İdare İlişkileri ile İlgili Görüş ve Düşünceler	99
3. Kurs Süresi ile İlgili Görüş ve Düşünceler	100
4. Hocalarla İlgili Görüş ve Düşünceler	105
E- Kurslarda Uygulanan Eğitimin Değerlendirme Safhası ve Yorumlar.....	110
1. Kurslarda Üç Ayda Bir Yapılan İmtihanlarla İlgili Görüş ve Düşünceler.....	110
2. Eski Göreve İade ve İmtihanlara Etkisi	112
3. Kursiyerlerin En Çok Zorlandığı İmtihanlar.....	113
SONUÇ	116
A- Varsayımların Değerlendirilmesi.....	117
B- Kursların Hedefleriyle İlgili Tespitler ve Teklifler	118
C- Kursların Programıyla Alakalı Tespitler ve Teklifler	121
D- Kursların Eğitim Süreciyle İlgili Tespitler ve Teklifler.....	126
E- Kurslarda Uygulanan Değerlendirme İmtihanlarıyla İlgili Tespitler ve Teklifler	128
BİBLİYOGRAFYA.....	130
EKLER.....	132
Ek-I: Anket uygulaması için gerekli izin belgesi.....	132
Ek-II: Anket metni.	133
Ek-III: İhtisas Kursu Ders ve Kitap Çizelgesi.....	141

TABLolar LİSTESİ

Tablo: 1	:Kursiyerlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı s.32
Tablo: 2	:Kursiyerlerin Yaşlarına Göre Başka Kurumlara Geçme İsteğini Gösterir Tablo s.33
Tablo: 3	:Kursiyerlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı s.33
Tablo: 4	:Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı s.34
Tablo: 5	:Kursiyerlerin Hizmet Süreleriyle İlk Hedefleri Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.35
Tablo: 6	:Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı s.36
Tablo: 7	:Kursiyerlerin Kurs Hedefleriyle Alakalı Düşüncelerini Gösterir Tablo s.38
Tablo: 8	:Kursiyerlerin Kurslardaki Mesleki Uygulama Hakkındaki Düşüncelerini Gösterir Tablo s.40
Tablo: 9	:Kursiyerlerin Kurs Hedefleri Hakkındaki Düşünceleriyle Bilgilerini Unutup Unutmama Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.42
Tablo: 10	:Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedeflerini Gösterir Tablo s.43
Tablo: 11	:Kursiyerlerin Kişisel Hedefleriyle Kurs Süresi Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.44
Tablo: 12	:Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedefleriyle Çalışma Metotları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.45
Tablo: 13	:Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedefleriyle Çalışma Metotları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.45
Tablo: 14	:Kurslara Göre Tecvit Bilgisini Gösterir Tablo s.48
Tablo: 15	:Kurslara Göre Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Okuma Kabiliyetini Gösterir Tablo s.49
Tablo: 16	:Kursiyerlerin Yüzünden Okuma Kabiliyetleriyle, Din Eğitimine Sağlayabilecekleri Katkı Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.50
Tablo: 17	:Kurslara Göre Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma Alışkanlığını Gösterir Tablo s.51
Tablo: 18	:Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma alışkanlığıyla, Kurs Sonundaki Durumları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.52
Tablo: 19	:Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma alışkanlığıyla, Kurs Sonundaki Durumları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.52
Tablo: 20	:Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerimdeki hangi surenin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo s.53
Tablo: 21	:Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerimdeki hangi surenin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevapları, Kurs Sonundaki Durumlarıyla Karşılaştırır Tablo s.54
Tablo: 22	:Kursiyerlerin "Ezber Müfredatındaki Sureleri Kalıcı Olarak Ezberlemeleriyle İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo s.54
Tablo: 23	:Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini yapabilme ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo s.55

Tablo: 24	:Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim ve .Vaaz-İrşad Faaliyetleri ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo s.56
Tablo: 25	:Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo s.58
Tablo: 26	:Kursiyerlerin Kur'an Dersiyle, Son Durumları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.59
Tablo: 27	:Kursiyerlerin Kur'an Dersiyle, Din Eğitime Katkı Sağlayabilmeleri Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.59
Tablo: 28	:Kursiyerlerin Arapça Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo s.61
Tablo: 29	:Kursiyerlerin Arapça Gramer Bilgisiyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.62
Tablo: 30	:Kursiyerlerin Arapça Konuşabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.63
Tablo: 31	:Kursiyerlerin Klasik Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.64
Tablo: 32	:Kursiyerlerin Modern Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.65
Tablo: 33	:Kursiyerlerin Arapça Duyduklarını Yazabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.66
Tablo: 34	:Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.67
Tablo: 35	:Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.68
Tablo: 36	:Kursiyerlerin Hadis Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo s.69
Tablo: 37	:Arapça Dersindeki Başarı ile Hadis Dersindeki Başarı Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.70
Tablo: 38	:Hadis Dersindeki Başarı ile Kurs Süresiyle İlgili Cevaplar Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.71
Tablo: 39	:Kursiyerlerin Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla İlgili Durumlarını Gösterir Tablo s.71
Tablo: 40	:Kursiyerlerin Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.72
Tablo: 41	:Kursiyerlerin Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.73
Tablo: 42	:Kursiyerlerin Hadis Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.74
Tablo: 43	:Kursiyerlerin Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.75
Tablo: 44	:Kursiyerlerin Hadis Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.76
Tablo: 45	:Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Hadisleri Kullanabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.77
Tablo: 46	:Kursiyerlerin Tefsir Dersindeki Genel Durumlarıyla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.78
Tablo 47	:Arapça ile Tefsir Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.79

Tablo: 48	:Kursiyerlerin Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.79
Tablo: 49	:Kursiyerlerin Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.80
Tablo: 50	:Kursiyerlerin Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.81
Tablo: 51	:Kursiyerlerin Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.82
Tablo: 52	:Kursiyerlerin Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeyeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.83
Tablo: 53	:Kursiyerlerin Tefsir Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilmeyeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.84
Tablo: 54	:Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden Faydalanma Becerileriyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.86
Tablo: 55	:Kursiyerlerin Fıkıh Dersiyle Alakalı Genel Durumlarını Gösterir Tablo s.87
Tablo: 56	:Arapça Dersiyle Fıkıh Dersi Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.88
Tablo: 57	:Kursiyerlerin Mesleki Uygulamadaki Yeterlilikleriyle Alan Bilgisi(Fıkıh Örneği) Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.89
Tablo: 58	:Kursiyerlerin İmtihanlara Çalışma Metotlarıyla Ders Durumları (Fıkıh Örneği) Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.89
Tablo: 59	:Kursiyerlerin Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.90
Tablo: 60	:Kursiyerlerin Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.91
Tablo: 61	:Kursiyerlerin Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.92
Tablo: 62	:Klasik Fıkıh Metinleriyle Tefsir Metinlerinin Karşılaştırıldığı Tablo s.93
Tablo: 63	: Klasik Fıkıh Metinleriyle Hadis Metinlerinin Karşılaştırıldığı Tablo s.93
Tablo: 64	:Kursiyerlerin Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.93
Tablo: 65	:Kursiyerlerin Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeyeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.94
Tablo: 66	:Kursiyerlerin Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilebilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s.95
Tablo: 67	:Kursiyerlerin Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo s. 96
Tablo: 68	:Kursiyerlerle İdare Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.99
Tablo: 69	:Kursiyerlerin Otuz Aylık Süre İle İlgili Düşüncelerini Gösterir Tablo s.100

Tablo: 70	:Otuz Aylık Süre İle Gereksiz Ders Var mı? Sorusuna Verilen Cevaplar Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo s.101
Tablo: 71	:Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerin Derslere Etkisini Gösteren Tablo s.102
Tablo: 72	:Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerin Derslere Etkisini Gösteren Tablo s.102
Tablo: 73	:Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerin Derslere Etkisini Gösteren Tablo s.102
Tablo: 74	:Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerin Derslere Etkisini Gösteren Tablo s.102
Tablo: 75	:Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerine Göre Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerini Gösteren Tablo s. 103
Tablo: 76	:Kursiyerlerin hedefleriyle Kurs Süresinin Karşılaştırıldığı Tablo s.104
Tablo: 77	:Kursiyerlerin Sistemli Bilgi Edinip Edinemedikleriyle Alakalı Tablo s.107
Tablo: 78	:Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerinde Üç Ayda Bir Yapılan İmtihanlarla İlgili Düşüncelerini Gösteren Tablo s.110
Tablo: 79	:İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Tablo s.112
Tablo: 80	:İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Tablo s.113

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik :1 Kursiyerlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı s.32
- Grafik :2 Kursiyerlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı s.33
- Grafik :3 Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı s.34
- Grafik :4 Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı s.36
- Grafik :5 Kursiyerlerin Kurs Hedefleriyle Alakalı Düşüncelerini Gösterir Grafik s.38
- Grafik :6 Kursiyerlerin Kurslardaki Mesleki Uygulama Hakkındaki Düşüncelerini Gösterir Grafik s.40
- Grafik :7 Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedeflerini Gösterir Grafik s.43
- Grafik: 8 Kurslara Göre Tecvit Bilgisini Gösterir Grafik s.48
- Grafik: 9 Kurslara Göre Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Okuma Kabiliyetini Gösterir Grafik s.49
- Grafik: 10 Kurslara Göre Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma Alışkanlığını Gösterir Grafik s.51
- Grafik: 11 Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerimdeki hangi surenin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevapları Gösterir Grafik s.53
- Grafik: 12 Kursiyerlerin "Ezber Müfredatındaki Sureleri Kalıcı Olarak Ezberlemeleriyle İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Grafik s.54
- Grafik: 13 Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini yapabilme ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Grafik s.55
- Grafik: 14 Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim ve .Vaaz-İrşad Faaliyetleri ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Grafik s.56
- Grafik: 15 Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Grafik s.58
- Grafik: 16 Kursiyerlerin Arapça Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Grafik s.61
- Grafik: 17 Kursiyerlerin Arapça Gramer Bilgisiyle İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.62
- Grafik: 18 Kursiyerlerin Arapça Konuşabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.63
- Grafik: 19 Kursiyerlerin Klasik Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.64
- Grafik: 20 Kursiyerlerin Modern Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.65
- Grafik: 21 Kursiyerlerin Arapça Duyduklarını Yazabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.66
- Grafik: 22 Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.67
- Grafik: 23 Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeye İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.68
- Grafik: 24 Kursiyerlerin Hadis Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Grafik s.69
- Grafik: 25 Kursiyerlerin Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla İlgili Durumlarını Gösterir Grafik s.71

- Grafik: 26 Kursiyerlerin Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.72
- Grafik: 27 Kursiyerlerin Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.73
- Grafik: 28 Kursiyerlerin Hadis Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.74
- Grafik: 29 Kursiyerlerin Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamlarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.75
- Grafik: 30 Kursiyerlerin Hadis Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.76
- Grafik: 31 Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Hadisleri Kullanabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.77
- Grafik: 32 Kursiyerlerin Tefsir Dersindeki Genel Durumlarıyla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.78
- Grafik: 33 Kursiyerlerin Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.79
- Grafik: 34 Kursiyerlerin Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.80
- Grafik: 35 Kursiyerlerin Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.81
- Grafik: 36 Kursiyerlerin Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.82
- Grafik: 37 Kursiyerlerin Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamlarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.83
- Grafik: 38 Kursiyerlerin Tefsir Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.84
- Grafik: 39 Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden Faydalanma Becerileriyle Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.86
- Grafik: 40 Kursiyerlerin Fıkıh Dersiyle Alakalı Genel Durumlarını Gösterir Grafik s.87
- Grafik: 41 Kursiyerlerin Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.90
- Grafik: 42 Kursiyerlerin Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.91
- Grafik: 43 Kursiyerlerin Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.92
- Grafik: 44 Kursiyerlerin Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.93
- Grafik: 45 Kursiyerlerin Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamlarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.94

- Grafik: 46 Kursiyerlerin Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilebilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.95
- Grafik: 47 Kursiyerlerin Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Grafik s.96
- Grafik 48 Kursiyerlerle İdare Arasındaki İlişkiyi Gösterir Grafik s.99
- Grafik 49 Kursiyerlerin Otuz Aylık Süre İle İlgili Düşüncelerini Gösterir Grafik s.100
- Grafik 50 Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerine Göre Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerini Gösteren Grafik s. 103
- Grafik 51 Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerinde Üç Ayda Bir Yapılan İmtihanlarla İlgili Düşüncelerini Gösteren Grafik s.110
- Grafik 52 İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Grafik s.112
- Grafik 53 İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Grafik s.113

KISALTMALAR

age	: adı geçen eser
b.	: bin/ibn
bkz.	: bakınız
c	: cilt
çev.	: çeviren
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
E.Ü. İ.F.	: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
haz.	: hazırlayan
İst.	: İstanbul
LES	: Lisans Eğitim Sınavı
s.	: sayfa
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
S.D.Ü.	: Süleyman Demirel Üniversitesi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
U.Ü.	: Uludağ Üniversitesi
trc.	: tercüme
vb.	: ve bunun gibi
YÖK	: Yüksek Öğrenim Kurumu
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

İnsanın dünya ve ahiret mutluluğunu amaçlayan din, günümüzün şartları göz önüne alınarak araştırılması gereken bir müessesedir. Çünkü insanın manevi sıkıntı ve huzursuzluklarının son bulmasının ancak kişide güçlü bir din duygusunun varlığıyla mümkün olacağı yadsınamaz bir gerçektir. İnsandaki din duygusunun güçlendirilmesinin ve insanın sıkıntılarına çare bulunmasının ilk şartı ise, konuyla ilgili problem ve ihtiyaçların ilmi metotlarla tespit edilmesidir. Bu da ancak kendi alanında ihtisas sahibi, kültürlü, günün teknolojik ve ilmi gelişmelerini takip eden, sosyal gelişmişlik düzeyi yüksek, toplumun içinde yaşayarak toplumu yönlendirebilecek din adamlarının varlığıyla mümkün olacaktır.

İnsanlık tarihinin geldiği noktada kaçınılmaz olan hızlı değişim Ünver Günay'ın da belirttiği gibi özellikle XX. yy. da dünyanın neresinde olursa olsun tüm toplumların yaşantıları üzerine karakteristik bir biçimde damgasını vurduğu gibi Türkiye'de de teknolojik, sosyal, ekonomik, kültürel vb. gelişmelerin etkisi ve dinamiği altında toplum hayatının hemen her alanında geleneksel yapıdan modern yapıya doğru bir dönüşüme yol açmıştır.¹ İşte tam bu noktada toplumun din anlayışını olumsuz etkilerden koruyacak, yetişmişlik seviyesiyle topluma ve toplumun dini yaşantısına katkıda bulunabilecek din adamlarına ihtiyaç vardır.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere D.İ.B. da, kendi bünyesinde oluşturduğu Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile, İlâhiyat Fakültelerinde temel eğitimini alan personelini özellikle temel İslâm bilimleri sahasında daha yetkin bir seviyeye getirmeyi, daha da önemlisi din hizmetleri sahasında yapacağı görevlere daha rahat adaptasyonunu sağlamayı hedeflemiştir. Unutulmamalıdır ki bize düşen görev, insan davranışlarından biri ile ilgilenen her meslek erbabını iyi yetiştirmektir.² Hele bu meslek erbabı, ruh ve bedenden müteşekkil olan insanın, manevi yönünü temsil eden ruha hitap ederek, onun dini yaşantısını en doğru ve en üst düzeyde yaşamasına katkı sağlayarak içsel huzurun

¹ Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İst.,1999, s;12

² Özek, Ali, "*İmam-Hatip Liseleri ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İş*", *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*, (8-10 Nisan 1988), Ankara, 1991, s.213-214.

teminine gayret gösteren din görevlileri olunca iyi yetiştirilmeleri daha önemli hale gelmektedir.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki böyle bir eğitim yalnızca teoriye dayalı olmamalı bunun ötesinde kişinin aldığı teorik bilgiyi uygulama sahasına çıkarmasına olanak sağlayacak son derece yetkin bir formasyonu da içinde barındırmalıdır. Nitekim eğitimin dört temel ayağının bulunduğu, bunların özel alan bilgisi, genel kültür bilgisi, pedagojik formasyon ve kişilikten meydana geldiği³ aşikar olan bir gerçektir. İşte Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları da, İlâhiyat Fakültelerinde formasyonunu alarak eğitimci karakterine bürünmüş olan dini hizmet personelinin, Kur'an-ı Kerim, Fıkıh, Tefsir, Hadis ve tüm bu İslâmi İlimlere vakıf olmada anahtar konumunda olan Arapça'da alan bilgisini en üst seviyeye çıkararak bu dört temel ayağın alan bilgisiyle alakalı halkasını tamamlama görevini üstlenmiştir.

İlk defa 20 Ocak 1976 tarihinde İstanbul'un Haseki semtinde Haseki Eğitim Merkezi ismiyle açılan ihtisas kurslarının açılış gayesi, yapılan müzakereler sonucunda, "Başkanlık teşkilatında çalışan müftü ve vaizlerin mesleki bakımdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini arttırmak, onları daha ileriki görevlere hazırlamak ve onların, dini kaynaklara doğrudan doğruya başvurma yeteneğini elde etmelerini sağlamak, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek mütehassıs elemanları süratle yetiştirmek" olarak belirlenmiştir.

Bugün itibariyle otuz yıllık bir geçmişi olan Eğitim Merkezi İhtisas Kurslarının ilk açılışından bugüne kadar hedeflerinde, programlarında, sürelerinde ve fiziki yapılarında birtakım değişiklikler yapılmış, sayıları arttırılmış ve sonuç olarak bir gelişim gözlenmiştir. Ancak bunun yanında kursların günün değişimine, beklentilerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde, eğitim süresi uzatılmadan, müfredattaki Arapça ve Temel İslâm Bilimleri ile ilgili yapı korunarak, kursiyerlere yeni açılımlar ve öngörüler sağlayacak, problem çözücü yönlerini geliştirecek, onları düşünme ve muhakemeye sevk edecek bir eğitim anlayışına kavuşturulması hedeflenmektedir.

Bugün sayıları beşe ulaşan Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının buldukları yerler, ilk ihtisas kursu düzenlendiği tarih, bu güne kadarki mezun sayıları ve şu andaki talebe sayılarıyla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir;

³ Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, Ankara, 1999, s.16

1- İstanbul Pendik Haseki Eğitim Merkezi (20 Ocak 1976): Açılışından bu güne, 20 dönemde toplam 671 mezun vermiştir. Halen 21. dönem kursiyerleri 68 kişi olarak eğitimlerine devam etmektedir.

2- Konya Selçuk Eğitim Merkezi (26 Ekim 1989): 14 dönemde toplam 361 kursiyer mezun etmiştir. Halen 15. dönemde 51 ve 16. dönemde 60 olmak üzere 111 kursiyerle eğitimine devam etmektedir.

3- Erzurum M. Nuri Yılmaz Eğitim Merkezi (07 Şubat 2000): Bu güne kadar 4 dönemde 121 mezun vermiştir. 5. dönem 42 ve 6. dönem 39 kişi olmak üzere 81 kursiyerle eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

4- Trabzon Akçaabat Darıca Eğitim Merkezi (30 Ekim 2000): Üç dönemde toplam 79 kursiyer mezun etmiştir. Halen 4. dönemde 21 ve 5. dönemde 38 olmak üzere toplam 59 kursiyerle eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

5- Kayseri Eğitim Merkezi (07 Ekim 2002): Açılışından itibaren 2 dönemde 92 kursiyer mezun etmiştir. 3. dönem 20 ve 4. dönem 34 olmak üzere toplam 54 kursiyerle eğitimine devam etmektedir.

Bu kurslara, İlâhiyat Fakültesi mezunu olup aynı zamanda D.İ.B.'nda görev yapmakta olan personelden, yapılan sınavla kursiyer alınmaktadır. Süresi otuz ay olan kursların ilk dokuz aylık dönemi hazırlık, geriye kalan yirmi bir aylık dönemi ise ihtisas dönemi olarak değerlendirilmektedir. Hazırlık döneminde, Arapça dersleri Nahiv, Sarf, edebi metinlerin tercümesi ve Muhadese ağırlıklı olarak okutulmaktadır. Ayrıca bu dönemde Kur'an-ı Kerim ve Meal dersleri de verilmektedir. İhtisas döneminde ise Tefsir, Hadis ve Fıkıh dersleri ağırlıklı bir yer işgal etmektedir. Bununla birlikte Kelam ve Belagat gibi derslerde okutulmaktadır.* Kursu başarıyla bitirenler öncelikle müftü ve vaiz olarak istihdam edilmektedir.

* Kurslardaki derslerle ve bu derslerde okutulan kitaplarla ilgili ayrıntılı bilgi için Ek-3'e bakınız.

A- Araştırmanın Problemi

“Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adını taşıyan çalışmamız ulaşabildiğimiz kadarıyla ihtisas kursları üzerine yapılan üçüncü çalışmadır. Yaptığımız bu çalışmada problem Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını statü, sistem ve eğitim açısından ele almak, karşımıza çıkacak tabloyu da Din Eğitimi penceresinden bütüncül olarak tüm boyutlarıyla değerlendirmektir.

Daha önce yapılan çalışmalardan ilki Vehbi Akşit tarafından “*İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi*” ismiyle hazırlanmıştır. Araştırmacı çalışmasının bir alan araştırması olduğunu söylemekte ve temel amacının İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezi öğretmen, kursiyer ve mezunlarının program uygulamaları hakkındaki görüşlerini alarak, karşılaşılan sorunları ortaya koymak ve yaptığı anketlerdeki görüşler ışığında öneriler geliştirmek⁴ olduğunu belirtmektedir.

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile ilgili ilk ciddi çalışma niteliği taşıyan bu tez yapıldığı döneme ait önemli tespitlerde bulunmasına rağmen Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını sadece program yönünden ele almış olması dolayısıyla genel işleyiş ve sistemle ilgili sorunları tam yansıtamadığı kanaatindeyiz.

Bu kurslarla ilgili olarak yapılan ikinci çalışma ise Şerafettin Poyraz tarafından hazırlanan “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*” isimli tez çalışmasıdır⁵. Bu çalışmada literatür taraması ve dolaylı gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Sonucuna bakıldığında oldukça yerinde tespit ve tekliflere yer verilmiştir. Ancak dolaylı gözlemin bir handikabı olan derinlemesine tahlil ve tetkikler bu çalışmada yeterince yer bulamamıştır.

Bizim çalışmamız ilk çalışmadan farklı olarak hem daha geniş bir alan çalışmasını içermekte, hem de bu kursların genel işleyiş ve sistemiyle ilgili temel yaklaşımları ortaya koymaya çalışmaktadır. İkinci çalışmadan farklı olarak ise anket tekniğine dayalı alan araştırması yöntemini ve katılımcı gözlem metodunu kullanmasıdır.

⁴ Akşit, Vehbi, *İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi* (yayınlanmamış Y.L.tezi), Konya, 1997, s. 11

⁵ Poyraz, Şerafettin, *D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2002

Aslında çalışmamızın bu iki tezden temel farkı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını, giriş imtihanından kurs bitimine kadar bütüncül olarak Din Eğitimi açısından değerlendirmesidir.

Yaptığımız bu çalışmamızın Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile ilgili yapılan önceki iki araştırmadan sonra hangi gelişmelerin kaydedildiğini ve ne kadar değerlendirildiklerini anlama imkanı vermesi bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz.

B- Araştırmanın Amacı ve Önemi

1- Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının önemine dikkat çekmek, kursa giriş imtihanından başlamak üzere, kurs bitimine kadar tüm yapısal ve işlevsel sorunlarını imkanlar ölçüsünde tespit edebilmek ve varsa tespit edilen bu sorunlara çözüm önerileri sunmaktır.

Karşılaşılabilecek yapısal sorunlara benzer eğitim kurumları referans gösterilerek işlerliği olan çözüm önerileri sunulabilirse olumlu bir sonuç elde etmek daha mümkün görünmektedir. Bu sebeple değişik kurumlarda faaliyet gösteren uzun süreli hizmet içi eğitim kurslarının incelenerek D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının kanuni alt yapısıyla karşılaştırmak ve varsa aksaklıkların giderilmesinde ihtiyaç duyulabilecek açılımlar sunmak da bu çalışmayla ulaşmak istediğimiz hedeflerden biridir.

Ayrıca Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında uygulanan eğitim faaliyetlerini, **Niçin, Ne, Kime, Nasıl öğretilecek ve sonuçta Ne kadar öğretilmiş**⁶ soruları doğrultusunda ve eğitim bilimlerinin sistematiği içerisinde inceleyerek kaliteyi artırmakta faydalı olabilecek öneriler sunmak amacındayız.

2- Araştırmanın Önemi

Aslında araştırmanın önemi, ihtisas kursunu başarıyla bitirenlerin şu anda hangi görevleri icra ettiklerine bakıldığında çok net anlaşılacakla beraber, şunu belirtelim ki yaygın din eğitiminin en önemli ve resmi temsilcisi konumunda bulunan D.İ.B. bu faaliyetlerini daha çok Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını başarıyla bitirenler tarafından

⁶ Aydın, M. Şevki, *İlâhiyat Lisans Programının Amaç Sorunu, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s.20

yürütmektedir. Bu kişiler kurs bitiminde yapılan kura çekimiyle vaiz olarak, belirlenen yerlerde göreve başlamaktadır. Atandıkları yerlerde her biri tüm halkı din konusunda bilgilendirmek ve dini, doğru anlamalarına ve yaşamalarına katkıda bulunmak durumundadırlar.

Ayrıca kursu bitirenler içerisinde görevde yükselme kriterlerine göre en yüksek puana sahip bir kısmı yapılan imtihan sonucu müftülük görevine getirilmekte ve yine atandığı görev mahallinde en üst düzeyde din hizmeti sunan devlet görevlileri olmaktadır. Din hizmetlerinin yerine getirilmesi ve halkın dini konularda aydınlatılması, üstlendiği görev ve sorumluluk bu alanda yüksek düzeyli bir eğimi gerektirmektedir.

Din Eğitimi açısından son derece önemli olan noktalarda görev alacak din hizmetleri personelini yetiştiren bu kurumlar hakkında değindiğimiz bazı çalışmalar yapılmış olsa da, konunun bütünsel bakış açısıyla Din Eğitimi sistematigi içerisinde ele alınması gerektiğine inanıyoruz.

Kültürü oluşturan etkenlerden biri ve aslında en önemlisi dindir. Din fert ve toplum için en kuvvetli bir manevî destek ve bir iyilik ve fazilet kaynağıdır.⁷ Milli kültürümüzün oluşmasında, birlik ve beraberliğimizin pekişmesinde, yurt genelinde huzurumuzun tesis ve devamında en etkili kaynağı oluşturan din, ancak kaliteli insanların hizmet etmesiyle beklenen tesiri yapabilir. Bu sebeple üst düzeyde din hizmeti sunacak personeli yetiştiren Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları, D.İ.B.'nin en ehemmiyetli kurumları olmalı ve her türlü münakaşa ve polemikten uzak tutulmalıdır. En oturmuş altyapı, en güzel işleyen sistem, en faydalı ilim, maddi ve manevi temsil kabiliyeti yüksek olan yetişmiş personel bu kursların standardı olmalıdır. Bu hususların gerçekleşmesine dönük tespit ve öneriler, araştırmamızın önemini artıracaktır.

C- Araştırmanın Evreni ve Sınırlılıkları

Bu araştırma Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İstanbul Pendik Haseki Eğitim Merkezi, Konya Selçuk Eğitim Merkezi, Erzurum M. Nuri Yılmaz Eğitim Merkezi, Trabzon Akçaabat Darıca Eğitim Merkezi ve Kayseri Eğitim Merkezi bünyesinde yürütülmekte olan beş Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursu ile sınırlıdır. Yine İstanbul Pendik Haseki Eğitim Merkezi bünyesinde yürütülen, Arapça ve Temel İslâm Bilimleri dışında

⁷ Başgil, Ali Fuat, *Din ve Laiklik*, İstanbul, 2003, s. 91

kalan diğerk ihtisas kursları hem konuları ve hem de istihdam alanları farklı olduğu için araştırmanın sınırları dışında bırakılmıştır. Uygulanan ankete katılan denek sayısı yukarıda isimleri belirtilen beş kursa devam eden 525 kursiyerden bitirmek üzere olan 119 kursiyer* ve daha önce mezun olmuş 18 kursiyer ile sınırlıdır.

Araştırmamız Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına bütüncül bir bakış hedeflediği için veri toplama kaynaklarından birini oluşturan anket, sadece kursu bitirmek üzere ve bitirmiş olanlara uygulanmıştır. Bu sebeple henüz daha kursun başında veya ortasında bulunan kursiyerler sınırlar dışında tutulmuştur.

D- Kaynaklar ve Metodoloji

Araştırmada öncelikli olarak literatür incelemesi metodu ve anket tekniği kullanılmıştır. Bununla birlikte 2002-2005 yılları arasında otuz ay boyunca Kayseri Eğitim Merkezi Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursuna katılmış olmamız sebebiyle gözlem, tecrübe ve kanaatlerimiz de bu araştırmaya kaynaklık etmiştir. Ayrıca araştırma çerçevesinde bugün itibariyle var olan beş Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursu bizzat ziyaret edilerek yapılan görüşme ve mülakatlar da araştırmanın kaynakları arasında yer almıştır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu konuda yapılan çalışmalar kısıtlı olduğundan birinci el kaynak azlığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber **Vehbi Akşit**⁸ ve **şerafettin Poyraz**⁹ ın hazırlamış oldukları iki çalışma yararlanılan önemli iki kaynaktır.

İhtiyaç duyulan konularda gerekli eserler taranmış, bilgi fişleri ve bilgisayara notlar tutulmuştur. Konularına göre ayrılan bu bilgiler yeri geldikçe kullanılmış ve kaynakları dipnotlar kullanılarak gösterilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümü için temel veri kaynağı konumundaki anket, bünyesinde ihtisas kursu bulunduran beş eğitim merkezinde, mezun olmaya çok yakın kursiyerlere uygulanmıştır. Araştırmanın metodolojisi iki ana başlık altında incelenebilir.

* Çalışma tamamlanmadan önce, anket uygulanan tüm kursiyerler mezun olmuşlardır.

⁸ Akşit, age.

⁹ Poyraz, age

1- Literatür İncelemesi ve Analiz Yöntemi

Araştırmayla ilgili literatür imkanlar ölçüsünde taranmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda araştırma için veri oluşturabilecek kısımlar kısmen bilgi fişlerine kısmen de bilgisayara kaydedilmiştir. Elde edilen bilgiler, ilgili bölüm ve konularda değerlendirilmiştir.

Araştırma için yapılan literatür taramasında öncelikle Bursa'da U.Ü. İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi, Kayseri'de Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Ankara'da ise A.Ü İlâhiyat Fakültesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanelerinden faydalanılmış, ilgili eserler ve tezler incelenmiştir. Ayrıca mevzuat vb. konularla ilgili olarak bilgi ve doküman temini için ilgili kurumlar ziyaret edilmiştir.

2- Anket Tekniğine Dayalı Alan Araştırması Yöntemi

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan alan araştırmasını gerçekleştirmek amacıyla devam etmekte olan kursiyerlerle, bitirmiş kursiyerlerden belli bir örneklem seçilmiş ve bunlara Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında verilen eğitiminin durumu, problemleri, kursun işleyişi, hedefler vb. sorular içeren anket uygulanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde anketten elde edilen bulgular temel bilgi kaynağı olarak kullanılmış, aynı zamanda gözlem ve görüşme gibi diğer bilgi edinme teknikleri de elde edilen bulguların yorumlanmasında sürekli kullanılmıştır.

Araştırma konusu ile ilgili standart bir örnek veya test bulunmadığı için, yeni bir anket geliştirmek amacıyla bilimsel araştırma ile ilgili eserlerden ve daha önce yapılmış araştırmalardan faydalanarak sorular oluşturulmuştur. Hazırladığımız sorulara Kayseri'de kursa devam ettiğimiz sürede yaptığımız gözlemlerimizi ve tecrübelerimizi de katmaya çalıştık. Sayın hocalarım Yrd. Doç. Dr Mehmet ŞANVER ve Yrd.Doç. Dr Mustafa ÖCAL' ın katkıları ve yol gösterici tavırlarıyla sorular hazırlanıp son şekli verilmiş ve anket uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Anketin Eğitim Merkezlerinde uygulanabilmesi için D.İ.B.'ndan izin alınmış (Bkz. Ek-I) ve anket beş Eğitim Merkezinde de tarafımızdan uygulanmıştır. Ankete toplam 137 kişi katılmıştır. Anketlerdeki sorulara verilen cevaplar, tek tek ve dikkatli şekilde okunmuş, her sorunun titizlikle ayrımı yapıldıktan sonra bilgisayara yüklenmiştir. Bilgisayarda

kullanılan program vesilesiyle verilerle ilgili sayısal değerler tablo ve grafikler halinde araştırmada yerini almıştır. Yine her bir sorunun diğer sorularla anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığına bakılmış ve bulguların yorumu çok yönlü olarak yapılmıştır.

Çalışmamızın amacı neden-sonuç ilişkisi kurarak karşılaşılan problemlerin çözümüne katkı sağlamak olduğundan verilen cevapların gerekçelerini tespit edebilmek için açık uçlu olarak “Niçin?” sorularına yer verilmiştir. Bu tür soruların cevapları tasnif edilirken benzer ifadeler bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Benzer veya birbirine yakın görüşler gruplandırılarak verilmiştir. Araştırmanın sağlığı ve objektifliği açısından, çalışma süresince gerekli dikkat ve titizlik gösterilmiştir.

E- Varsayımlar

Daha önce amaçları açıklanan bu araştırma, aşağda belirtilen bir takım varsayımlardan hareketle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ayrıca bu varsayımların doğruluk dereceleri de belirlenmeye çalışılmıştır.

1- Araştırmanın amacına ulaşmasında, kullanılan literatür tarama, anket tekniği, gözlem ve görüşme yöntemleri yeterlidir. Anket uygulanan denekler kurslara bütüncül bakabilecek yetkinliktedir.

2- İsimleri Hizmet İçi Eğitim Kursları olsa da, üstlendikleri rol ve icra ettikleri görev bizce bu ismin ötesindedir. Bu kursların devamlılığı, yaygın din eğitimi hizmetlerinin verimliliği açısından zaruridir.

3- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile İlâhiyat Fakülteleri çatışan iki kurum değil, birbirini besleyen iki kurumdur. Yaptıkları görev itibarı ile de birbirlerinden farklıdırlar.

4- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına giriş imtihanları eğitim sürecine olumsuz etki etmektedir. Kısa sürede yapılan mülakat hem seçen komisyonu zor durumda bırakmakta hem de kursiyer adayına olumsuz etki etmektedir. İki aşamada yapılacak imtihan daha kaliteli seçim yapılmasına ve eğitim sürecinin daha kaliteli işlemesine vesile olacaktır.

5- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının hedefleri net olarak belirli değildir. Belirtilen hedefler umum ifade eden hedeflerdir ve bu sebeple için özü gözden

kaçmaktadır. Net hedeflerin ortaya konması, eğitimde kalitenin artmasına ve ortaya çıkan sonucun daha olumlu olmasına vesile olacaktır.

6- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında verilen eğitimde uygulama eksikliği vardır. Uygulamaya daha fazla önem verilmesi, bilgilerin kalıcılığını ve kullanılabilirliğini artıracaktır.

7- Genel olarak kursiyerler çok çalışmakla birlikte verimli ve sistemli çalışma yapamadıklarından bu emeklerinin karşılığını yeterince alamamaktadırlar. Sistemli çalışma metodu verilebilse, kursiyerlerin kazanımları oldukça artacaktır.

8- Uygulanan imtihan sistemi, kursların verimini düşürmektedir. Seminerlere ağırlık verilmesi ve imtihanların üç ayda bir değil, daha seyrek aralıklarla yapılması verimliliği artıracaktır.

9- Kurslarda hem kursiyerlerden, hem de kurs hocalarından beklenen yüksek düzeyde eğitim öğretim faaliyetleri, ihtiyaç duyulan maddi imkanların yeteri kadar sağlanamaması sebebiyle zarar görmektedir.

I. BÖLÜM

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİSAS KURSLARINA DUYULAN İHTİYAÇ

A- Din Eğitime Duyulan İhtiyaç

1- Bireysel Anlamda Din Eğitime Duyulan İhtiyaç

Din eğitimi ve öğretimini temellendirme çabasına insanın kendisinden, onun din ile ilişkisinden başlamak isabetli olacaktır. Çünkü, sözü edilen eğitim insan içindir. Acaba insanın böyle bir eğitime ihtiyacı var mıdır?

Meseleye eğitim kavramından hareketle yaklaşırsak şöyle bir tablo ile karşılaşırız: Hangi anlayışa dayanırsa dayansın, bütün eğitim sistem ve felsefelerinde, eğitimden beklenen temel görevlerin başında, fertlerin bütün yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek ve temel duygu ve ihtiyaçlarını uyumlu bir şekilde doyumak gelmektedir. Öte yandan, çağımızın eğitim ve okul teorileri, okulun ve eğitimin ana hedefleri arasında, özgürleştirme, kendini gerçekleştirme ve insan olma gibi hususlara öncelik tanımaktadırlar. Eğitim konusundaki bu tespitlerden hareketle, din eğitiminin insanın önemli bir ihtiyacını, inanma ihtiyacını karşılamak için gerekli olduğu ileri sürülmektedir.¹

Psikoloji araştırmaları özellikle de din psikolojisi araştırmaları inanma ve din duygusunun, her insanda doğuştan var olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespitlere göre, din duygusu insanda doğuştan getirilen ve yaşama bağlı olarak devam eden bir yetenek ve ihtiyaçtır. Bir yetenektir; çünkü, her insan doğuştan, bir aşkın varlığa inanma ve bağlanma kabiliyetindedir. Bir ihtiyaçtır; çünkü, her insan doğuştan sahip olduğu bu yeteneğini kullanarak, inanma ile ilgili duygularını doyurma yolları aramaktadır. Bu anlamda din ve inanma, insanın insan olma özelliklerindedir. Adeta insan varlığının olmazsa olmaz bir parçasıdır. İslâm dinindeki "fitrat" kavramı da bunu desteklemektedir.²

İnsandaki din duygusu hiçbir zaman yok olmaz; ancak eksik ve yanlış doyurulabilir. Asıl önemli nokta da burasıdır. Eğitimden beklenen görev bu eksik ve yanlış doyurulmaları önlemektir. Ayrıca, eğitimde asıl olan, ferdin bedenî ve ruhî bütün yetenek ve ihtiyaçlarının sıra ile değil, birlikte ele alınması ve uyum içerisinde doyurulup geliştirilmesidir. Hal böyle olunca, inanma gibi önemli bir duygu ve ihtiyacı, diğer duygu ve ihtiyaçların gerisinde bırakmak veya görmezden gelmeye çalışmak doğru değildir. Din

¹ Tosun, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Ankara, 2005, s. 94

² Rum 30/30, Buharî, *Cenâiz*, 80,93, *Kader*, 3; Müslim, *Kader*, 6.

eğitimi ve öğretiminden beklenen, kişilerin inanma ihtiyaçlarını, doğru bilgi, duygu ve becerilerle doyurmalarına yardımcı olmaktır.³

Her bireyin eğitim alma hakkı vardır. Din, daha önce belirttiğimiz üzere bireyin ruhi ihtiyaç ve gelişimi için gereklidir. Zira kendisi hakkındaki sorularına, varlığının ve hayatının anlamını arayan sorularına cevap bulmada dinin verilerini kullanmanın kaçınılmaz olduğunu söylemek mümkündür. Öyleyse bireyin bütünsel gelişimi için, yani bedensel ve ruhsal gelişimini birlikte yapabilmesi için din eğitimine hem ihtiyacı ve hem de hakkı vardır.

2- Toplumsal Anlamda Din Eğitimine Duyulan İhtiyaç

"Niçin din eğitimi?" sorusuna toplumsal açıdan cevap aradığımızda, din eğitimi ve öğretimine duyulan ihtiyaca temel teşkil edecek önemli bir durumla karşılaşırız. Her Şeyden önce insan toplumsal bir varlıktır. Eğitimden beklenen vazgeçilmez görevlerden biri de, yeni yetişen nesilleri toplumsallaştırmaktır. Bu, aynı zamanda pragmatik bir görevdir. Toplumsallaştırmayı, kısaca, bireylerin, içinde yaşadıkları topluma uyumlarını sağlama Şeklinde tanımlayabiliriz. Eğitimden beklenen bireyleri toplumsallaştırma görevi, bu uyumu gerçekleştirmeye yardım olarak anlaşılmaktadır.

Topluma uyumun önemli bir kısmını, içinde yaşanılan toplumun değerlerini bilmek ve benimsemek oluşturur. Sağlıklı toplumların oluşması için maddî değerler kadar manevî değerlerin de sağlam temellere oturtulması ve insanlara öğretilmesi gerekir.⁴

Din, bireysel olduğu kadar, toplumsal bir ihtiyaç ve gerçekliktir. Çünkü din, bireyle birey, bireyle toplum ve toplumlararası ilişkileri önemli derecede etkileyebilen bir kurumdur. Davranış ve görgü kurallarından ahlâk ilkelerine kadar, toplum hayatını ilgilendiren bir çok konuda belirleyici kurumlardan birisi din ve dinî-ahlâkî gelenektir.⁵

Toplumsallaşma, bir toplumun sahip olduğu tüm değerleri ve davranış kurallarını bilme ve benimseme ile eř anlamlıdır. Bunu sağlama görevi ise eğitime aittir. Din, toplumsal davranış kuralları konusunda önemli bir belirleyici olduğuna göre, bireylerin topluma uyumlarına yardım amacıyla eğitimin bildireceği ve benimseteceği hususlar arasında dinî olanlar da zorunlu olarak yerini alacaktır. Çünkü, davranış ve görgü

³ Tosun, age, s. 95

⁴ Tosun, age, s. 97

⁵ Bolay, S. Hayri, *Türk İnsanın ve Cemiyetinin Teşekkülünde Dinin Rolü, Millî Eğitim ve Din Hayatı*, İstanbul 1981, s. 310

kurallarının menşei bilinmedikçe, benimsenmesi zorlaşır. Bu ise, başta nesiller arası çatışmalar olmak üzere, çeşitli toplumsal uyumsuzluklara sebep olur.⁶

Şüphesiz ki, din, yapısı ve dış teşkilâtı itibariyle içtimaî bir müessesedir ve cemiyet realitesinden ayrılmayan bir vakıadır. En iptidaî kavimlerden, bugünün en yüksek medeniyetli milletlerine kadar, insanlar her devirde, unsur ve esasları değişik inançlara bağlanmıştır. Her medeniyet çağında insanlar, tabiat ve beşeriyet üstü harikulade bir zekâ, irâde ve kudret kaynağı hâlinde ezeli ve zarurî bir mevcudun varlığını sezmiş ve bu varlığı kâh müteaddit ve kâh tek tasavvur etmiştir. Görgü ve bilgide ilerleyen cemiyetlerde bu seziş gittikçe kuvvetlenmiş ve nihayet, zâtı ve sıfatları semavî dinlerce tarif edilen ilâhî varlığa yükselmiştir.⁷

Toplumlar ve cemiyetler her devirde din ve maneviyat kuvvetine muhtaç olmuşlardır. Fakat bu ihtiyaç zamanımızda bir zaruret hâlini almıştır. Eskiden gayet basit bir din bilgisi ve görenek hâlinde, sırf "taklîdî" bir îman ile rahatça yaşamak mümkündü. Çünkü bütün içtimaî çevre, maneviyat telkin ediyordu. Aile hayâtı din havası içinde yüzüyor, bütün cemiyet din havası teneffüs ediyordu. Bugün durum tamâmıyla değişmiştir. Bugün din duygusu zayıflamış, eski dinî hürmet terbiyesinin yerini saygısızlık almıştır. Bugün aile daralmış ve bağları gevşemiştir. Aile yükü sırf karı kocanın omuzlarına çökmüş, ana babalar iktisadî ihtiyaçlar karşısında, çocuklarının dinî terbiyesine yetişemez olmuşlardır. Birtakım sebeplerle gittikçe bulanıklaşan böyle bir hava içinde, bugün artık basit din bilgisi talim ve tedrisi kâfi gelmez olmuştur.⁸

Dikkat edersek, tâlim ve tedris deyince, evvelâ akla dinin elementer bahislerini okutup öğretmek gelir. Bunlar bilinmesi dinen zarurî olan ilk ve ezber bilgileridir. İlk mekteplerdeki din dersleri, evlerde dindar aile büyüklerinin çocuklarına verdikleri din terbiyesi ve nihayet bizdeki İmam-Hatip okulları ve Kur'an kursları bu kabildendir.⁹

Fakat dinde, özellikle İslâmiyet'te, eğitim ve öğretim bundan ibaret değildir. İslâmiyet'in tefsir, hadis ve bütün furuu ve usulüyle, fıkıh gibi yüksek ilimlerini, kelâm gibi yüksek felsefesini okutup öğretmek eğitim ve öğretim hakkının ve din hürriyetinin en mühim cephesini teşkil eder. Çünkü din, bu ilimlerin ve bu yüksek tefekkür nurunun ışıyla aydınlanır. Din yüksek ilim ve kültür sahibi insanların omuzlarında yükselir. Bir

⁶ Tosun, age, s. 97

⁷ Başgil, age, s. 78

⁸ Başgil, age, s. 20-21

⁹ Başgil, age, s. 120

dini bu türlü insanlardan mahrum etmek, onu cehalete ve hurafelere gömülmeğe mahkûm etmektir. Bunun içindir ki, bugün dinin yüksek ilim ve kelâmîyâtının okunup öğrenilmediği yerlerde ortalığı, din kisvesine bürünmüş hurafeler, en geri ve gülünç şekle dökülen akîde ve tarîkatlar kaplamıştır. Gayet tabîî ki, kötülüğün ve cehaletin himaye gördüğü yerden iyilik ve ilim kaçar. Bilinmelidir ki, din insan için, ekmeğe ve suya olan ihtiyaç gibi, tabîî bir ihtiyaçtır. Tabîî ihtiyaçlar insan içinden kazanıp koparılamaz; bunlar tatmin edilmek ister. Din ihtiyâcını tatmin etmenin akla en uygun yolu, sıkıntı ve tehdit ile bu ihtiyâcın akışına sed çekmek değil, bunu kanalize edip doğru mecrasına koymaktır. Bunun için ise yapılacak iş, din eğitimiyle, dinin yalnız basit ve ezber bilgilerini değil, düşünce ve muhakemeye hitap eden yüksek ilimlerini ve felsefesini de okutup öğretmeye imkân vermektir.

Başka bir üslupla ifade edecek olursak, farz edelim ki, bir memlekette hükümet emriyle tıp fakülteleri kapatılmış ve tıp eğitim ve öğretimi yasak edilerek tıp hocaları devre dışı bırakılmış olsun. Aşikâr ki, böyle bir tedbir ile tıp ilmine ve tıp hocasına olan ihtiyaç ortadan kalkmış olmaz. Bilakis, ihtiyaç devam eder, fakat diğer taraftan sahte doktorluğa kapı açılmış ve hastalar ızdıraplarının pençesine terkedilmiş olur. Bu misalden hareketle ifade edecek olursak, cemiyet içerisinde din ilminin eğitim ve öğretiminin yapıldığı kurumlarının olmaması veya olanların yeterli ve gerekli kaliteye ulaştırılamaması sebebiyle, din ilmine ve din hocasına olan ihtiyaç ortadan kalkmış olmaz. Bugün toplumun tıp ilmine ve hocasına olan ihtiyâcı su götürmez hakîkatler arasında görülürken, toplumun daha az mühim olmayan diğer bir ihtiyâcına, yâni din ilmine ve hocasına olan ihtiyâca ve yüksek din ilimlerine ve dinî tefekkür hayâtına lââyık olduğu kıymetin verilmemesi düşünülemez. Emin olmalıyız ki, toplumun din ilmine ve din hocasına olan ihtiyacı, tıp ilmine ve tıp hocasına olan ihtiyacından az değildir.

Kur'an, müslümanların, doğru olanı emreden, eğri olanın karşısına dikilen ve gerçekten Allah'a iman eden bir topluluk olmasını ister. Ve bunu hayırlı bir toplum olmanın temel şartı olarak görür.¹⁰ Bu şekilde her müslüman, kendisinden başlayarak kademe kademe bütün insanlığı ıslah etme görevi üstlenmiş olur. Kur'an ayrıca, bu görevi yapacak özel bir grup yetiştirilmesini de tavsiye eder.¹¹

¹⁰ Ali İmran, 3/110-111.

¹¹ Ali İmran, 3/104.

Yukarıda belirttiğimiz gibi din, toplumsal boyutu olan bir hakikattir. Kur'an'da belirtildiği şekilde oluşturulacak iyi yetiştirilmiş, özel bir grup, durgun suya düşen bir damla misali helezonik bir hareketle, en içten en dışa yani kendisinden başlayarak tüm insanlığı kuşatacak, bir eğitim faaliyetini gerçekleştirebilir. Bugün küresel anlamda, dinin kuşatıcı, kapsayıcı ve birleştirici özelliklerine ne kadar ihtiyacımız olduğu ortadadır.

Ancak din duygusu insanların "güç haktır, yoksa hak güçte değildir" düsturunu anlamalarını sağlayabilir. Zira din, insanlara sorumluluk yüklemekte¹² ve yaptıkları ve yapacakları her şeyden sorguya çekileceklerini¹³ bildirmektedir. Her dinde değişik isimlerle de olsa varlığına inanılan ahiret inancı kişinin iyi olmasını teşvik etmekte ve fiillerinde adaleti gözetmesine neden olmaktadır. Fertler açısından bakıldığında, bireysel özgürlükler ne kadar önemli ise cemiyet açısından bakıldığında, toplumsal barış, ahenk içinde bir yaşam ve herkesin birbirinin hakkına saygı duyduğu bilinçli bir ortam o kadar önemlidir. Tüm bunları sağlayacak olan ise doğru bir din anlayışının, şuurlu bir Allah tasavvurunun ve vicdanda yer edecek bir ahiret inancının kişinin kalbine yerleşmesidir. Her insanın başına bir polis dikmek mümkün olmadığına göre, vicdan polisini her kalbe yerleştirmeliyiz. Din eğitimi ise bunu yapmanın en kolay ve belki de yegane yoludur.

Dindar insan, her yönüyle mutlu ve mesuttur. Bu insanın hayatta gözü tok, gönlü zengindir. Hayattan ötesine giderken de gözü arkada değildir. Çünkü bu insan için hakîki saadet, hayattan ötesindedir. Onun nazarında ölmek, sâdece varlık sahası değiştirmek; "Fena âlemi"nden "Beka âlemi"ne geçmektir. Bunun içindir ki, inanma ve inanç mevzuuna samimiyetle bağlanma fert için, başlı başına ve tükenmez bir saadet ve bir ferahlık kaynağıdır. Allah sevgisi ve korkusu insanda kuvvetli bir irâde ve çok sağlam bir seciye yaratmaktadır. Gönlünde Allah duygusu taşıyan insan, iyi, hasbî, doğru ve fedakâr insandır.¹⁴ Unutulmamalıdır ki cemiyet de fertlerden teşekkül etmektedir. Belirtilen sıfatları taşıyan fertlerden oluşacak bir toplum da, huzurla yaşanılabilir bir toplum demektir.

Dinin ve dolayısıyla din eğitiminin cemiyet hayatı için ne denli gerekli olduğunu ifade ederken dinin birleştirici rolünden bahsetmiş ve günümüz için artık zaruri bir ihtiyaç olduğunu söylemiştik. Bunu daha iyi vurgulamak için şu bilgiyi aktarmakta fayda vardır;

¹² Zilzal, 99/7-8; Buhari, *Cuma*, 11; Müslim, *İmare*, 5

¹³ Enbiya 21/47; Tirmizi, *Sıfati'l Kiyame*, 2

¹⁴ Başgil, age, s. 91

insanın evrensel kimliğinin ve insanlığın, akılcı Batı etkisi altında, gittikçe daha çok, kültürcü birleşmeye yürüdüğü görüşü,* Avrupa Aydınlanma Çağı felsefesinin ortaya çıkardığı bir görüştür. Levi-Strauss 1975'de yapılan disiplinler arası bir seminerde enine boyuna bu konuyu incelemiş ve şunu belirtmiştir; bireyler ya da sosyal gruplar arasında, ben ve öteki ayrılığı, etnik kültür ve kimlik yabancılaşması ve husûmeti zamanımızda şiddetle hüküm süren akımlar hâlini almıştır. Levi-Strauss, şu ilginç gözlemi de yapmıştır; Kabile düzeyinde insanlık kabilenin sınırında biter, tam ve mükemmel olanlar, iyiler yalnız klan üyeleridir, onun dışındakiler başkadır, kötüdür. Bugün bu çeşit bir yabancılaşma, millî devletlerde etnik ve dinî gruplar arasında görülmektedir.¹⁵

Yanlış inançlardan kaynaklanan bu tür bir yabancılaşma, esasında dini gruplar, hatta etnik gruplar arasında, din ihtiyacının salim mecrasına sokulamamasından ve bu işi yapacak kadroların yeterli nicelik ve nitelikte olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu eksiklik insanların doğru bilgi ve inanca ulaşmasını zora sokmakta ve bu sebeple ortaya çıkan yabancılaşma, bahsedilen grupların yanlış bir takım fiilleri gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Aksi taktirde dinin fert ve cemiyet hayatına pozitif katkıları inkar edilemez bir gerçektir.

Her devirde insanların pek çoğunun dinden ve dini içerikli vaaz ve sohbetlerden etkilenecek müspet ya da menfî davranışlar geliştirdikleri bir gerçektir. Müspet ve menfî dedik, ayrıca her ikisine de etki eden kaynağın din olduğunu belirttik. Çünkü mecrasında ve ehil kişiler tarafından yapılan dini telkinler, insanların davranışlarına olumlu etki edip fert ve topluma katkı sağlarken, salim bir mecraya oturmamış ve ehil olmayan kişiler** tarafından yapılan sohbetler, vaazlar ve telkinler, hem ferdi hem de toplumu olumsuz etkilemekte ve dinin insanlar tarafından yanlış algılanmasına sebep olmaktadır.

Bu söylediklerimizi biraz açacak olursak, milletimizin kritik dönemlerden geçtiği anlarda din adamlarını hep ön saflarda görmekteyiz. Bunlar bazen minberde, bazen kürsüde, bazen meydanlarda, bazen özel sohbetlerde, halka ümit aşılamış, onları Allah,

* Bir anlamda “Tarihin Sonu” tezi. Bugünkü Batı Medeniyetinin, medeniyet anlamında ulaşılabilecek son nokta olduğunu, Doğu'nun ancak Batı Medeniyetini tamamen benimsediği taktirde medenileşeceğini, aksi taktirde yok olacağını ve Doğu'yu medenileştirmek namına! Batının Doğu'ya müdahale hakkının bulunduğunu savunan tezdir.

¹⁵ İnalçık, Halil, *Doğu Batı Makaleler I*, Ankara, 2005, s.18-19

** Ehil yani iyi yetişmiş olmasına rağmen dini kendi emellerine alet edebilecek kadar dinden nasipsiz kimseleri de bu grupta mütalaa edebiliriz.

peygamber, bayrak, hak, istiklâl, vatan, ırz ve namus uğrunda maddî ve manevî mücadeleye sevk etmiştir. Tarihimiz bu konuda sayısız örneklerle doludur.¹⁶

Maruz kalınan tabîî ve sunî afetler karşısında insanımıza, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu en başta hatırlatan ve etkili olanlar da, yine din adamlarıdır. Okuldan camiye, yoldan hastaneye ve çeşmeye varıncaya kadar pek çok faydalı eserin ortaya konulmasında vaizlerin ve yaptıkları vaazların büyük rolü olmuştur.. Doğudan batıya, kuzeyden güneye ülkeyi gezdiğimizde, bu alanda sayısız örnekler görürüz..

Genellikle bayram vaazlarının tesiriyle pek çok dargın kişinin barışıklarını da sevinçle seyretmişizdir.

Elbette ki olumsuz yönde etkilenenler de yok değildir. Ancak bu olumsuzluk dinin kendisinden kaynaklanan bir olumsuzluk değil, dini anlatma konumunda olan kişiden kaynaklanan bir olumsuzluktur. Ya iyi niyetli ama tam olarak yetişmemiş, ya da yetişmiş olmasına rağmen art niyetli kimseler tarafından din insanlara aktarılırsa olumsuz etkilenmelerin olması elbette ki kaçınılmazdır.

Din yalnız îmandan ibaret değildir. O hem îman, hem amel ve hem de ahlaktır. Dinin sırf temel akidelerine inanmak, şüphesiz ki, hiç inanmamaktan daha iyi ve üstündür. Fakat dindar olmak için bu kadarı kâfi değildir. Aynı zamanda, amel yâni dinin emrettiği tarz ve şekilde hareket etmek şarttır.

İmansız amel, riya ve sahtekârlıktır. Amelsiz îman ise sırf bir felsefî kanaattir. Dini herhangi bir kanaatten ayıran hususiyetlerden biri de, dindeki imânın amele dayanması yâni muayyen bir hareket tarzı emreden ve bununla hâricîleşen bir inanç olmasıdır. Özetle, amel din mefhûmunun ikinci bir temel unsurudur. Amel kavramını biraz daha yakından inceleyecek olursak dinin, içtimai yaşam için ne kadar gerekli olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

İman gibi amel de birkaç çeşit olur ve ferdin cemiyet içindeki vaziyetine ve münâsebetlerine göre bir kaç nevi vazife şeklini alır. Bu vazifelerin başında ve dinî "ameller" in en hayırlısı olarak, ferdin yaratıcısına karşı görevleri gelir ki, bunlar en yüksek ifâdelerini takdis fikrinde bulan, ibâdet, duâ ve münâcattır.

¹⁶ Sarıkoyuncu, Ali, *Millî Mücadelede Din Adamları*, Ankara, 1977; Mısıroğlu, Kadir, *Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler*, İstanbul. 1969

Bundan sonra, ferdin kendi nefesine ve başkalarına karşı vazifeleri gelir. Bunların da hepsine birden "ahlâk" diyoruz. Ferdin kendi nefesine karşı olan vazifeleri ferdî ahlâkı teşkil eder. Ferdin başkalarıyla münâsebetlerinde, bu başkalarına karşı olan vazifeleri de içtimaî ahlâkı vücûda getirir.¹⁷ İşte dinin ve din görevlilerinin telkinleriyle toplumun her bireyinde oluşacak içtimai ahlâk, yaşanılır bir toplum oluşturmanın başlıca yoludur. Bu açıdan bakıldığında da din eğitimi zaruri bir ihtiyaçtır.

B- Yapacakları Görevler Açısından, Kursiyerlerin Kurs Öncesi Aldıkları Din Eğitiminin Yeterlilik Durumu

Araştırmamızın bu kısmında, halka vaiz ve müftü olarak din hizmeti sunacak kadroların, ihtisas kurslarına katılmadan önce aldıkları din eğitiminin, yapacakları bu hizmet dikkate alındığında yeterli olup olmadığını ve dolayısıyla Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına duyulan ihtiyacı tetkik etmeye çalışacağız. Daha açık bir ifadeyle, müftü ve vaiz olacak kişilerin kursa gelmeden önce aldıkları din eğitiminin, bu görevleri yapmaya yeterli olup olmadığını inceleyeceğiz. Bu sebeple İmam-Hatip liselerinde ve İlâhiyat Fakültelerinde almış oldukları eğitimi irdelemeye çalışacağız.

1- İmam-Hatip Lisesi Tahsil Dönemi

İlk ve orta öğretimdeki din eğitimi ve öğretimiyle, çocuklara ve gençlere kendilerini ve dışındaki eşya ve olayları doğru tanımlarına imkan sağlanmalı, onlarla ahenkli ilişkiler kurarak başarılı ve mesut olmalarına yardımcı olunmalıdır. Aslında, insanın en büyük ihtiyacı budur. Bunun için gerekli imkân ve güce sahiptir. Yeter ki insana eğitim ve öğretimle zamanında rehberlikler yapılabilsin. Şurası unutulmamalıdır ki, eğitimde esas olan kişinin kendi kendine yeterli hale getirilmesidir. Din öğretiminde esas olan da, kişinin dini inancını ve yaşayışını kendi gayretiyle geliştirmesi ve yürütmesidir. Okullarda, çocukların kabiliyetleri ve gelişmeleri dikkate alınarak dini anlamalarına ve sevmelerine yardımcı olunabilirse, kendileri için gerekli olan bilgileri almaya devam ederler. Müslüman olmanın ne demek olduğunun temel bilgileri ve anlayışı öğretilenirse, bilgi eksiklerini zamanla tamamlayabilirler.¹⁸

¹⁷ Başgil, age, s. 101

¹⁸ Ayhan, Halis, *Temel ve Orta Öğretimde Din Eğitimi, Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi*, İstanbul, 2003, s.83

İ. Hakkı Baltacıoğlu, "Din eğitimi vermek isteyince bu dini yalnız inançları, törenleri ile değil, bütün edebiyatı, mimarlığı, hattatlığı, menkıbeleri, ahlâkı ile yaşatma" şeklinde öğretiliyor demektir.¹⁹ Aynı eğitimci örgün ve yaygın din eğitiminde ulaşılması gerekli amacı şöyle özetliyor: "Şimdi öyle bir din dersi, din kitabı, din konferansı, cami vaazı düşünün ki, İslâm dinini, hem akıl hem gönül dini olduğunu bildiren Kur'an âyetleriyle göstermiş olsun. Böyle bir din anlayışının din kişiliği randımanı, böyle olmayanla bir midir? Verdiğimiz eğitim sonunda din kişiliği edinilebiliyor mu? Kur'an'ın en büyük, en yeni bir din kitabı olduğuna inanılıyor mu? İslâm dininin doğruluk, iyilik, güzellik dini olduğuna inanılıyor mu? Bütün bunlar inanılmakla kalmayıp doğru, iyi ve güzel yaşanıyor mu? Biz bütün bunlara müspet cevaplar verecek, din eğitimi ve öğretimi yapmanın çarelerini aramalıyız."²⁰

Bu arayış, İmam-Hatip Liselerinin kurulmasına sebep olmuştur. Kuruluşlarından sonraki zamana baktığımızda, Türkiye'de her sahadaki din eğitimi ve öğretiminin ve dinî hizmetlerin temelinde İmam-Hatip Liseleri ve mezunları vardır dersek fazla mübalağa etmiş olmayız. Gerçekte bu okullar 1950'li yıllardan önceki dönemde neredeyse tamamen yok olmağa yüz tutmuş manevi hayatımızın ve inanç dünyamızın yeniden canlanmasını ve gelişmesini sağlamıştır. İşte İmam-Hatip Liseleri hem din eğitimi ve öğretimi, hem de dinî hayatımız için böylesine bir önemi haizdir.²¹

Bu ifadelerden sonra İmam-Hatip Liselerinin din eğitimi ve öğretimimiz ile dinî ve sosyo-kültürel hayatımıza katkılarını biraz daha açarak ifade etmemiz gerekirse, Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin yaklaşık 3/4'ü İmam-Hatip Lisesi kökenlidir ve Başkanlık bu personelle insanlarımıza din hizmetleri sunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1997 istatistiklerine göre öğretime açık Kur'an Kurslarında öğreticilik yapanların tamamına yakını İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olduğu için ülkemizdeki Kur'an öğretiminin temelinde de bu okulların mezunları vardır diyebiliriz. İmam-Hatip Lisesinin kendilerine baktığımızda, bu okullarda görev yapan meslek dersleri öğretmeninin yaklaşık % 90'ı İmam-Hatip Lisesi kökenlidir. Yani, İmam-Hatip Lisesinde yaptırılmakta olan din eğitimi ve öğretimi de büyük bir çoğunlukla bu okul mezunlarınca yürütülmektedir. Örgün din eğitimi ve öğretimi kapsamında olmakla birlikte, daha yaygın bir alana hitap eden, bir başka ifade ile

¹⁹ Baltacıoğlu, İ. Hakkı, *Pedagojide İhtilal*, İstanbul, 1964, s. 122

²⁰ Baltacıoğlu, age, s. 123

²¹ Öcal, Mustafa, *20. Yüzyılda Türkiye'de Din Eğitimi*, Bursa, 2000, s.215-216

Ülkemizde yaşayan bütün insanların çocuklarına ve gençlerine Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri veren öğretmenlerimizin de yaklaşık %85 ile %90'ı İmam-Hatip Lisesi kökenlidir.²²

Henüz mr yarım asrı bile bulmamış bu okulların mezunları, başka hiçbir okulun mezunlarına nasip olmayan ve âdetâ onları kısıktandıracak şekilde dinî, ilm ve kültürel hizmetlerde bulunmuşlar ve eserler ortaya koymuşlardır. Mezunlar: edebiyatta, sanatta, sporda ve hepsinden önemlisi bilimsel alanda son derece önemli ve kalıcı eserler vermişlerdir, vermeğe devam etmektedirler. Ferdi olarak ortaya konulan birbirinden önemli ve değerli eserler yanında, İslâm Ansiklopedisi gibi son derecede kıymetli, ciddi ve orijinal bir eserin kolektif olarak ortaya konulması da İmam-Hatip neslinin âdetâ bir şaheseri olmuştur.

Kısaca, lkemizde hangi tür veya seviyedeki dinî hizmet veya din eğitim ve ğretimi faaliyeti olursa olsun, bütün bunları gerçekleştirenlerin büyük çoğunluğu İmam-Hatip Lisesi kökenli elemanlardır.

Bu parlak tabloya karşın İmam-Hatip liselerinin bugünkü durumları pek i açıcı değildir. Son iki yılda ğrenci kayıtlarında artışlar yaşansa da şimdilik eski şaşaalı dönemlerinden uzak görünmektedir. Hemen belirtelim ki sadece nicelik açısından yani ğrenci sayıları açısından değil, aynı zamanda bu okullardaki eğitim ve ğretim kalitesi açısından da İmam-Hatip liselerinin durumları pek i açıcı değildir. Bu durumun kanaatimizce iki sebebi vardır. Bunlardan ilki, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim okullarının eğitim sistemine girmesidir.

İmam-Hatip Liseleri kuruldukları yıllardan itibaren geniş halk kitlelerinin gönlünde taht kurarken, bazı kesimlerce hep eleştiri konusu olagelmiş ve bu okullara karşı önyargılı bir grup en başından beri var olmuştur. Neticede de bu okullara karşı önyargılı olanlarca sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim kanunu çıkartılarak okulların işleyen sistemi bozulmuştur.

Çünkü kesintisiz eğitim, hem çocukların yeteneklerinin gelişimine ters, hem de Avrupa başta olmak üzere dünya da ilerlemiş ve gelişmiş ülkelerin eğitim uygulamalarına aykırı düşmektedir. şöyle ki; Milli Eğitim Bakanlığı, 15. Milli Eğitim şrası öncesinde, şraya hazırlık sadedinde 12'si Avrupa, 5'i ise dünya dan seçme ülke olmak üzere toplam 17 ülkenin eğitim sistemlerini incelemiş ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

²² cal, age, s.216

Şûra Genel Sekreterliği adına bir kitap halinde yayınlamıştı. Söz konusu incelemeyi (kitabı) Şûranın bütün üyelerine, -Şûra toplantısından bir müddet önce, bilgi edinilmesi ve bu ülkelerin eğitim sistemleri model alınarak hazırlık yapılması amacıyla- göndermişti. Eğitim sistemleri incelenen ülkelerden hiçbirinde kesintisiz eğitim söz konusu olmadığı halde şûrada bu modeller görülmezlikten, bilinmezlikten gelinmiştir. Keza, daha sonra 8 yıllık zorunlu eğitim TBMM'nde tartışılıp yasalaştırılırken de aynı tavır takınılmıştır. Neticede her zaman model olarak alındığı iddia edilen gelişmiş ve ilerlemiş ülkelerdeki örneklere rağmen dünya gerçekleri ve çocukların zihinsel ve yetenek gelişimleri göz ardı edilerek ülkemize sekiz yıllık kesintisiz eğitim modeli uygulanmaya başlanmıştır.²³

Eğitim bir süreç işidir. Uygulamaya geçen yeni sistemle İmam-Hatip liselerinin işleyen sisteminin bozulması, bahsedilen bu sürecin kırılmasından kaynaklanmaktadır. Önceki sistemde İmam-Hatip liselerinin orta kısmındayken, lisede göreceği derslerin temelini alan öğrenciler yeni sistemle beraber, bir anda tanıyıp bilmedikleri derslerle karşılaşmakta ve daha bu derslere adapte olamadan mezun olmaktadırlar. Karşılaştıkları bu yeni dersler Arapça, Kur'an-ı Kerim, Hadis v.b. dini içerikli derslerdir ki, yüksek öğrenimleri esnasında alacakları din eğitiminin temellerini bu dersler oluşturmaktadır.

İmam-Hatiplerin şu anda istenilen seviyede olamamasının ikinci sebebi ise, bu okullarda öğretmenlik yapacak ilahiyat fakültesi mezunlarının yetiştirilme problemidir. İlköğretimden, alacakları derslere aşına olmadan, gerekli altyapıyı ve yeterli temeli edinmeden İmam-Hatiplere gelen öğrencilerde olduğu gibi, İlâhiyat Fakültelerini kazanıp öğrenime başlayan İmam-Hatip öğrencileri de, bu fakülteler için gerekli olan altyapı ve temeli alamadan geldiklerinden, arzu edilen yetişmişlik düzeyine ulaşmadan mezun olmaktadırlar. İlâhiyat Fakültelerinin ortak problemi, mezun ettikleri öğrencilere yeterince Arapça ve Kur'ân-ı Kerim öğretememektir. Hâlbuki İmam-Hatip Liselerinde de, İlâhiyat Fakültelerinde de başarının temelinde öncelikle bu iki dersten başarılı olmak yatmaktadır.²⁴

Kur'ân-ı Kerim ve Arapça dersleri okutacak olan İlâhiyat Fakültesi mezunlarından beklenen nedir? Hatasız bir şekilde Kur'ân-ı Kerim okuyabilmek ve öğrencilerine de hatasız okuyabilecek şekilde öğretmektir. Arapça'dan ise, öncelikle ders kitaplarındaki

²³ Öcal, age, s.218

²⁴ Öcal, Mustafa, *İmam-Hatip Liseleri Müdürlerine Göre İlâhiyat Fakülteleri ve Mezunları, Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi*, İstanbul, 1993, s.44

metinler olmak üzere eline aldığı herhangi bir metni doğru olarak okuyabilmek, tahlil edip, sözlük yardımıyla da olsa tercüme edebilmektir.

Ancak belirttiğimiz üzere öğrencilerde temel olmadığından, İlahiyat Fakültesi mezunları bu hedefe uygun yetiştirilememektedir ne yazık ki. Din Eğitimsi Mustafa Öcal'ın yaptığı bir çalışmada “*Genel ve meslekî lise mezunlarının da İlahiyat Fakültelerine girmeleri*”ni ve “*İmam-Hatip Liselerinden mezun olan öğrencilerin meslekî bilgiler bakımından belirli seviyeye gelememiş olmaları*”nı²⁵ İlahiyat Fakültesi mezunlarının Kur'an-ı Kerim, Arapça ve diğer meslek derslerinden zayıf bir şekilde yetişmelerine sebep olarak belirtmesi, bizim düşüncelerimizi beslemektedir. Zira bu iki başlık iyi bir temel almadan İlahiyat fakültelerine gelen öğrencileri kastetmektedir.

İmam-Hatip Liselerinde eğitim ve öğretim kalitesinin düşmesinin ikinci sebebinin de bu olduğunu düşünüyoruz. Yani bir kısır döngü içerisinde, İlahiyat Fakültelerine zayıf olarak gelen öğrencilerin zayıf öğretmenler olarak İmam-Hatip liselerinde öğretime başlamalarıdır.

Belirttiğimiz sebeplerle, İmam-Hatip liselerinden mezun olan öğrencilerin, müftü ve vaizlik görevlerini yapabilecek bilgi düzeyinde olmadıkları açıktır.

2- İlahiyat Fakültesi Tahsil Dönemi

Başkanlık bünyesinde faaliyet gösteren bu kurslar, İlahiyat Fakültesi mezunu olan ve kurum içerisinde istihdam edilen görevlilerden, giriş imtihanında başarı sağlayanlara eğitim vermektedir. Buradan hareketle, İlahiyat Fakültesi mezunlarının istihdam alanlarından birinin de D.İ.B. olduğunu dikkate alarak yapılacak durum tespiti, Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına ihtiyaç olup olmadığını daha net ortaya koyacaktır.

İlahiyat Fakültelerinde uygulanan programın amaçlarına bakacak olursak:

1-"İlahiyat Lisans Programı, "Kur'an'ı referans alan, kültürel mirası değerlendirebilen, yaşanan hayatı yorumlayabilen ve problemlere çözüm üretebilen İlahiyatçılar yetiştirme" hedefine yönelik olarak hazırlanmıştır. Dersler bu amacı gerçekleştirecek içerik zenginliğine sahip olmalıdır.

²⁵ Öcal, age, s.49

2- Dersler mesleğe yönelik bir içerik taşımakla beraber, daha işlevsel bir anlayışla sosyo-ekonomik ve kültürel şartların gerektirdiği temel nitelikleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu nitelikleri şöyle sıralamak mümkündür:

* Kültürel mirası değerlendirebilen, hayatı yorumlayıp, problemlere cevap verebilen ve olgulara Kur 'an referanslı bakabilen,

* Genel bir tarih ve kültür bilincine dayalı olarak, İlâhiyat alanında temel bilgi, zihniyet ve yaklaşıma sahip,

* Hayat boyu öğrenme alışkanlığı sergileyebilen kişiler yetiştirmek.²⁶

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını araştırma konusu olarak seçerken, bu kursların amaç sorunu olduğu kanaatindeydik. Bu kursların amacı, genel bir kavram olarak, “Yüksek Din Alimleri” yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Kanaatimizce İlâhiyat Fakültelerinde de aynı üslupla ve istihdam alanı gözetilmeksizin amaç belirlenmesi, problemin kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Burada kullanılan genel kavram “İlâhiyatçı” kavramıdır. Bir İlâhiyatçının çalışma alanına baktığımızda ya M.E.B. bünyesinde ya da D.İ.B. bünyesinde istihdam edildiğini görmekteyiz.

Şu anda uygulanan iki farklı programdan “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Programı” ilköğretim okullarını istihdam alanı olarak belirlemiş ve mezunlar kendilerini daha ilk günden itibaren buna göre hazırlama imkanı bulmuştur.

1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya giren İlâhiyat Lisans programı mezunlarından lise dengi okullara Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni ve İmam-Hatip liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştirmek üzere üç dönemlik tezsiz yüksek lisans programına, istekli olan mezunlar arasından öğretmen adayı olarak seçilmektedir. Lisansüstü Eğitime Giriş Sınavı (LES) sözel puanı ve fakülte mezuniyet puanı yüksek olanlardan Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenliği ile İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programlarına seçilen öğretmen adayları 36 kredilik pedagojik formasyon ve özel alan öğretimi derslerini üç dönemde almaktadırlar. Ayrıca ilgili uygulama okullarında üç dönem boyunca öğretmenlik uygulaması yapmaktadırlar. Böylece, ortaöğretim din eğitimi öğretmenlerinin de 1998

²⁶ YÖK, *İlâhiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları*, Ankara, 1998: 43

yılından önceki İlâhiyat lisans programı mezunlarına göre istihdam alanlarına uygunluk bakımından daha iyi yetiştirildiklerini kabul edebiliriz.

Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 11. 07. 1997 tarihli kararı ile İlâhiyat Fakültelerinin yeniden yapılandırılmasından, M.E.B. gerekli faydayı temin etmiş ve bakanlık bünyesinde görev alacak İlâhiyat Fakültesi mezunları eskisine nazaran daha net bir şekilde istihdam alanları gözetilerek yetiştirilmiştir. Ancak ne yazık ki bu olumlu tablo D.İ.B. için geçerli olamamıştır.

2003 yılında Isparta'da yapılan "Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu"na katılan akademisyenlerden bazı aktarımlarda bulunarak durumu daha açık bir şekilde ortaya koymak isteriz.

*"Bugüne kadar çalışma alanlarını dikkate almadan sürdürülen programlarımızın eksikliğini, mezunlarımız deneme-yanılma yöntemleriyle ve şahsi yetenekleriyle aşmaya çalışmışlar veya ana istihdam alanı olan Diyanet İşleri Başkanlığı mezunlarımızı "Hizmet İçi Kurslar" adı altında 3 yıllık yeni bir eğitime tabi tutarak sorunu çözmeye çalışmıştır. Bu durum Fakülte eğitim kadrolarının kendilerini ve eğitim muhtevalarını ve yöntemlerini otokritiğe tutmalarına, soruna bilimsel çözümler aramalarına sebep olmuştur. İki gün süren sempozyumda tüm akademik ve idari personelin ittifak ettikleri konu: Din hizmetleri görevlerini yüklenecek öğrencilere, Batı ülkelerinde de görüldüğü üzere, "Eğitim Bilimleri formasyonu gibi, Din Hizmetleri Formasyonu" bilgi ve becerilerinin kazandırılması gereği idi."*²⁷

"İlâhiyat Lisans Programının muhtevasının, D.İ.B.'nin çeşitli birimlerinde görev yapacak elemanları yetiştirme bakımından ne kadar yeterli olduğu sorulabilir. Burada şu soruyla yetinilebilir: Amaçları netleştirilmemiş bir programın muhtevası ne kadar yeterli niteliklerle donanık olabilir?"

*İlâhiyat Programının amaçları ilgili belgelerde açık seçik hale getirilmemiştir. Buna karşın, Ülkemizdeki fiili durum, bu programla, Diyanet İşleri Başkanlığında çeşitli görevlerde istihdam edilecek elemanların yetiştirildiğini göstermektedir. Bu fiili gerçek göz önünde bulundurularak, söz konusu programın içeriğinin/derslerin/müfredatın, bu amaçlara göre değerlendirilip geliştirilmesi gerekmektedir."*²⁸

²⁷ Sarıkçıoğlu, Ekrem, *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, s. 7

²⁸ Aydın, M. Şevki, age, s. 24-25

“İlâhiyat Fakültelerinde 1998 yılından itibaren uygulanan İlâhiyat Programı genel bir İlâhiyat formasyonu kazandırıcı içeriğe sahiptir. Bu programda özel hizmet alanlarına yönelik formasyon kazandırıcı içeriğin bulunmadığı açıkça görülmektedir. Özel hizmet alanlarında görev yapacak eleman yetiştirmek üzere İlâhiyat Lisans Programında düzenlemeye gidilmelidir. İlâhiyat Fakültelerinden mezun olanlar farklı kurumlarda görev yapacak şekilde formasyon kazanmalıdırlar.”²⁹

“İlâhiyat Fakültelerinin eğitim programlarına, Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatında İmam-Hatip-vaiz olarak görev yapmak isteyenler için "İmam- Hatip ve Vaizlik" bölümü adıyla yeni bir bölümün dahil edilmesi. Nasıl ki bazı fakültelerde İlâhiyat Lisans Bölümü eğitimlerinin yanında "İlköğretim Öğretmenliği" bölümleri var ve buraya ayrıca kontenjan tanınıp öğrenci alınıyorsa ve bu bölüme uygun eğitim-öğretim programları varsa, yine bazı İlâhiyat Fakültelerinde "İmam-Hatip ve vaizlik Bölümü" açılabilir.”³⁰

“Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatının yüksek din öğretimi görmüş, beşerî ilişkileri gelişmiş, manevî ve psikolojik konularda duyarlı ve iletişim becerisine sahip din görevlisine ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu tür din görevlisi yetiştirmek için U.Ü. İlâhiyat Fakültesinde -akredite olmayı düşündüğü Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Üniversiteleri İlâhiyat Fakültelerinde olduğu gibi- Din Hizmetleri Bölümü açılmasının yararlı olacağı düşünülmüş ve bu hususta çalışmalar yapılmıştır.”³¹

Aktardığımız tüm bu görüşlerin ortak noktası, İlâhiyat Fakültelerinde şu anda uygulanan programların, Diyanet İşleri Başkanlığında istihdam edilecek personel için uygun bir nitelik taşımasıdır. Yukarıda görüşlerini aktardığımız ve daha görüşlerini aktaramadığımız birçok akademisyene göre karşı karşıya olduğumuz bu problemin çözümü için gerekli olan program değişikliği de kısa vadede gerçekleşecek gibi görünmemektedir.

Bizim kanaatimizce de bu durum kısa vadede çözülecek gibi görünmemektedir. Kaldı ki bizce sadece programda yapılacak değişikliklerle çözülebilecek bir problem de değildir bu. Nedenine gelince, İlâhiyat lisans programı mezunlarından lise dengi okullara

²⁹ Özdemir, Şuayip, *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde İlâhiyat Fakültesi Mezunlarının Çalışma Alanları ve Bu Alanlara Eleman Yetiştirmek Üzere İlâhiyat Lisans Programında Yapılması Gerekli Düzenlemeler, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s. 194-195

³⁰ Tunç, Cihat, *Din Hizmetlerinde Görev Alacak İlâhiyat Fakültesi Mezunlarının Yetiştirilmesi ve Sorunları, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s. 344

³¹ Kılavuz, M. Akif, *İlâhiyat Fakültelerinde “Din Hizmetleri Bölümü” Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s. 385

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni ve İmam-Hatip liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştirmek üzere üç dönemlik tezsiz yüksek lisans programına, istekli olan mezunlar arasından öğretmen adayları seçildiğini ifade etmiştik. Bu, dört yıllık bir fakülte üzerine bir buçuk yıllık ilave bir eğitim anlamına gelmektedir.

Lise dengi okullara Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni ve İmam-Hatip liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştirmekte olduğu gibi müftülük, vaizlik ve kurul uzmanlığı gibi D.İ.B. bünyesindeki ihtisas isteyen kadroların yetiştirilmesi için de ilave süreye ihtiyaç duyulacağı ve bu sürenin bir buçuk yıldan fazla olacağı kanaatindeyiz.

Yukarıda sunduğumuz bilgiler ışığında, ortak bir kanaat olarak söyleyebiliriz ki bugünkü fiili uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları zorunlu bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç, en azından İlahiyat Fakültelerinin programlarında ve sürelerinde gerekli değişiklikler yapıncaya kadar ve bu değişikliklerin fiili olarak meyveleri toplanıncaya kadar zorunlu olarak devam edecektir. İhtiyaç sebeplerini ise *Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimindeki Yeri* başlığında vermeye çalışacağız.

C- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimindeki Yeri

Bu kurslara gelinceye kadar müftü ve vaiz adaylarının aldıkları din eğitiminden yukarıda bahsetmeğe çalıştık. Bu gün itibariyle İmam-Hatip liselerinde verilen din eğitiminin, eğitimci konumunda olacak müftü ve vaiz adayları için yeterli olmayacağı görüşünü taşımaktayız.

İlahiyat fakültelerine gelince, hem akademisyenlerin görüşünün, hem de kendi kanaatimizin “bu fakültelerde bir amaç sorununun varlığı ve bu sorunun uygulanan programa yansıdığı” şeklinde olduğunu belirtmiştik. İstihdam alanı düşünülmeden uygulanan programlar, Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını zorunlu hale getirmiştir.

Bu noktada şu soruyu sorabiliriz: “*İlahiyat Fakültelerinde, yapılacak düzenlemelerle, Diyanet İşleri Başkanlığının istihdam alanına uygun din hizmetleri bölümü açılırsa ve burada iyi bir eğitim verilirse Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına ihtiyaç sona mı erecektir?* Kanaatimizce sona ermeyecektir. Bu ihtiyacın neden devam edeceğini ifade etmeye çalışacak olursak;

1- Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Dinamik Yapısı

Bu gün itibariyle otuz yılı aşkın bir geçmişi olan Eğitim Merkezi İhtisas Kurslarının ilk açılışından bu güne kadar hedeflerinde, programlarında, sürelerinde ve fiziki yapılarında sürekli bir değişim gözlenmesi, en iyiyi arama gayretinin yanında, değişen şartlara uyum sağlama gayreti olarak da yorumlanmalıdır. Kursların, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde olması, Başkanlığın ihtiyaç duyduğu anda gerekli değişiklikleri yaparak şartların gerektirdiği eğitimi verebilmesine imkan sağlamaktadır. Bu şekilde, kurslar için dinamik bir yapının oluştuğunu söyleyebiliriz.

Bu dinamik yapının devam edebilmesi için, Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak eğitim faaliyetlerine devam etmesi uygun olacaktır diye düşünüyoruz. İlâhiyat Fakültelerinde, akademisyenlerin bahsettikleri din hizmetleri bölümünün açılması olumlu bir çözüm arayışı olmakla beraber, tek seferlik bir düzenleme olacağından, süreklilik arz etmeyecek ve gerekli her değişikliğin istendiği zaman yapılması mümkün olmayacaktır. Daha sonra, yapılmasına ihtiyaç duyulacak bir değişiklik olduğunda, Başkanlık müdahale edemeyeceğinden, bu değişiklik ya hiç yapılamayacak ya da gecikmiş olarak gerçekleşecektir.

2- İlâhiyat Fakülteleri ve Bilimsel Fonksiyonları

Batıda hem bu dinamizm gözetilerek hem de İlâhiyat Fakültelerinin bilimsel fonksiyonları göz önünde tutularak İlâhiyatçı ve din adamı ayırımına gidilmiştir. Batıdaki İlâhiyat Fakültelerinin isimleri değişmekle beraber “Theology” kelimesi bu isimlerdeki yerini almaktadır. Theology daha çok Hıristiyan İlâhiyatının eğitimini kastetse de mezunların “din adamı” olması beklenmez. Bu fakültelerde eleştirel, akademik bir araştırma ve tartışma esas alınırken, din hizmetlerinde bulunacakların eğitim ve yetiştirilmeleri kiliseler bünyesinde kendisine has farklı metotlarla yapılmaktadır.³²

İlâhiyat Fakültelerinin “din görevlisi” mi yoksa “din bilimleri uzmanı” mı yetiştireceği üzerindeki ayırım henüz Türkiye’de netleşmemiş görünmektedir. Diyanet işleri Başkanlığının Haseki Eğitim Merkezi gibi doğrudan “din görevlisi” eğitimi için açtığı okullar hizmet içi kursu olarak kalsa da böylesi açık bir hedefe yönelmiştir.

³² Hacınebioğlu, İ. Latif, *Batıdaki İlâhiyat ve Felsefe Eğitimindeki Bazı Yaklaşımların Türkiye’ye Dönük Uygulanabilirliği İle İlgili Bir Değerlendirme (İngiltere Tecrübesi), Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s.50

Anglo-Saxon eğitim tarzında laiklik ilkesinin de bir sonucu olarak din görevlisi yetiştirilen okullar fakültelerden ayrılırlar. Program ve denetimleri sadece bağlı oldukları kiliseler tarafından yapılan, din uygulamalarının, ritüellerinin uygulayıcısı, dinin temel öğelerini anlatan ve yaşayan kişiler olarak yetiştirilirler. Fakültelerde ise “din” bir obje olarak ele alınır. Dolayısıyla kişinin dindarlığının ve kişisel yaklaşımlarının eğitimde etkisi olması beklenmez.

Din görevlisi yetiştirmek için özel müfredata sahip okullar ayrı olmalıdır. Bu uzmanlığın kendine ait özel ve farklı eğitim ve uygulama teknikleri gözetilecek okul ve programlar hazırlanmalıdır. Bölüm babında, mesela “din hizmetleri bölümü” bir geçiş olarak düşünülebilir ama yöntem, kaynak ve uygulama açısından din görevlisi yetiştiren okul ayrı olarak düşünülmelidir.³³

3- Mabet Teşkilatı ve Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları

"Eğitim ve Öğretim, neşir ve telkin" vazifesine bağlı olmak ve bu vazifenin icrâsını mümkün kılmak üzere, dinlerde bir mabet teşkilâtı ve bir rûhânîlik mesleği vardır. Bu teşkilâtın gayesi ve bu mesleğin mevzuu, bir taraftan ibâdetin ahkâm ve merasimini düzenlemek ve idare etmek, bir taraftan da dinin akidelerini ve amel ahkâmını öğretmek, duyurup tanıtmak, yaymak ve korumaktır.

Dinlerin kudret ve nüfuzu hattâ devamlarının imkânı, her şeyden evvel, mabet teşkilâtının ve bilhassa, ruhanîler sınıfının kuvvetine ve kalitesine bağlıdır. Bu teşkilât fersûdeleşir ve dâima değişip inkişâf eden ihtiyaçları karşılayamaz bir hâle gelirse; bu sınıfın bilgi seviyesi düşer ve seciyesi çürürse, din de o nisbette zayıflar ve bir gün gelir mabedin çatısı çöker. Târih gösteriyor ki, dinlerin azamet devirleri mabet teşkilatıyla ruhanîler sınıfının seciyeli olduğu zamanlardır.

Muhakkak ki, bugün dünyâda en kuvvetli mabet teşkilâtı Katolik Kilisesidir ve ruhanîlerin en yetişkini Katolik ruhanîleridir. Katolik Kilisesi, merkezi Roma'daki Vatikan ülkesi olmak üzere, rûhânî bir devlet halindedir. Bu devletin başında ve en mutlak bir hükümdar mevkiinde Papa vardır. Papa dinî içtihatlarında hatâ etmez kabul edilir ve iktidara bir nevi seçim ile gelir. Fakat bir defa Vatikan hükümetinin başına geçtikten sonra,

³³Hacinebioğlu, age, s.50

Papa'nın manevî nüfuzu ve ruhanî kudreti adetâ hudutsuzdur: Azleder, nasbeder, hattâ dinden aforoz eder.

Ayrıca Katolik kilisesi bir çok kolejer, enstitü ve üniversiteleriyle mükemmel bir tâlim ve tedris cihazına ve en modern ilim ve kültür ile bezenmiş din adamlarından oluşan bir neşir ve telkin kadrosuna sahiptir. Bu teşkilât ve personelin hayâtı, vakıflar ve teberrûlarla beslenir ve idare edilir.

Kilise emrindeki bu müesseseler ve bu seçkin kadro ilim, kültür ve seciyece bugün dünyânın en kuvvetli genç zekâlarını yetiştirmektedir. Katolik âleminin, yalnız İlâhiyat, felsefe ve edebiyatta değil, aynı zamanda müspet ilimler sahasındaki büyük şöhretleri ve üstün âlimleri de bu zekâlar arasında sivrilip yükselmektedir.

Mabet teşkilâtı ve personeli bakımından, büyük dinler arasında, bugün en fakir kalanı, esef edelim ki, İslâmiyet'tir. Kuvvetli bir teşkilât ve seçkin bir kadro yokluğu yüzündendir ki, bugün İslâmiyet, mâruz kaldığı hücumlara karşı, kendini müdafaa edecek yüksek seviyeli elemandan hemen hemen mahrumdur.³⁴

Bir memleket için felâketlerin en büyüğü Allah şuurunu kaybetmektir. Bu şuurı kaybeden bir millet her nevî idealden de mahrum kalır. İdealden mahrum bir millet ise, hayat yolunda istikâmetini kaybeder ve nereye gideceğini bilmeyen bir şaşkına döner. Gayet tabîî: İdeal, gerek fert, gerek millet için, hayat yolunun karanlıkları içinde nûr saçıp etrafı aydınlatan bir ışıktır. İdealden mahrum ve maneviyâtı çürümüş bir cemiyette cinayetlerin önüne halktan silâh toplamakla, intiharların önüne bunların neşrini yasaklamakla geçmeye çalışmak boştur. Böyle bir cemiyette cinâyetleri ceza kânunlarıyla önlemeğe çalışmak, hastalığı zehirle tedaviye kalkışmaktır. Çünkü böyle bir cemiyette yeri ne servet ve bilgi ile, ne tehdit ve tedhişle doldurulamayan bir boşluk vardır: Maneviyat boşluğu.³⁵ Kuvvetli bir mabet teşkilâtı ve bu teşkilatın ihtiyacına göre ve yönlendirmesiyle yetiyecek seçkin kadro, ülkemizde Allah şuurunun yeniden canlanmasına vesile olacaktır inancındayız. İhtisas kursları da böylesi bir amaca hizmet ediyor olması açısından önemlidir ve gereklidir diye düşünüyoruz.

³⁴ Başgil, age, s. 104

³⁵ Başgil, age, s. 114

II. BÖLÜM

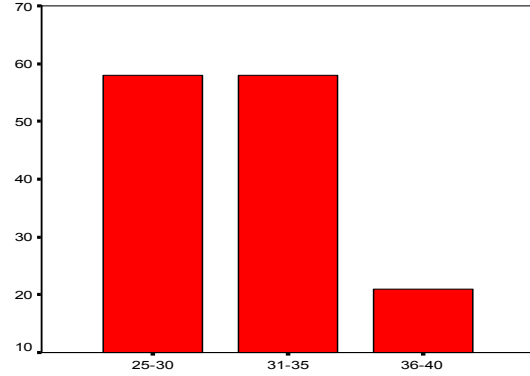
KURSIYERLERİN KURLARLA İLGİLİ DÜŞÜNCE VE DEĞERLENDİRMELERİ

A- Ankete Katılan Kursiyerlere Ait Kişisel Bilgiler ve Yorumlar

1. Yaş Durumu

Tablo: 1 Grafik :1
Kursiyerlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	YAŞ	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Geçerli	25-30	58	42,3	42,3	42,3
	31-35	58	42,3	42,3	84,7
	36-40	21	15,3	15,3	100,0
	Toplam	137	100,0	100,0	

Tablo 1 ve grafik 1’den anlaşılacağı üzere 25-35 yaşları arasında bir yoğunlaşma görülmektedir. Bu aralıktaki toplam oran %84,7 olarak gerçekleşmiştir. Rakamlar ortaya koymaktadır ki son yıllarda Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına katılan kursiyerlerin yaş ortalaması gittikçe düşmekte ve yaş gençleşmektedir. 1997 yılında yapılan bir diğer anketli çalışmada¹ belirtilen yaş grubuyla alakalı oran % 61,90 olarak gerçekleşmiştir.

Genç yaştaki kursiyerlerin sayılarının artması önemli bir gelişmedir. Ancak bazı gerçekler de göz ardı edilmemelidir. Zira Diyanet İşleri Başkanlığında son dönemde genç İlahiyatçıların sayılarının artması, bu İlahiyatçıların isteğine bağlı bir tercihten değil, iş bulmak ve boşta kalmamak gibi nedenlere dayanan zorunlu bir tercihten kaynaklanmaktadır. İlahiyat Fakültesi mezunu olanlar, öğretmen olarak görev almakta zorlandıklarından Diyanet İşleri Başkanlığını bir can simidi olarak görmekte ve ilk fırsatta öğretmenliğe geçiş yapmaktadırlar.

Ancak Başkanlık bu durumu fırsat bilmelidir inancındayız. Verdiği değer ve sunacağı imkanlarla zorunluluktan dolayı da olsa kendi bünyesinde çalışmaya başlayan personelini, kendisine gönülden bağlayıcı ve başka kuruma geçme düşüncesine fırsat vermeyecek bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Kursiyerlerin %29,4’ünün, yani yaklaşık üçte birinin başka kurumlara geçmeyi düşündüğünü dikkate almalıdır. Yetiştirdiği personelinden en yüksek verimi ve aynı zamanda uzun süreli istifadeyi ancak bu şekilde sağlayabilir.

¹ Akşit, a.g.e, s. 46

%15,3'lük dilimi temsil eden 36-40 arası kursiyerler ise iki açıdan önemlidir. Birincisi, ilmin yaşı olmadığını ve bu yaşta bile yeniden sıralara oturup eğitime başlanabileceğini bize göstermeleri, ikincisi ise, 25-30 yaş grubunda %34,5 olarak, 31-35 yaş grubunda %26,3 olarak gerçekleşen başka kuruma geçme isteğinin 36-40 yaş grubunda %23,8'e düşmesidir. Bu yaş grubu Başkanlıktaki görevinde süreklilik açısından daha güven verici bir duruş sergilemekte ve "tablo 2" bu durumu açıkça göstermektedir.

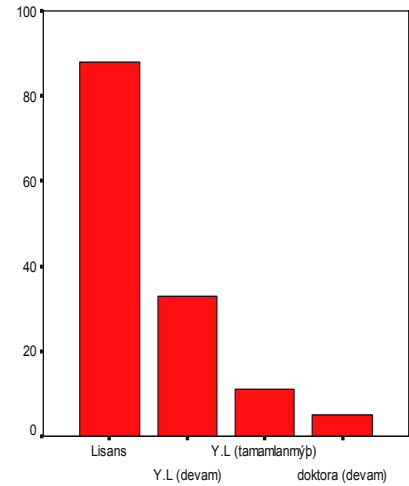
Tablo: 2
Kursiyerlerin Yaşlarına Göre Başka Kurumlara Geçme İsteğini Gösterir Tablo

		BAŞKA KURUM			Toplam
		evet	hayır	fikrim yok	
YAŞ	25-30	Sayı 20 YAŞ içindeki oranı 34,5%	31 53,4%	7 12,1%	58 100,0%
	31-35	Sayı 15 YAŞ içindeki oranı 26,3%	32 56,1%	10 17,5%	57 100,0%
	36-40	Sayı 5 YAŞ içindeki oranı 23,8%	15 71,4%	1 4,8%	21 100,0%
Toplam		Sayı 40 YAŞ içindeki oranı 29,4%	78 57,4%	18 13,2%	136 100,0%

2. Eğitim Durumu

Tablo: 3 **Grafik :2**
Kursiyerlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

EĞİTİM	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Lisans	88	64,2	64,2	64,2
Yüksek lisans (Devam)	33	24,1	24,1	88,3
Yüksek lisans (Tamamlamış)	11	8,0	8,0	96,4
Doktora (Devam)	5	3,6	3,6	100,0
Toplam	137	100,0	100,0	

Kursa giriş imtihanına katılma şartlarından birinin "dört yıllık yüksek öğrenim mezunu olmak"² şeklinde belirlenmesi sebebiyle kursiyerlerin tamamı en az lisans mezunudur. Bununla birlikte %35,8 oranına tekabül eden 49 kişi lisans eğitiminin üstüne ilave olarak akademik çalışmaya yönelmiştir. Ayrıca anket uyguladığımız günlerde yüksek

² B.02.1.DİB.0.72.00.02/338/1186 sayılı başkanlık yazısı

lisans veya doktora dersi olduğu için ankete katılmayanların olduğunu da dikkate alırsak bu oranın daha da yüksek olduğunu düşünebiliriz.

Bu oranların yüksek olması, kursta verilen eğitimin iyi olduğuna, dolayısıyla kursiyerlerin katıldıkları yüksek lisans ve doktora imtihanlarında başarılı olduklarına delalet etmektedir. Yine bu imtihanlarda İlahiyat Fakültesi hocalarının Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursu kursiyerlerini tercih etmeleri bu kurslarda verilen eğitimin kalitesini onayladıklarını gösterir. Kursiyerlerin akademik çalışmaya yönelmeleri ise bilimsel bilginin ve eğitimin önemini kavradıklarına işaret eder.

Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı görevde yükselme yönetmeliğindeki kriterlerden birinin “Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursunu bitirmiş olmak ya da doktorasını tamamlamış olmak”³ şeklinde belirlenmesi aslında Diyanet İşleri Başkanlığının ilme ve eğitime dolayısıyla akademik çalışmalara verdiği önemi göstermektedir.

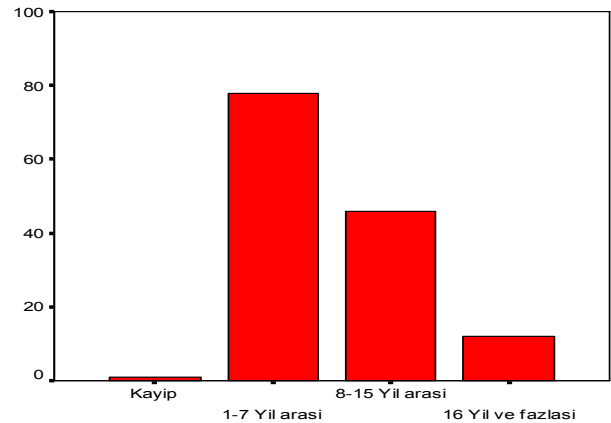
Hem tablodan ortaya çıkan sonuçların yorumları ve hem de yönetmelikle ilgili verilen bilgi, kurumsal olarak Diyanet İşleri Başkanlığının, bireysel olarak da kursiyerlerin akademik bakış açısına sahip olduklarına işaret etmektedir. Bu durumun üzerinde durmamızın sebebi, içten içe sürüp gitmekte olan İlahiyat-Diyanet çekişmesine işaret etmek ve bunun gereksiz olduğunu hatırlatmaktır. Zira kurslara katılmak için gerekli olan şartlardan birinin dört yıllık dini yüksek öğrenim mezunu olmak şeklinde belirlenmesi ve kursiyerlerin büyük bir bölümünün akademik eğitime devam ediyor olması İlahiyat Fakültelerinin ve Diyanet İşleri Başkanlığının karşılıklı olarak birbirlerini besleyen iki kurum olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3. Hizmet Süresi

Tablo: 4 Grafik :3

Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
1-7 Yıl arası	78	56,9	57,4	57,4
8-15 Yıl arası	46	33,6	33,8	91,2
16 yıl ve fazlası	12	8,8	8,8	100,0
Cevapsız	1	,7		
Genel Toplam	137	100,0		

³ DİB.0.71.00.01/974/81 sayılı başkanlık yazısı

Genç yaşta olup Diyanet İşleri Başkanlığında görevine devam eden İlâhiyat Fakültesi mezunları %57,4 oranında görevinin henüz ilk yedi yılı içindeler. Kursiyerlerin %33,8'lik kısmının 8-15 yıl arası görev yaptığı ve %8,8'lik kısmının 16 yıl ve üstü görev yaptığı da tablo 4'den anlaşılmaktadır. Bu istatistikler de yaş tablosu ile doğru orantılı olarak gerçekleşmiştir.

a- Hizmet Süresiyle Hedefler Arasındaki İlişki

Burada ortaya çıkan istatistikler kursiyerlerin hedefleri ile birlikte değerlendirildiğinde daha da önem kazanmaktadır. Hizmet süreleri 1-7 yıl arası olan kursiyerlerin %76,9'u kursa katılmaktaki ilk hedefini ilmi seviyesini yükseltmek olarak ifade ederken, bu oran 8-15 yıl arası görevlilerde %73,3'e ve 16 yıl ve üstü görevlilerde %50,0 ye düşmektedir. Bu durum, görev sürelerinin sonlarına yaklaşan kursiyerlerin, artık daha rahat bir çalışma ortamını arzu ederek hayat şartlarının iyileşmesini istemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

İleride hedeflerle ilgili konuyu işlerken daha ayrıntılı olarak bu istatistiki bilgileri değerlendireceğimizden burada kursiyerlerin hizmet süreleriyle öncelikli hedefleri arasındaki ilişkiyi gösterir tabloyu vermekle yetiniyoruz.

Tablo: 5
Kursiyerlerin Hizmet Süreleriyle İlk Hedefleri Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

			İlk Hedef			Toplam
			Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	Görevde Yükselmek	İlmi Seviyemi Yükseltmek	
HİZMET	1-7 Yıl arası	Sayı HİZMET içindeki oranı	2 2,6%	16 20,5%	60 76,9%	78 100,0%
	8-15 Yıl arası	Sayı HİZMET içindeki oranı	0 ,0%	12 26,7%	33 73,3%	45 100,0%
	16 yıl ve fazlası	Sayı HİZMET içindeki oranı	1 8,3%	5 41,7%	6 50,0%	12 100,0%
Toplam		Sayı HİZMET içindeki oranı	3 2,2%	33 24,4%	99 73,3%	135 100,0%

b- Hizmet Süresiyle Kurs Süresi Arasındaki İlişki

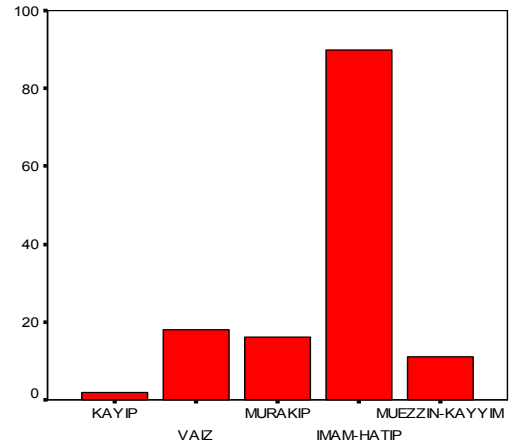
Hedeflerle ilgili durumu destekleyen ve paralel olarak gerçekleşen bir diğer durum da, hizmet süresiyle kurs süresi hakkındaki düşüncelerin karşılaştırılmasından ortaya çıkan

sonuçtur. 16 yıl ve üstü görevlilerde %50,0 şeklinde ortaya çıkan kurs süresinin çok uzun olduğu düşüncesi 8-15 yıl arası görevlilerde %44,2'ye düşmekte, 1-7 yıl arası olan kursiyerlerin düşüncesinde ise bu oran %32,0 olarak gerçekleşmektedir. Hedef bilgi seviyesini yükseltmek olarak belirlenmeyince, sürenin de uzun gelmesi gibi bir sonuç doğal olarak ortaya çıkabilir.

4. Kursa Başlarken Bulunulan Görev

Tablo: 6 Grafik :4
Kursiyerlerin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

Kurstan Önceki Görev Neydi?	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Vaiz	18	13,1	13,3	13,3
Murakıp	16	11,7	11,9	25,2
İmam-Hatip	90	65,7	66,7	91,9
Müezzin-Kayyım	11	8,0	8,1	100,0
Cevapsız	2	1,5		
Toplam	137	100,0		

Tablo 6 ve grafik 4'e ilk bakışta anlaşılacağı üzere kursiyerlerin %66,7 gibi en yüksek orandaki kısmı, İmam-Hatiplik görevini yaparken kursa başlayanlardan oluşmaktadır. Kursiyerlerden büyük bir çoğunluğun bu görevi yaparken kursa başlamaları, Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin çok büyük bölümünü oluşturan İmam-Hatiplerin yaşadıkları sıkıntıları bilmelerine, anlamalarına ve üst düzey görevlere geldiklerinde bu bilinçle davranmaları halinde onların güvenlerini kazanıp daha iyi hizmet edebilmelerine vesile olacaktır.

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları, ilk açıldığında görevdeki müftü ve vaizlerin yeterliliklerini arttırmayı hedefliyordu. Bugün itibariyle bu işlevini büyük oranda yitirmiş olduğu görünüyor. Zira kursa katılmadan önceki görevi müftü olan bir tek kursiyer yok. Ama yine de vaizlik ve murakıplık gibi İmam-Hatiplikten daha üst düzey görevde olanların da bu kurslara kursiyer olarak katılmaları, kuruluş amacının tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Tüm kursiyerler içinde vaizler %13,3'ü, murakıplar %11,9'u

toplamda ise %25,2'lik bir dilimi oluşturmaktadır. Bu ise genelin içinde hiçte küçümsenemeyecek bir rakamdır.

Dikkat çekecek bir durum da Kur'an-ı Kerim'deki surelerin hangi konulardan bahsettiğini sorduğumuz soruyla alakalı olarak ortaya çıkmıştır. Vaizlerin %47,1'si iyi biliyorum şeklinde cevap verirken bu oran İmam-Hatiplerde %25,0'e murakıplarda %12,5'e düşmektedir. Bu sonuçlar, eğitimin bir süreç işi olduğunu ve geçmiş bilgi ve tecrübelerin eğitim sürecine olumlu katkıda bulunduğunu bize göstermektedir. Görevi gereği sure ve ayetlerle anlamlarını da irdeleyerek sürekli ilgilenen vaizlerde oranın yüksek çıkması, İmam-Hatiplerde düşmesi ve idari görevlerde çalışan murakıplarda oranın oldukça düşük çıkmasının bu durumun bir sonucu olduğunu düşünüyoruz.

B- Kurs Hedefleri ve Kişisel Hedefler

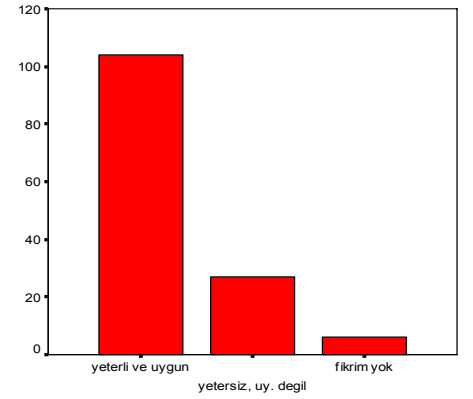
Araştırmamızın amaçlarını açıklarken “D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının hedefleri nelerdir? Bu hedefler tam olarak ne ifade ediyor? Bu hedeflerle, uygulanan program ve kurs sonrası kursiyerlerin istihdam alanları örtüşmekte midir? Kursların hedefleriyle bu kurslara katılan kursiyerlerin hedefleri örtüşmekte midir?” gibi sorulara çözüm arayacağımızı belirtmiştik. Buradan hareketle hedefler konusunu incelemeye çalışalım.

1. Kurs Hedefleri

Tablo: 7 Grafik :5

Kursiyerlerin Kurs Hedefleriyle Alakalı Düşüncelerini Gösterir Tablo ve Grafik

Kursların Hedefleri	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Yeterli Ve Uygun	104	75,9	75,9	75,9
Yetersiz Ve Uygun Değil	27	19,7	19,7	95,6
Fikrim Yok	6	4,4	4,4	100,0
Toplam	137	100,0	100,0	

Kursiyerlerin kurs hedefleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde %75,9 gibi yüksek bir oranda yeterli ve uygun olduğu düşüncesini benimsediklerini görmekteyiz. %19,7 yetersiz ve uygun olmadığı düşüncesindeyken, %4,4’ü fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

Sonuçlar büyük oranda olumlu bir tabloyu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kurs hedeflerini tekrar hatırlatarak bu hedefler üzerinde bir tetkik yapmak istiyoruz. Hedefler; “Diyânet İşleri Başkanlığı teşkilatında çalışan dini hizmet personelinin mesleki bakımdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini artırmak, daha ileri görevlere hazırlamak ve başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek nitelikte mütehassıs elemanları, yüksek din alimlerini yetiştirmektir” şeklinde belirlenmiştir.

Bu hedeflerin içerisinde geçen cümlelerin tamamı hizmet içi eğitimin tanımlarına uygun şekilde belirlenmiştir. Tanımlara bakacak olursak “Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin görevleri ile ilgili bilgi ve becerilerini artırmak amacıyla kurum içinde ve kurum dışında yaptırılan eğitime, hizmet içi eğitim denir.”⁴

Genel olarak belirtmek gerekirse hizmet içi eğitime temelde üç nedenle ihtiyaç duyulmaktadır:

1. Kişilerin gördüğü eğitim, yaptığı hizmetle ilgili değildir.
2. Kişi hizmet öncesi eğitimini gördüğü bir alanda hizmet vermektedir, ancak edindiği bilgiler hizmeti nitelikli yürütebilmesi için yetmemektedir.
3. Kişi yaptığı işle ilgili yeterli eğitim görmüştür ancak mesleğe girdiği yıllarda yeterli olan bilgileri gün geçtikçe eskimektedir.

Sonuç olarak, bu üç durumdan dolayı hizmet içi eğitim gereklidir. Bundan dolayı hizmet içi eğitim temelde üç şekilde düzenlenir: a)Yeniden eğitim b)İlave eğitim c) İleri eğitim.⁵

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında verilen eğitimin nedeninin ikinci ve üçüncü maddeden kaynaklandığını, niteliğinin ise ilave eğitim ve ileri eğitim olduğunu söyleyebiliriz. Bundan anlaşılan şudur; her kurum çalıştıracağı personelin niteliğinin hizmet gereklerine uygun olmasını sağlamak durumundadır. Hizmetin gerektirdikleri ile personelin sahip olduğu yeterlilikler arasındaki fark hizmet içi eğitimi zorunlu kılmaktadır.

Bu zorunluluk karşısında Diyanet İşleri Başkanlığı da belirtilen hedefler doğrultusunda hizmet içi eğitim ihtisas kurslarını düzenlemiştir. Hedefler ilk bakıldığında, ulaşılabildiği takdirde, kursiyerlere yetkinlik verecek uygun hedeflerdir. Tablo 7’den ortaya çıkan sonuçlar da bunu destekler niteliktedir.

Ancak kanaatimizce belirlenen hedeflerde bir takım eksiklikler vardır. Son kısımda geçen “*dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek nitelikte mütehassıs elemanları, yüksek din alimlerini yetiştirmektir*” ifadesindeki mütehassıs elemanlar hangi alanda mütehassıs olarak yetiştirilecek, yüksek din alimleri hangi görevi ifa edecekler, belirli değildir. Mesela, bu kursu başarıyla bitiren bir kursiyer aynı zamanda hem iyi bir vaiz, hem iyi bir müftü, hem iyi bir idareci ve hem de yurt dışında görev yapacak iyi bir din görevlisi olabilir mi? Bu soru üzerinde düşünmek gereklidir.

⁴ T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *Kamu Kurum ve Kuruluşları Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim İstatistikleri*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 2002. s. VIII

⁵ Küçükahmet, Leyla, *Hizmet İçi Eğitim(Teori ve Uygulamaları)*, G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1992, s.3-4

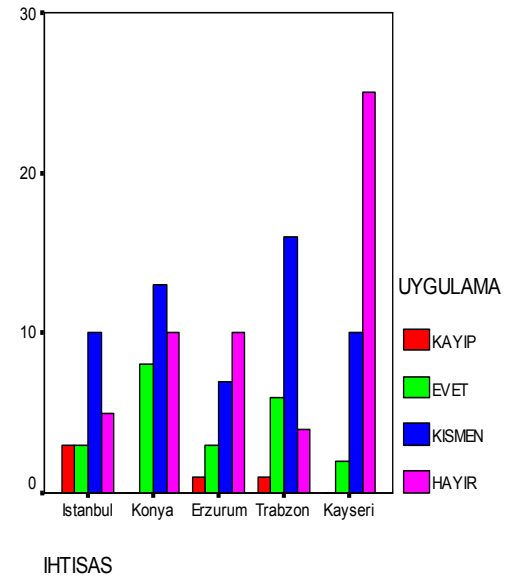
Adalet Bakanlığına bağlı Adalet Akademisini* misal verecek olursak; bir süre öncesine kadar adayların tamamı aynı eğitimden geçmekte, son dönemde ise adaylardan bir kısmı adli yargıya, diğer bir kısmı ise idari yargıya yönlendirilmekteydi. Şimdi ise bu uygulamadan vazgeçilerek en başında adli ve idari yargıya yönlendirilecek adaylar belirlenmekte ve bütün eğitimleri, yapacakları göreve göre şekillenmektedir. Buna benzer bir uygulamanın Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında faaliyete geçirilmesi durumunda kendi alanında mütehassıs ve özellikle kendisinin yapacağı görevde yeterli din alimlerinin yetişebileceği düşüncesindeyiz. Bu konuda son olarak şunu söyleyebiliriz; kursların hedefleri ne iş olsa yapmalı tarzında elemanlar yetiştirmek değil, kendi işini en iyi şekilde yapabilecek kişiler yetiştirmek olmalıdır.

Kurs hedeflerinin aynı zamanda uygulama noktasında bazı eksiklikler içerdiği düşüncesindeyiz. Uygulama ilkesinin hedefler içerisinde zikredilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Bu yapılırsa uygulamaya daha ciddi bir şekilde yönelmek mümkün olabilir. Tam bu noktada kursiyerlerin uygulama ile ilgili görüşlerini aktarmak uygun olacaktır.

Tablo: 8 Grafik :6

Kursiyerlerin Kurslardaki Mesleki Uygulama Hakkındaki Düşüncelerini Gösterir Tablo ve Grafik

Uygulama Yeterli mi?	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Evet	22	16,1	16,7	16,7
Kısmen	56	40,9	42,4	59,1
Hayır	54	39,4	40,9	100,0
Cevapsız	5	3,6		
Toplam	137	100,0		

* İki yıl önceki eski isminin “Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi” olduğunu, “Hizmet İçi Eğitim Kursu” olduğunu ve bu sebeple Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile birebir örtüştüğünü burada hatırlatmamız gereklidir.

Tabloyu yorumlamadan önce uygulamayla ilgili sorduğumuz sorunun tam metnini tekrar hatırlatalım. *“İhtisas Kursunda aldığınız eğitim süresince, edindiğiniz bilgilerin kalıcı olmasına vesile olacak vaaz, seminer, konferans, hutbe v.b gibi uygulamaya yönelik etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?”*

Bu soruya evet diyenlerin oranları %16,7 gibi çok düşük bir seviyede kalmıştır. Anlaşıyor ki genel olarak düşünüldüğünde uygulama yetersizdir. Yukarıda verdiğimiz grafik bu durumun kurstan kursa ciddi bir farklılık göstermediğini de ortaya koymaktadır. Bu grafiğe baktığımızda hiçbir kursta “evet” diyenlerin oranı “kısmen” veya “hayır” diyenlerin oranlarına üstünlük sağlayamamışsa gerçek anlamda uygulamada bir eksiklikle karşı karşıyayız demektir.

Bu durumun kurstan kursa da pek bir farklılık göstermemesi ve %83,3'lük büyük bir oranın “kısmen” veya “hayır” seçeneklerini işaretlemeleri eksikliğin genel bir yanlışlıktan kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bizce bu yanlışlık “verilen eğitimin uygulamaya yönelik olması” ilkesinin hedeflerde veya bu hedefleri besleyecek ilkeler içerisinde zikredilmemiş olmasıdır.

Bu duruma Adalet Akademisinin meslek içi eğitim yönetmeliğinde altıncı maddede geçen ilkeler başlığını misal olarak verebiliriz. Bu ilkelerin “d” maddesinin *“eğitimin gerçekleştirilmesinde “uygulamaya yönelik olma” ilkesi göz önünde tutulur”* şeklinde düzenlendiğini belirtmek isteriz. Bununla da kalınmayarak ayrıntılı bir staj yönetmeliği hazırlanmış ve yönetmelikte bu akademiye katılacakların gerçekleştirilecekleri uygulamalar belirtilmiştir.⁶

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları yönetmeliğinde de buna benzer maddeler bulunması halinde, anket sonuçlarının ortaya koyduğu uygulama eksikliği giderilebilecek ve daha da önemlisi öğrenilen bilgiler kullanıldığı için unutulmayacaktır. Aşağıda Tablo 9 incelendiğinde hedeflerle, bilgilerin unutulup unutulmaması arasında kuvvetli bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

⁶ Adalet Akademisi Adli Yargı Hakim ve Savcı Adayları ile İdari Yargı Hakim Adaylarının Staj Dönemi ile Staj Mahkemelerine İlişkin Yönetmelik, İkinci Bölüm, Madde 5 ve 6

Tablo: 9

**Kursiyerlerin Kurs Hedefleri Hakkındaki Düşünceleriyle Bilgilerini Unutup
Unutmama Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo**

		SON DURUM 2		Toplam
		Edindiğim Bilgilerin Büyük Bölümünü Hatırlıyorum	Edindiğim Bilgilerin Büyük Bölümünü Unuttum	
KURS HEDEFLERİ	Yeterli Ve Uygun	61 69,3%	27 30,7%	88 100,0%
	Yetersiz Ve Uygun Değil	7 33,3%	14 66,7%	21 100,0%
	Fikrim Yok	2 40,0%	3 60,0%	5 100,0%
Toplam		70 61,4%	44 38,6%	114 100,0%

Kurs hedefleriyle ilgili olarak “yetersiz ve uygun değildir” seçeneğini işaretleyenlere ikinci bir soru olarak, “nasıl bir hedef belirlenmeli?”, şeklinde açık uçlu bir soru daha sorduk. Bu soruya verilen cevaplar, daha çok kursta yaşanan problemleri yansıtır tarzda cevaplanmıştır. Dolayısıyla, bu cevapları ileriki bölümlerde değerlendireceğiz. Ancak tam bu konuya uygun olarak verilen cevaplardan bir kısmını aktararak, bu konuya son vermek istiyoruz.

“Verilecek eğitim, kursiyerin kapasitesi ve gelecekteki hedefleri göz önüne alınarak şekillenmelidir. Diyanet İşleri Başkanı olmak isteyenle müftü olmak isteyen aynı eğitime tabi tutulmamalıdır.”

“Bu hedeflerle beraber, fiali olarak yapılacak göreve uygun hazırlıkların yapılıp, yapılacak bu göreve uygun bilgilerin verilmesi gereklidir.”

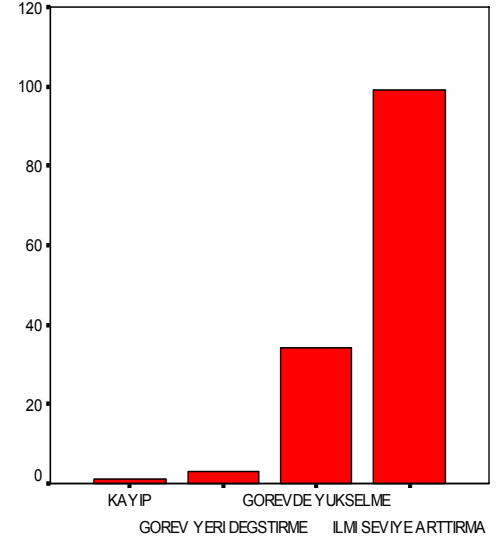
“Ezberciliğe itmeyen, teori ve pratikte, ferdi ve sosyal hayatta yararlanılabilir bir sistem getirilmelidir.”

2. Kişisel Hedefler

Tablo: 10 Grafik :7

Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedeflerini Gösterir Tablo ve Grafik

İlk Hedef	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	3	2,2	2,2	2,2
Görevde Yükselmek	34	24,8	25,0	27,2
İlmi Seviyemi Yükseltmek	99	72,3	72,8	100,0
Toplam	136	99,3	100,0	
Cevapsız	1	,7		
Toplam	137	100,0		

Kursiyerlere “kursu katılmaktaki hedefleriniz nelerdir?” şeklinde sorduğumuz soruya beş değişik seçenek halinde verdiğimiz şıklardan ikisinde büyük bir yoğunlaşma oluşmuştur. İlmi seviyesini yükseltmek istediğini söyleyenler %72,8 gibi büyük bir çoğunluğu oluştururken, görevde yükselmek istediğini söyleyenler %25’lik bir orana ulaştı.

Kursiyerlerin büyük çoğunluğunun ilk tercihini ilimden yana kullanmış olduklarını görmek gerçekten mutluluk verici bir durumdur. Zira kurs olarak hangi hedefler belirlenmiş olursa olsun, ders alan kursiyerlerin hedefi öğrenmek değilse, bu eğitimden olumlu sonuç elde etmek pek mümkün değildir. Bu bakımdan kursiyerlerin hedefleri son derece önemlidir. Aslında bu önem, hedeflerle alakalı olarak verilen cevapları anket içindeki diğer bazı soruların cevaplarıyla karşılaştırdığımızda net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Mesela, ilk hedefinin görevde yükselmek olduğunu söyleyenlerin %57,6’sı kurs bitiminde müftü olmak isterken, vaiz olmak isteyenlerin oranı %18,2’ye düşmektedir. Ancak ilk hedefini “ilmi seviyesini yükseltmek” olarak belirleyenler içerisinde müftü ve vaiz olmayı arzu edenlerin oranı her biri için %34 olarak gerçekleşmektedir. Anlaşılacağı

üzere ilmi ve öğrenmeyi tercih edenler, daha sonra verilecek görev noktasında keskin sınırlamalar içerisine girmeden bu kursa gelmişlerdir.

a- Kişisel Hedeflerle Kurs Süresi Arasındaki İlişki

Tablo: 11

Kursiyerlerin Kişisel Hedefleriyle Kurs Süresi Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		KURSSÜRE			Toplam
		Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa	
HEDEF1	Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	1 33,3%	2 66,7%	0 ,0%	3 100,0%
	Görevde Yükselmek	12 37,5%	19 59,4%	1 3,1%	32 100,0%
	İlmi Seviyemi Yükseltmek	65 67,7%	28 29,2%	3 3,1%	96 100,0%
Toplam		78 59,5%	49 37,4%	4 3,1%	131 100,0%

Kişisel hedeflerle alakalı bir başka çarpıcı sonuçta, hedeflerin kurs süresiyle karşılaştırılmasından ortaya çıkmaktadır. İlk hedefi “görevde yükselmek” olanların %59,4’ü kurs süresini, “çok uzun” bulurken, süreyi yeterli bulanların oranı %37,5 olarak gerçekleşmiştir. İlmi seviyesini yükseltmeyi tercih edenler içerisinde kurs süresini yeterli bulanların oranı %67,7’ye yükselirken çok uzun diyenlerin oranı %29,2’dir. Bu rakamlara göre amaç, ilim öğrenmekten uzaklaşınca, kursta geçirilen süre bir kayıp olarak görülmektedir. Çünkü kurs ne kadar çabuk biterse görevde yükselme o kadar çabuk gerçekleşecektir.

b- Kişisel Hedeflerle Çalışma Metotları Arasındaki İlişki

Bu konuyla ilgili en önemli ve eğitimin sonucunu olumsuz yönde etkileyebilecek durum ise kursiyerlerin hedefleriyle, çalışma metotları arasında yapılan karşılaştırma sonucu ortaya çıkan verilerdir. Görevde yükselmeyi ilk hedef olarak belirleyenlerin %53,3’ü çalışma metodu olarak, bilgileri özümsemeye yönelik değil, imtihanı geçmeye yönelik bir metodu benimsediğini ifade etmişlerdir. İlmi seviyesini yükseltme tercihinde olanların ise %74,4’ü bilgileri özümsemeye yönelik hazırlanırken, ancak %25,6’lık bir oran imtihanı geçmeye yönelik hazırlanmaktadır. Yine görevde yükselmeyi ilk hedef

olarak belirleyenlerin %56,7'si temel bilgileri edinmeye yönelik değil, muhtemel soruların cevaplarını ezberleyerek hazırlanırken, “ilmi seviyemi yükseltmek amacındayım” diyenlerin %68,4'ü imtihan da çıkması muhtemel de olsa soruların cevaplarını ezberlemeyip, temel bilgileri edinmeye yönelik çalıştığını ifade etmişlerdir. Bu son paragrafta verdiğimiz bilgilerin sunumu şema halinde aşağıdaki iki tabloda verilmiştir.

Kursiyerlerin Kursa Katılmaktaki İlk Hedefleriyle Çalışma Metotları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablolar

Tablo: 12

		METOD3		Toplam
		Bilgileri Özümsemeye Yönelik Hazırlanıyorum	İmtihani Geçmeye Yönelik Hazırlanıyorum	
HEDEF1	Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	1	1	2
		50,0%	50,0%	100,0%
	Görevde Yükselmek	14	16	30
		46,7%	53,3%	100,0%
	İlmi Seviyemi Yükseltmek	58	20	78
		74,4%	25,6%	100,0%
Toplam		73	37	110
		66,4%	33,6%	100,0%

Tablo: 13

		METOD4		Toplam
		Muhtemel Soruların Cevaplarını Ezberleyerek Hazırlanıyorum	Temel Bilgileri Edinmeye Yönelik Hazırlanıyorum	
HEDEF1	Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	1	2	3
		33,3%	66,7%	100,0%
	Görevde Yükselmek	17	13	30
		56,7%	43,3%	100,0%
	İlmi Seviyemi Yükseltmek	24	52	76
		31,6%	68,4%	100,0%
Toplam		42	67	109
		38,5%	61,5%	100,0%

Tüm bu veriler ortaya koyuyor ki kursiyerlerin hedefleri, eğitim esnasında ortaya koydukları düşünce ve davranışları etkilemektedir. Geliştirdiği davranış biçimi de doğal olarak eğitimine yansımaktadır. Hedefini görevde yükselmek olarak belirleyenleri, bu isteklerinde ihtiras göstermedikleri sürece, kınamamakla beraber yanlış bir amaç edindiklerini düşünmekteyiz. Gerekli ilmi donanımla beraber daha üst görevler nasıl olsa kendiliğinden gelecektir. Ama sırf hedeflerindeki önceliğin yanlış tespitinden dolayı otuz

aylık kurs süresince bilgi namına bir şey elde edemedi, imtihanları yaptığı ezberle geçen ve sonra bilgilerini unutan kursiyerlerin olması üzücüdür. Ancak bu durum, tablodan da anlaşılacağı üzere kurslar içerisinde yaygın bir durum değildir.

Bu noktada kurs bittikten sonra elde edilecek makamın bir hırs haline getirilerek istenmesi üzerinde de durmak istiyoruz. İster müftülük olsun, ister vaizlik ve isterse de daha değişik kademede bir din görevlisi kadrosu, bu görevlerin hepsi öncelikle olgun bir kişilik ve iyi bir temsil kabiliyeti gerektirir. Bir makama karşı gösterilecek hırs, olgun bir kişilik ile birlikte bulunması mümkün olmayan olumsuz bir haslettir.

Bu tür bir hırs v.b huyların, kursiyerin kişiliğine zarar verdiğini, temsil kabiliyetini zedelediğini kim, nasıl belirleyecek? Daha açık bir ifadeyle kursiyerin müftülük ve vaizlik gibi görevleri üstlenmesinin, din ve kurum açısından sakıncalı olacağına kim nasıl karar verecek?

Kabul edilmelidir ki bilgi ve zeka, sosyal sorumluluğun taşındığı görevler için yapılacak tercihlerde tek ölçü olamaz. Sosyal sorumluluğun en üst düzeyde olduğu din hizmetlerinde de durum böyledir. “Yapmadığınız şeyleri niçin söylüyorsunuz”⁷ mealindeki ayet, aslında kişilikte yer etmemiş ilmin bir kıymet ifade etmediğini haber vermektedir. “İnsanlar helak oldu alimler müstesna, alimler helak oldu ilmiyle amel edenler müstesna, amel edenler helak oldu yaptıklarını samimiyetle yapanlar müstesna” hadisi de ilmin ancak samimi amelle desteklendiği taktirde kıymetli olacağını ifade eder. Öyleyse müftü ve vaizlik gibi görevleri yapacak kursiyerler de, bu görevlerin gerektirdiği sosyal sorumluluğu kaldırabilecek ehliyete sahip olmalıdır.

Otuz aylık kurs süresince kursiyerlere eğitim veren hocalar onları en iyi şekilde tanıyan kişilerdir. Bu bakımdan belirlenecek kişilik kriterleri, matbu bir halde öğretmenlere verilmeli ve bu çerçevede kursiyerler, öğretmenler tarafından değerlendirilmelidir. Değerlendirme kesinlikle bir kişinin inisiyatifine bırakılmamalıdır. Dolduracakları matbu evrak öğretmenlerin şahitliği olarak kabul edilmeli ve sonuçlar Diyanet Merkez tarafından incelenmelidir. “Emaneti ehline veriniz”⁸ hadisi bizlerin üzerine manevi bir sorumluluk yüklemektedir. Öğretmenler de bu sorumluluğu müdürlerle birlikte paylaşmalı ve kişilikli, temsil kabiliyeti yüksek kursiyerlerin din hizmetlerini yürütmeleri sağlanmalıdır.

⁷ Saff, 61/2

⁸ Ayni, *Umdetu'l Kari*, c. IV, s.247-248

C- Kurslarda Uygulanan Programın Muhteva Boyutu ve Değerlendirilmesi

Her eğitim kurumunda olduğu gibi, Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında uygulanan programın da bir, içeriği vardır. Programların muhteva boyutunda, “belirlenen amaçlara ulaşabilmek için ne öğretilim?” sorusuna cevap aranır. Büyük oranda da amaç-araç ilişkisi kurularak, amaca uygun bilgilerin aktarılması istenir.⁹

Kursların hedefleri içerisinde geçen, “kursiyerlerin, başta Kur’ân-ı Kerim olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek” cümlesi bir anlamda, zikredilen diğer hedefleri de içerisinde barındıran bir ifadedir. Nitekim bu hedefi gerçekleştiren kursiyer, mesleki bakımdan daha iyi yetişmiş olacak, ve bilgisiyle daha verimli ve daha ileri görevlere hazır hale gelecektir.

Öyleyse kurslarda, bu dört ders hakkında ve araç olarak Arapça ile ilgili iyi bir eğitim vermek, amaca uygun bir uygulama olacaktır. Bu derslerden elde edilen kazanımlar arttıkça hedeflere biraz daha yaklaşılmış olunacaktır. Biz de bu derslerden her biri için yedi kazanım belirledik ve kursiyerlere bunlardan hangilerini ne kadar elde edebildiklerini sorduk. Araştırmamızın bu kısmında sorulan bu sorulara verilen cevapları inceleyeceğiz.

1. Kur’an-ı Kerim

a- Kurslara Göre Kur’an-ı Kerim Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum

Kur’an-ı Kerim dersiyle ilgili kazanımları;

- 1- Tecvit kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme,
- 2- Tecvit kaidelerine uygun, hatasız Kur’an-ı Kerim okuyabilme,
- 3- Düzenli Kur’an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme,
- 4- Kur’an-ı Kerim’in hangi suresinin hangi konudan bahsettiğini bilme,
- 5- Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme,
- 6- Kur’an-ı Kerim’in baştan sona mealini verebilme,
- 7- Temel dini konularla alakalı, vaaz – irşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda ayet ezberine sahip olup bu ayetlerin mealini verebilme, şeklinde belirledik. Şimdi sırasıyla kursiyerlerin bu kazanımlarla ilgili verdikleri cevaplara

⁹ Aydın, Mehmet Zeki, “Program Geliştirme Açısından Bugünkü Lise Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Programı”, Orta Dereceli Okullarda (İmam-Hatip Liseleri Hariç) yürütülen Din Eğitim-Öğretim Problemleri Sempozyumu, Kayseri, 1998, s. 3

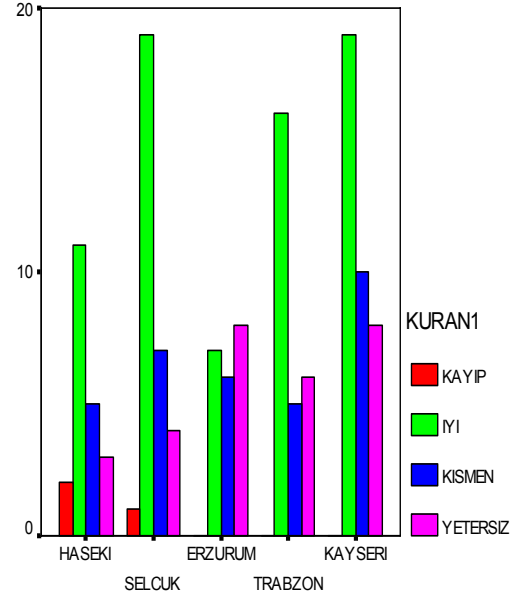
bakacağız. Her kazanımı kendi içinde yorumlayacağız. Bununla beraber, en sonunda tek tek kazanımların değil Kur'an-ı Kerim dersinin genel bir değerlendirmesini yapıp, varsa eğer sorunların nereden kaynaklandığına dair açıklamalar yapmaya çalışacağız.

1- Tecvit Kaidelerini Tanım ve Örnekleriyle Bilebilme

Din görevlisi olacak bir kişide aranacak ilk özellik Kur'an-ı Kerim'i tecvid kaidelerine uygun bir şekilde, hatasız okuyabilmesidir. Bunun için de öncelikle tecvit kaidelerini iyi bilmeli ve örneklerini verebilmelidir. Kursiyerlere Kur'an bilgisiyle ilgili ilk sorduğumuz soru da bu oldu. Aldığımız cevaplar aşağıdaki tablo ve grafikte yansıtılmıştır.

Tablo: 14 Grafik: 8
Kurslara Göre Tecvit Bilgisini Gösterir Tablo ve Grafik

		Tecvit Kaidelerini Tanım ve Örnekleriyle Bilebilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
İHTİSAS	HASEKI	11 57,9%	5 26,3%	3 15,8%	19 100,0%
	SELÇUK	19 63,3%	7 23,3%	4 13,3%	30 100,0%
	ERZURUM	7 33,3%	6 28,6%	8 38,1%	21 100,0%
	TRABZON	16 59,3%	5 18,5%	6 22,2%	27 100,0%
	KAYSERİ	19 51,4%	10 27,0%	8 21,6%	37 100,0%
Toplam		72 53,7%	33 24,6%	29 21,6%	134 100,0%

Tablodan anlaşılacağı gibi kendisini tecvit bilgisi açısından yeterli görenlerin oranı %53,7'lik bir dilimi oluşturulmaktadır. Kısmen seçeneğini işaretleyenleri tecvit bilgisi açısından kendi kendilerine yeter olarak değerlendirmekle beraber, ihtisas kursunda okuyan bir din görevlisinin kendine yeter değil, edindiği bilgiyle çevresini aydınlatır olma gibi bir sorumluluğu bulunduğundan, yeterli olmadığını düşünüyoruz. Bu durumda %46,3 gibi bir oran, olması gerekenin altında bir seviyededir. Bu sonuçlar tecvidin iyi bilinmediğini göstermektedir.

Kanaatimizce bunun sebebi “ karşıma geldiğinde tecvitli okuyorum zaten, tanımını veya örneğini bilmesem ne olur ki” şeklinde ortaya konulan anlayıştır. Bu anlayışın bir sonucu olarak tecvit, bir ilim olarak görülüyor. Ancak unutulmamalıdır ki kursiyerler

mütehassıs olarak yetiştirilmeye çalışılıyor. Öyleyse tecvit kaidelerini bilmeli, uygulanmalı ve gerektiğinde örnek verebilmelidirler.

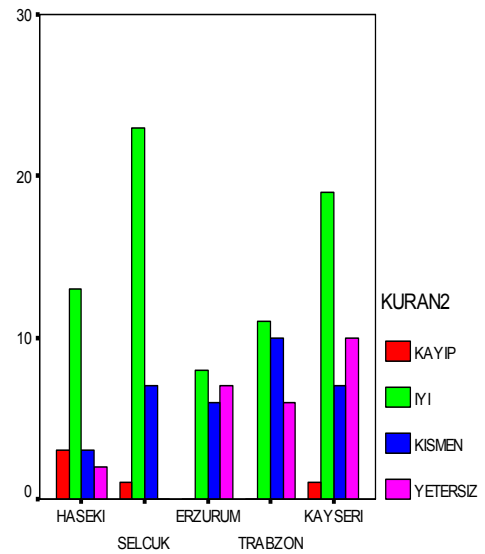
Kurslar arasında büyük farklılıklar olmamakla beraber Erzurum Eğitim Merkezi kursiyerlerinin kendilerini yetersiz görme bakımından diğer kurslara nazaran daha yüksek olması dikkat çekicidir. Selçuk Eğitim Merkezi kursiyerleri ise %63,3'lük oranla kendilerini yeterli görek bu alanda en yüksek oranı elde etmişlerdir.

2- Tecvit Kaidelerine Uygun, Hatasız Kur'an-ı Kerim Okuyabilme

Bir önceki başlıkta ifade ettiğimiz gibi din görevlisi olacak bir kişide aranacak ilk özellik, Kur'an-ı Kerim'i tecvit kaidelerine uygun bir şekilde, hatasız okuyabilmesidir. Bu durumla ilgili olarak sorduğumuz soruya kursiyerlerin vermiş oldukları cevapları aşağıdaki tablo ve grafikte incelememiz mümkündür.

Tablo: 15 Grafik: 9
Kurslara Göre Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Okuma Kabiliyetini Gösterir Tablo ve Grafik

		Tecvid Kaidelerine Uygun, Hatasız Kur'an-ı Kerim Okuyabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTİSAS	HASEKİ	13 72,2%	3 16,7%	2 11,1%	18 100,0%
	SELÇUK	23 76,7%	7 23,3%	0 ,0%	30 100,0%
	ERZURUM	8 38,1%	6 28,6%	7 33,3%	21 100,0%
	TRABZON	11 40,7%	10 37,0%	6 22,2%	27 100,0%
	KAYSERİ	19 52,8%	7 19,4%	10 27,8%	36 100,0%
Toplam		74 56,1%	33 25,0%	25 18,9%	132 100,0%

Bu alanda da Selçuk Eğitim Merkezi olumlu sonuçlarla dikkat çekerken, Erzurum Eğitim Merkezi ve Trabzon Eğitim Merkezi ortalamanın hayli altında bir düzeyde kalmıştır.

Kursiyerlerin yetişmeleri esnasında en çok göz ardı edilen durumlardan biri, Kur'an-ı Kerimin yüzünden okunmasıdır. Hem İmam-Hatiplerde, hem İlâhiyat Fakültelerinde ve hem de ihtisas kurslarında diğer derslerde başarılı olanlar, Kur'an-ı

Kerim dersinden eksiklikleri olsa da, bu eksikliklerini tamamlar ve giderirler denilerek müsamaha gösterilmekteler. Bu durum, çok önceden halledilmesi gereken bir eksikliğin, yani yüzünden okuma probleminin ihtisas kurslarında da görülmesine sebep olmaktadır.

Kanaatimizce, Kur'an-ı Kerim'i yüzünden düzgün okuyabilme, hafızlık veya kuvvetli ezberlere sahip olma, ihtisas kursuna girebilmenin temel şartı olmalıdır. Tüm kursların ortalaması alındığında %56,1'lik bir oran oluşturan kursiyerler kendisini yüzünden okumada yeterli görmektedir. Ancak geriye kalan %43,9 gibi yarıya yakın bir oran, yeterli seviyede olmadıklarını kendisi ifade etmektedirler. Bu durum, üzerinde durulması gereken mühim bir konudur.

Meselenin ciddiyetini göstermesi açısından, ortaya çıkan ilginç bir sonuca dikkat çekmek istiyoruz. Yüzünden okumasının iyi olduğunu düşünenlerin %74,3'ü halka din eğitimi adına bir şeyler verebileceğini düşünmektedir. Cevabı "kısmen" olanlarda bu oran %59,4'e düşmekteyken ilginçtir ki "yetersiz" seçeneğini işaretleyenlerde bu oran %33,3 olarak ortaya çıkmaktadır. Anlaşıyor ki yüzünden okuması zayıf olanlar, eğitimci olma noktasında kendilerine olan güvenleri azalmaktadır. Tabi ki bu durum, sadece okuyuşlarının zayıflığından değil, aynı zamanda yeterli donanıma sahip olamamalarından kaynaklanmaktadır. Zira Kur'an-ı Kerim okuyuşu, din hizmetleri alanında gerekli bilgi donanımının en başlarında yer almaktadır.

Tablo: 16

Kursiyerlerin Yüzünden Okuma Kabiliyetleriyle, Din Eğitimine Sağlayabilecekleri Katkı Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

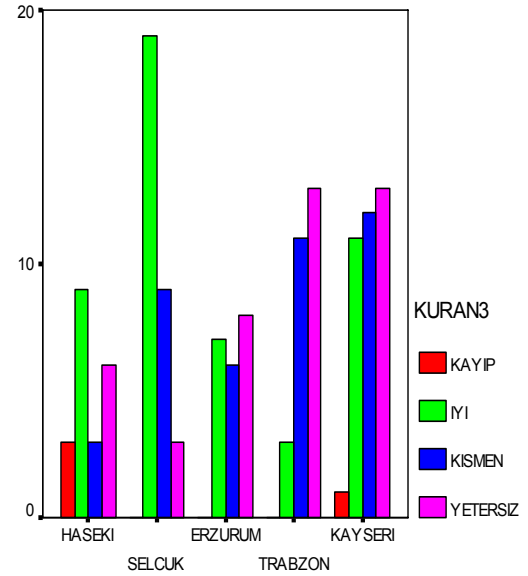
		DİN EĞİTİMİNE KATKI SAĞLAMA			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
Tecvit Kaidelerine Uygun, Hatasız Kur'an-ı Kerim Okuyabilme	IYI	55 74,3%	19 25,7%	0 ,0%	74 100,0%
	KISMEN	19 59,4%	12 37,5%	1 3,1%	32 100,0%
	YETERSİZ	8 33,3%	16 66,7%	0 ,0%	24 100,0%
Toplam		82 63,1%	47 36,2%	1 ,8%	130 100,0%

3- Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme

Tablo: 17 Grafik: 10

Kurslara Göre Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma Alışkanlığını Gösterir Tablo ve Grafik

		Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	9 50,0%	3 16,7%	6 33,3%	18 100,0%
	SELÇUK	19 61,3%	9 29,0%	3 9,7%	31 100,0%
	ERZURUM	7 33,3%	6 28,6%	8 38,1%	21 100,0%
	TRABZON	3 11,1%	11 40,7%	13 48,1%	27 100,0%
	KAYSERİ	11 30,6%	12 33,3%	13 36,1%	36 100,0%
Toplam		49 36,8%	41 30,8%	43 32,3%	133 100,0%

Rakamlar incelendiğinde %63,2 gibi büyük bir oranın “kısmen” ve “yetersiz” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir. Ortaya çıkan durum, kursiyerlerin düzenli Kur'an okuma alışkanlığının olmadığı yönündedir. Bu durum, küçük görünmekle beraber, din hizmetlerinden yeterli derecede verim alınamamasına sebebiyet veren önemli bir etkidir kanaatindeyiz. Kursiyerlerin bir süre sonra halka Kur'an öğrenmeyi, Kur'an okumayı tavsiye edecekleri unutulmamalı ve bu durum “Yapmadığınız şeyleri niçin söylüyorsunuz” ayetiyle birlikte değerlendirilmelidir. Hemen ifade edelim ki kursiyerlerin bu alanda yeterli olamamaları kursta verilen eğitimle alakalı değil, kişisel gayretle alakalıdır. Yani kursiyerlerde kişisel bir gayretsizlik söz konusudur. Bu konuda kursların yapabileceği olumlu telkinden öteye geçemez.

Düzenli Kur'an okuma alışkanlığının olmamasını, anket içinde sorduğumuz diğer sorularla karşılaştığımızda daha iyi anlayabiliriz. Günlük Kur'an okuma alışkanlığı olduğunu söyleyenlerin % 62,5'i imtihanlara sistemli olarak hazırlandığını belirtirken, “kısmen” diyenlerin %51,4'ü düzenli hazırlandığını belirtilmiştir. Ancak bu oran “yetersiz” cevabını verenlerde %29,7'ye düşmektedir. Kanaatimizce Kur'an-ı Kerim'in düzenli okunması, tüm davranışları düzene koyacak önemli bir haslettir.

Bu konuyla ilgili, anketimizden çıkan daha başka önemli veriler de vardır. Biz bu bilgileri tablo halinde vermekle yetineceğiz.

Kursiyerlerin Düzenli Kur'an-ı Kerim Okuma alışkanlığıyla, Kurs Sonundaki Durumları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablolar.

Tablo: 18

		Edindiğim Bilgileri Zihnimde Sistemli Hale Getirebildim	Bilgileri Sistemli Hale Getiremedim.Bilgiler Kafamda Dağınık	Toplam
KURAN3	IYI	20 50,0%	20 50,0%	40 100,0%
	KISMEN	11 31,4%	24 68,6%	35 100,0%
	YETERSİZ	6 17,1%	29 82,9%	35 100,0%
Toplam		37 33,6%	73 66,4%	110 100,0%

Tablo 19

		Görevimi İyi Yapacak Derecede Yeterli Bilgi Sahibi Oldum	Görevimi İyi Yapacak Derecede Yeterli Bilgi Sahibi Olamadım	Toplam
KURAN3	IYI	41 95,3%	2 4,7%	43 100,0%
	KISMEN	29 82,9%	6 17,1%	35 100,0%
	YETERSİZ	23 65,7%	12 34,3%	35 100,0%
Toplam		93 82,3%	20 17,7%	113 100,0%

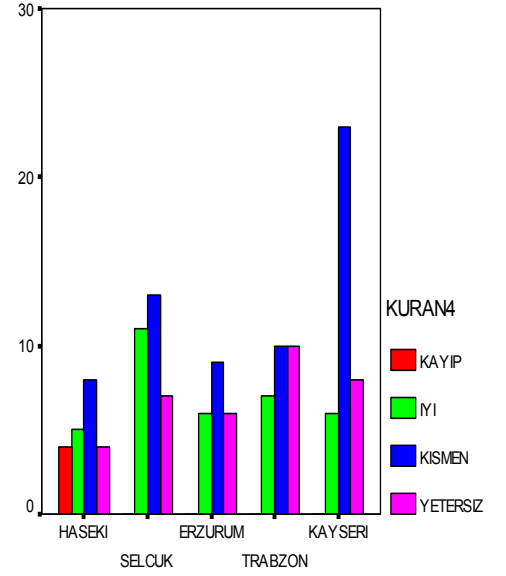
4- Kur'an-ı Kerim'in hangi suresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme

“Kur'an-ı Kerimdeki hangi surenin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz” şeklinde sorduğumuz soruya kursiyerlerin verdiği cevapları aşağıdaki tabloya ve grafiğe aktardık.

Tablo: 20 Grafik: 11

Kursiyerlerin “Kur’an-ı Kerimdeki hangi suresinin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo ve Grafik

		Kur’an-ı Kerim’in hangi suresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 29,4%	8 47,1%	4 23,5%	17 100,0%
	SELÇUK	11 35,5%	13 41,9%	7 22,6%	31 100,0%
	ERZURUM	6 28,6%	9 42,9%	6 28,6%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	10 37,0%	10 37,0%	27 100,0%
	KAYSERİ	6 16,2%	23 62,2%	8 21,6%	37 100,0%
Toplam		35 26,3%	63 47,4%	35 26,3%	133 100,0%

Bu soruyu sormaktaki amacımız, kursiyerlerin zihninde bir Kur’an-ı Kerim sistematiği olup olmadığını tespit etmektir. Zira hangi ders olursa olsun, sistemli öğretildiği takdirde hem daha kalıcı olacağına, hem de daha kolay öğrenileceğine inanmaktayız. Verilen cevaplar incelendiğinde “iyi” ve “yetersiz” cevaplarını verenlerin %26,3 oranıyla eşit olduğunu görmekteyiz. “Kısmen” cevabında ise bir yoğunlaşma görülüyor. Kanaatimizce bu yoğunlaşmanın sebebi, kursiyerlerin tüm eğitimleri boyunca sürekli iç içe oldukları Kur’an-ı Kerim ve sureleri hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen, bilgilerinin neleri içerip neleri içermediğini tam olarak sistemleştirememiş olmalarıdır.

Doğrudan bu konuyla alakalı olarak anketimizden çıkan sonuçlara bakacak olursak, kursiyerlerin bu durumunun, bilgi sorunundan çok, sistem sorunu olduğunu anlayabiliriz.

Tablo: 21

Kursiyerlerin “Kur’an-ı Kerimdeki hangi surenin hangi konulardan bahsettiğini ne kadar biliyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapları, Kurs Sonundaki Durumlarıyla Karşılaştırır Tablo

		Edindiğim Bilgileri Zihnimde Sistemli Hale Getirebildim	Bilgileri Sistemli Hale Getiremedim.Bilgiler Kafamda Dağınık	Toplam
Kuran-I Kerim’deki Surelerin Nelerden Bahsettiğini Bilme	IYI	15 50,0%	15 50,0%	30 100,0%
	KISMEN	19 35,2%	35 64,8%	54 100,0%
	YETERSİZ	3 12,0%	22 88,0%	25 100,0%
Toplam		37 33,9%	72 66,1%	109 100,0%

Tablo 21’e baktığımızda, Kur’an-ı Kerim hakkında genel anlamda bilgisi iyi olanların yarısı bilgilerini sistemli hale getirebildiğini söylerken, kısmen diyenlerin ancak %35,2’si bunu başarabildiğini belirtmektedir. Yetersiz diyenlerin ise sadece %12’si bilgilerini sistemli hale getirebildiğini ifade ediyor. Bu sonuçlar gösteriyor ki, kursiyerlerin bilgi edinmeden ziyade, sistemli bilgi edinme sorunu vardır.

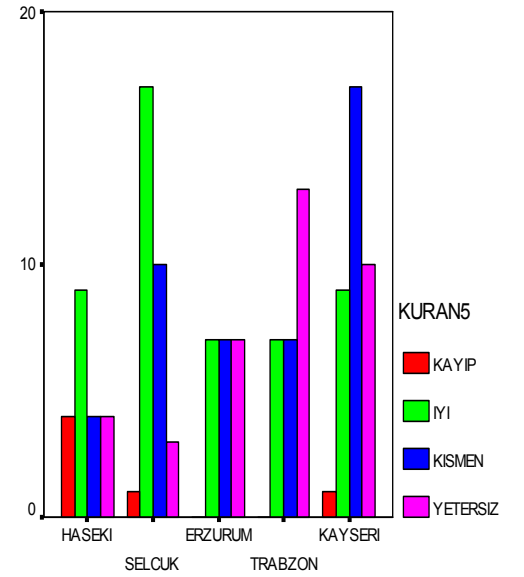
5- Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme

Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme durumlarını sorduğumuz kursiyerlerin verdiği cevaplar aşağıdaki tablo ve grafikte gösterilmiştir.

Tablo: 22 Grafik: 12

Kursiyerlerin “Ezber Müfredatındaki Sureleri Kalıcı Olarak Ezberlemeleriyle İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo ve Grafik

		Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	9 52,9%	4 23,5%	4 23,5%	17 100,0%
	SELCUK	17 56,7%	10 33,3%	3 10,0%	30 100,0%
	ERZURUM	7 33,3%	7 33,3%	7 33,3%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	7 25,9%	13 48,1%	27 100,0%
	KAYSERİ	9 25,0%	17 47,2%	10 27,8%	36 100,0%
Toplam		49 37,4%	45 34,4%	37 28,2%	131 100,0%

Kursiyerlerin bu başlıkla ilgili sorduğumuz soruya verdiği cevaplar, büyük bir eksikliği daha ortaya koymuştur. Kur'an bilgisini, tecvit, yüzünden okuma ve ezber bilgisi olarak özetleyecek olursak, ezberin önemli bir yer tuttuğunu görebiliriz. Bu öneme rağmen yalnızca %37,4'lük bir oranın bu konuda durumunun iyi olduğunu belirtmesi, hem kişisel gayret olarak hem de müfredat olarak gerekli itinanın gösterilmediğini ortaya koymaktadır.

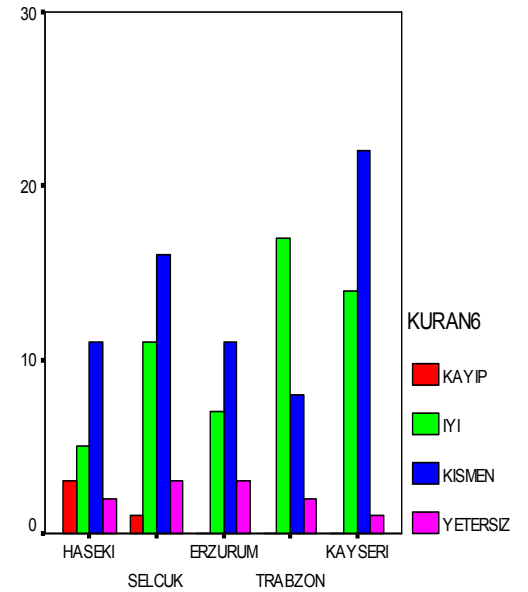
Kurslara göre bir değerlendirme yapacak olursak, Haseki ve Selçuk Eğitim Merkezlerinin nispeten daha iyi durumda olduklarını söyleyebiliriz. Trabzon Eğitim Merkezi kursiyerlerinin %48,1 oranında yetersiz olduklarını söylemeleri ise eksikliğin ciddiyetini ortaya koymaktadır.

6- Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini yapabilme

Halka dini anlatacak din görevlilerinin en temel kaynak olan Kur'an-ı Kerim'i doğrudan anlamaları, hem kendileri için, hem yapacakları görev için çok önemli bir haslettir. Kurs boyunca bu alanda edindikleri kazanımlarla alakalı kursiyerlere sorduğumuz soruya kursiyerlerin verdiği cevapları aşağıdaki tablo ve grafikten incelememiz mümkündür.

Tablo: 23 Grafik: 13
Kursiyerlerin "Kur'an-ı Kerim'in Baştan Sona Mealini Yapabilme ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo ve Grafik

		Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini yapabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 27,8%	11 61,1%	2 11,1%	18 100,0%
	SELÇUK	11 36,7%	16 53,3%	3 10,0%	30 100,0%
	ERZURUM	7 33,3%	11 52,4%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	17 63,0%	8 29,6%	2 7,4%	27 100,0%
	KAYSERİ	14 37,8%	22 59,5%	1 2,7%	37 100,0%
Toplam		54 40,6%	68 51,1%	11 8,3%	133 100,0%

Kur'an-ı Kerim'le ilgili olarak sunduğumuz kazanımlar arasında, kursiyerlerin en fazla tercih ettiği seçenek "Kur'an-ı Kerim'in baştan sona mealini verebilme" olarak ortaya

çıkıştır. Kurslarda Kur'an dersleriyle beraber meal dersleri de verilmektedir. Verilen önemle, ayrı bir ders şeklinde meal dersi yapılması, tercihlerin de olumlu bir şekilde tabloya yansımaya neden olmaktadır. Yalnızca %8,3 gibi bir oranın kendisini yetersiz görmesi meal verebilme konusunda oldukça başarılı bir durumun olduğunu göstermektedir. Trabzon Eğitim Merkezi kursiyerlerinin %63 gibi büyük bir bölümünün meal dersinden iyi olduklarını söylemesi, kursun bu alandaki başarısını ortaya koymaktadır.

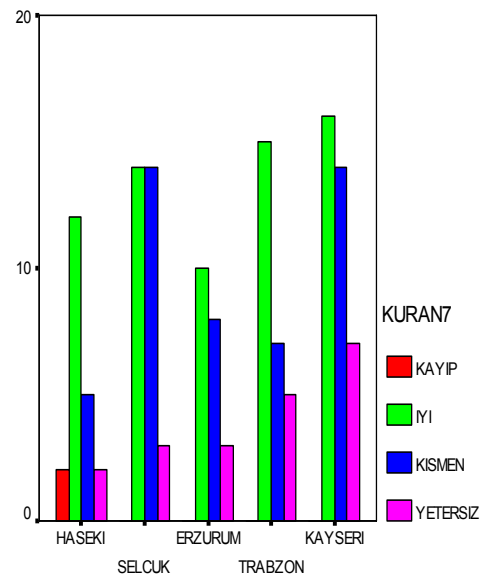
Tabi ki meal verebilmek Arapça bilgisiyle doğrudan alakalıdır. Kurslarda Arapça üzerine yoğun bir programın uygulanması da, mealden başarılı bir tablonun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mealde iyi olduğunu söyleyenlerin %74,1'i Arapça gramer bilgisi bakımından da iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Kısmen diyenlerde bu oran %56,7'ye, yetersiz diyenlerde ise %45,5'e düşmektedir. Bu durum gösteriyor ki gerekli itina gösterilirse, her kazanım için aynı olumlu tablonun ortaya çıkması mümkündür.

7- Kur'an-ı Kerim ve Vaaz – İrşad Faaliyetleri

Araştırmamızdaki temel görüşlerimizden biri, uygulamanın çok gerekli olduğu halde kurslarda yeterli olmadığı fikriydi. Her dersle ilgili kazanımları belirlerken, uygulamaya yönelik olma ilkesini ön planda tutmaya çalıştık. Bu ilke doğrultusunda, görülen Kur'an derslerinin kurs sonunda uygulamaya yansıyor yansımayacağı hususunu soru olarak kursiyerlere yönelttik. Karşımıza çıkan cevapları da aşağıdaki tablo ve grafiğe yansıttık.

Tablo: 24 Grafik: 14
Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim ve Vaaz-İrşad Faaliyetleri ile İlgili Verdikleri Cevapları Gösterir Tablo ve Grafik

		Kur'an-ı Kerim ve Vaaz – İrşad Faaliyetleri			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
İHTİSAS	HASEKI	12 63,2%	5 26,3%	2 10,5%	19 100,0%
	SELÇUK	14 45,2%	14 45,2%	3 9,7%	31 100,0%
	ERZURUM	10 47,6%	8 38,1%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	15 55,6%	7 25,9%	5 18,5%	27 100,0%
	KAYSERİ	16 43,2%	14 37,8%	7 18,9%	37 100,0%
Toplam		67 49,6%	48 35,6%	20 14,8%	135 100,0%

Kursiyerlerin yarısının bu konuda iyi olduğunu söylemesi ve %35,6'lık dilimin “kısmen” demesi, toplamda %85,2'lik bir bloğun yetersiz olmadığı sonucunu doğurmuştur. Tüm kurslar arasında ciddi farklılıkların olmaması da dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Kurslar arasında pek farklılık olmaması, bu alandaki yetersizliğin müfredattan değil, kursiyerlerin gayretsizliğinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Kendisini yetersiz olarak gören 20 kişiyi kendi içinde değerlendirip, diğer sorularla karşılaştırdığımızda bu fikrimizi destekleyen bazı sonuçlarla karşılaşmaktayız.

“Yetersiz” seçeneğini işaretleyenlerin %52,9'u “Kurslarda gereksiz ders var mı?” şeklinde sorduğumuz soruya “evet var” derken, “iyi” veya “kısmen” seçeneğini işaretleyenlerin ortalama %23,4'ü bu sorunun cevabına evet diyor. Anlaşıyor ki “yetersiz” seçeneğini işaretleyenler, birtakım dersleri gereksiz buldukları için yeterli gayreti göstermemektedirler. Yine bu kursiyerlerin %55'i kurs hedeflerinin de yetersiz olduğunu düşünürken, kendisini bu alanda “iyi” ya da “kısmen yeterli” görenlerin %81'i, kurs hedeflerinin yeterli ve uygun olduğunu ifade etmektedir. Kanaatimizce bu iki sonuç, hatayı ve eksikliği kendisi dışında bir sebepte arama gayretlerinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

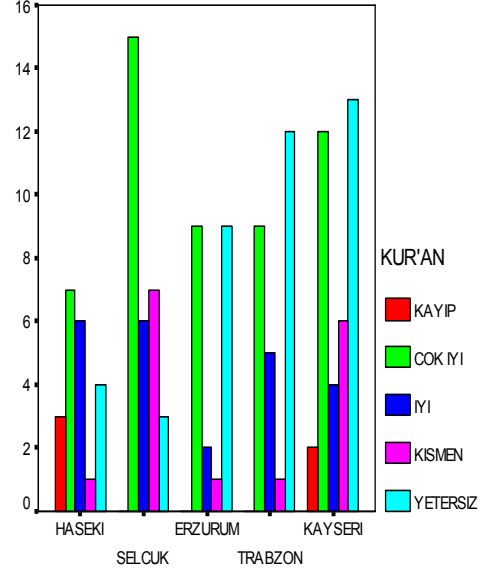
Bu alanda daha başarılı bir sonuca ulaşmak istersek, Kur'an-ı Kerim içerisinden konularına göre bazı seçme ayetler daha kurs başında kursiyerlere ezber olarak verilebilir. Kursiyerler her kurs için standart olacak şekilde ezberletilen bu ayetlerden, tüm imtihanlarında sorumlu tutulmalıdırlar.

Kur'an-ı Kerim dersi hakkında belirttiğimiz yedi kazanımın her biri hakkında yaptığımız değerlendirmenin sonunda, bu dersle ilgili genel bir değerlendirme yaparak Arapça dersine geçeceğiz.

b- Kurslara Göre Kur'an-ı Kerim Dersinin Genel Durumu

Tablo: 25 Grafik: 15
Kursiyerlerin Kur'an-ı Kerim Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		KUR'AN GENEL			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 38,9%	7 38,9%	4 22,2%	18 100,0%
	SELÇUK	16 51,6%	12 38,7%	3 9,7%	31 100,0%
	ERZURUM	9 42,9%	3 14,3%	9 42,9%	21 100,0%
	TRABZON	9 33,3%	6 22,2%	12 44,4%	27 100,0%
	KAYSERİ	12 34,3%	10 28,6%	13 37,1%	35 100,0%
Toplam		53 40,2%	38 28,8%	41 31,1%	132 100,0%

Teker teker kazanımları değerlendirdiğimizde ortaya çıkan, durum Kur'an-ı Kerim dersinin geneli için de karşımıza çıkmaktadır. Bu derste Selçuk Eğitim Merkezi en başarılı kurs olarak karşımıza çıkarken, Trabzon Eğitim Merkezi %44,4 oranında, kendilerini yetersiz gören kursiyerleriyle olumlu bir tablo sergileyemedi. Erzurum Eğitim Merkezi ise %42,9 oranında “iyi” ve aynı oranda “yetersiz” diyen kursiyerleriyle tablomuza yansıdı.

Kur'an-ı Kerim'in din görevlisinin hayatındaki önemi aşıkardır. Hele bu din görevlisi vaiz veya müftü gibi devamlı halkla iç içe olacak, onlara dinin emir ve yasaklarını anlatacaksa Kur'an-ı Kerim onun ilk ve en önemli donanımı olmalıdır. Bununla beraber 132 kursiyer içinden 41 kursiyerin (%31,1) kendisini yetersiz görmesi, bu ders üzerine daha dikkatli eğilmek gerektiğini göstermektedir.

Kur'an dersindeki başarıyla, kursiyerlerin son durumları arasında ve kursiyerlerin halkın din anlayışlarına yapabilecekleri katkı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına baktığımızda, karşımıza kuvvetli bir bağ çıkmaktadır. Kur'an dersinden iyi olduğunu belirtenlerin yalnızca %8,2'si kurs bitiminde görevini iyi yapabilecek derecede yeterli bilgi

sahibi olmadığını belirtirken, kendisini Kur'an dersinden yetersiz görenlerde bu oran %38,7'ye yükselmektedir.

Tablo 26

Kursiyerlerin Kur'an Dersiyle, Son Durumları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		SON DURUM 1		Toplam	
		Görevimi İyi Yapacak Derecede Yeterli Bilgi Sahibi Oldum	Görevimi İyi Yapacak Derecede Yeterli Bilgi Sahibi Olamadım		
KUR'AN GENEL	IYI	Sayı KUR'AN GENEL içindeki oranı	45 91,8%	4 8,2%	49 100,0%
	KISMEN	Sayı KUR'AN GENEL içindeki oranı	28 87,5%	4 12,5%	32 100,0%
	YETERSİZ	Sayı KUR'AN GENEL içindeki oranı	19 61,3%	12 38,7%	31 100,0%
Toplam		Sayı KUR'AN GENEL içindeki oranı	92 82,1%	20 17,9%	112 100,0%

Aynı şekilde Kur'an dersinden iyi olduğunu söyleyenlerin %79,2'si halkın din anlayışına ve din eğitime katkı sağlayabileceğini ifade ederken, Kur'an dersinden yetersiz olanların ancak %37,5'i bunu başarabileceğini belirtmektedir.

Tablo 27

Kursiyerlerin Kur'an Dersiyle, Din Eğitime Katkı Sağlayabilmeleri Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		Din Eğitime Katkı Sağlayabilme			Toplam	
		Evet	Kismen	Hayır		
KUR'AN GENEL	IYI	Sayı KUR'AN GENEL içindeki Oranı	42 79,2%	11 20,8%	0 ,0%	53 100,0%
	KISMEN	Sayı KUR'AN GENEL içindeki Oranı	26 70,3%	11 29,7%	0 ,0%	37 100,0%
	YETERSİZ	Sayı KUR'AN GENEL içindeki Oranı	15 37,5%	24 60,0%	1 2,5%	40 100,0%
Toplam		Sayı KUR'AN GENEL içindeki Oranı	83 63,8%	46 35,4%	1 ,8%	130 100,0%

Bu iki karşılaştırmadan ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, Kur'an-ı Kerim konusunda yeterli olmadan mezun olacak bir kursiyer, kendi fikrinde bile görevini iyi yapabilecek düzeyde değildir. Aynı şekilde halkı din noktasında eğitebileceğine ve onların dini inançlarına katkı sağlayabileceğine inanmamaktadır. Öyleyse bu kurslar, mezun edeceği her kursiyerin Kur'an-ı Kerim dersinden azami yeterlilikte olmasını sağlayabilmelidir.

Bu yeterliliğin elde edilebilmesi için, öncelikle kursiyer seçiminde azami dikkat gösterilmelidir. Aynı zamanda kurs süresince de bu derse çok önem verilmelidir. Hem seçim esnasında hem de kurs süresince Arapça'ya ağırlık verilmesinden dolayı Kur'an-ı Kerim dersinde istenilen seviyeye gelinememiş olabilir kanaatindeyiz. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi bu ders için belirlenen kazanımların bir kısmı derste verilebilir, bir kısmı ise tamamen kursiyerin çalışmasına bağlıdır. Öyleyse kursiyerlerin kişisel gayretleri en az müfredat ve hocaların ders işleyişleri kadar önemlidir.

2. Arapça

İhtisas kurslarının hedefleri arasında *“Başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek”* şeklinde zikredilen hedefe ulaşmanın yolu, kursta iyi bir Arapça eğitimi vermekten geçmektedir. Zira zikredilen ana kaynakların tamamı Arapçadır. Bu sebeple kurslarda Arapça üzerine yoğun bir program uygulanmakta ve otuz aylık sürenin ilk dokuz ayında Arapça hazırlık sınıfı okutulmaktadır.

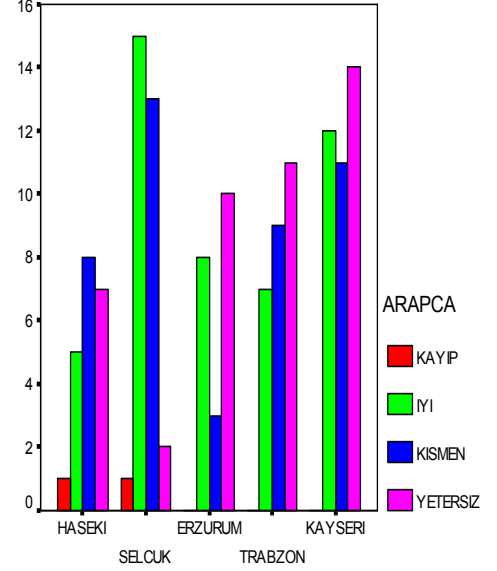
Arapça dersiyle ilgili olarak anketimizden ortaya çıkan sonuçları öncelikle ihtisas kurslarına göre değerlendirmeye çalışacağız. Daha sonra bu dersin kazanımlarıyla alakalı görüşlerden ortaya çıkan önemli sonuçları vermeye çalışacağız. Ardından Arapça dersini diğer derslerle karşılaştıracacağız.

a- Kurslara Göre Arapça Dersinin Genel Durumu

Tablo: 28 Grafik: 16

Kursiyerlerin Arapça Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		ARAPÇA			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 25,0%	8 40,0%	7 35,0%	20 100,0%
	SELÇUK	15 50,0%	13 43,3%	2 6,7%	30 100,0%
	ERZURUM	8 38,1%	3 14,3%	10 47,6%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	9 33,3%	11 40,7%	27 100,0%
	KAYSERİ	12 32,4%	11 29,7%	14 37,8%	37 100,0%
Toplam		47 34,8%	44 32,6%	44 32,6%	135 100,0%

Arapça dersinde Selçuk Eğitim Merkezinin oldukça başarılı olduğu tablomuzda gözümüze çarpan ilk veridir. Bu kursiyerlerin yalnızca %6,7 gibi küçük bir dilimi kendilerini yetersiz görürken %50'si iyi ve %43,3'ü kısmen yeterli olduğunu ifade ediyor. Bu eğitim merkezinden sonra Erzurum Eğitim Merkezi %38,1 ile ikinci sırada okluğunu belirtirken, yine bu merkezde %47,6 gibi en yüksek bir oranda yetersiz olduğunu belirtenlerin bulunması dikkat çekici bir sonuçtur. Diğer üç kursta yaklaşık değerlerin ortaya çıkması, bu kurslarda verilen Arapça eğitimin kalitesinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Yaptıkları öz eleştiriyiyle kendilerini Arapça'da iyi durumda görmeyen kursiyerlerin bile bugün çeşitli ilçelerde Arapça kursu açarak İlahiyat Ön Lisans okuyanlara Arapça dersi verdiklerini, ihtisas kurslarına katılmayı düşünen İlahiyat mezunu din görevlilerine birebir dersler verdiklerini ve faydalı olduklarını görüyoruz. Buna göre kanaatimizce kursların Arapça konusunda verdikleri eğitim başarılı bir eğitimidir. Ancak iyi durumda olduğunu belirtenlerin yanında, yetersiz olduğunu dile getirenlerin bulunması, daha yapılabilecek olumlu katkıların bulunduğunu da düşündürmektedir.

Verilen Arapça eğitiminin düzeyini anket içinde yaptığımız bir karşılaştırmayla da anlamamız mümkündür. Arapça dersinden iyi olduğunu belirtenlerin yalnızca %14,6'sı

kendini mesleki uygulamada yeterli görmezken, Arapça’da kendini yetersiz görenlerde bu oran yine oldukça düşük bir seviyede, %27,3 oranında kalmaktadır. Daha açık bir dille ifade edecek olursak, kurstan yeterli düzeyde mezun olmadığını belirtenlerin bile çok büyük bir kısmı üstleneceği görevi ifa etme noktasında kendisini yeterli görmektedir. Öyleyse yetersiz olduğunu düşündüren sebep nedir? Kanaatimizce bu durumun sebebi, kendisini daha iyilerle kıyas etmesidir. Kurstan daha fazla verim elde etme imkanı varken, daha azıyla yetinmiş olması da diğer bir sebep olabilir.

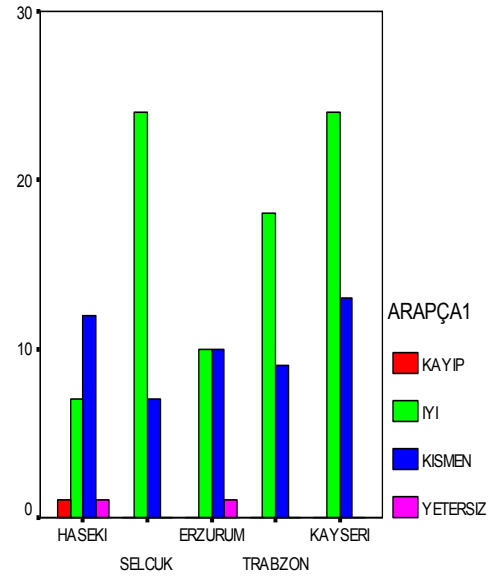
b- Kurslara Göre Arapça Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum

1- Yeterli Gramer Bilgisine Sahip Olma

Tablo: 29 Grafik: 17

Kursiyerlerin Arapça Gramer Bilgisiyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Arapça Gramer Bilgisi			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 35,0%	12 60,0%	1 5,0%	20 100,0%
	SELÇUK	24 77,4%	7 22,6%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	10 47,6%	10 47,6%	1 4,8%	21 100,0%
	TRABZON	18 66,7%	9 33,3%	0 ,0%	27 100,0%
	KAYSERİ	24 64,9%	13 35,1%	0 ,0%	37 100,0%
Toplam		83 61,0%	51 37,5%	2 1,5%	136 100,0%

Tablo ve grafikten anlaşılacağı üzere, gramerle alakalı herhangi bir sorun görünmüyor. Kendisini yetersiz görenlerin oranı, tüm kursların ortalaması alındığında %1,5 olarak ortaya çıkması, bu alanda başarılı bir eğitimin verildiğini ortaya koymaktadır. Ancak kendini iyi olarak niteleyenlerin oranının Haseki gibi köklü bir eğitim kurumunda %35 şeklinde ortalamanın hayli altında çıkması dikkate değer bir durumdur. Henüz yeni olmasına rağmen Kayseri Eğitim Merkezinin ortalamasının üstüne çıkmış olması ise, bu alanda sistemin oturduğunu ve başarılı bir eğitimin verildiğini bizlere göstermektedir.

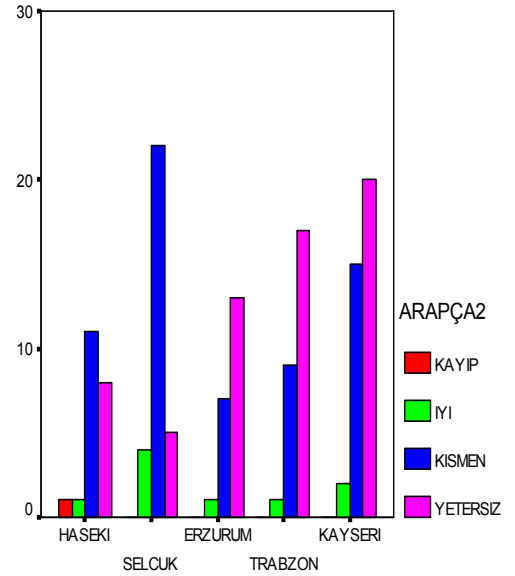
Bu alanda ortaya çıkan verileri, daha önce Vehbi Akşit'in yaptığı çalışmayla karşılaştırdığımızda önemli gelişmelerin kaydedildiğini görmekteyiz. O çalışmada iyi diyenlerin oranı %38,10 olarak ortaya çıkmıştı. Bugün bu oran %61 olarak gerçekleşmiştir. Yetersiz diyenlerin oranı ise %19,04'ten %1,5'e düşmüştür. Bu rakamlar günden güne mesafe kat edildiğini ve daha iyiye gidildiğini açıkça göstermektedir.

2- Arapça Konuşabilme

Tablo: 30 Grafik: 18

Kursiyerlerin Arapça Konuşabilmeyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Arapça Konuşabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	1	11	8	20
		5,0%	55,0%	40,0%	100,0%
	SELÇUK	4	22	5	31
		12,9%	71,0%	16,1%	100,0%
	ERZURUM	1	7	13	21
	4,8%	33,3%	61,9%	100,0%	
	TRABZON	1	9	17	27
		3,7%	33,3%	63,0%	100,0%
	KAYSERİ	2	15	20	37
		5,4%	40,5%	54,1%	100,0%
Toplam		9	64	63	136
		6,6%	47,1%	46,3%	100,0%

Ülkemizde konuşmaya dönük yabancı dil öğretimi veya öğrenimiyle ilgili genel sorun, ihtisas kurslarında da kendisini göstermektedir. Anketimizde birçok alanda ortaya çıkan olumlu sonuçlar, bu alanda oldukça olumsuz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca %6,6 gibi düşük bir oran, kendisinin yeterli olduğunu, ankete katılanların %46,3'lük kısmı yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kurslar arasında da ciddi farklılıkların olmaması, bu konudaki öğretim yöntemiyle ilgili genel bir problemin olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca daha hedefler belirlenirken, konuşmaya yönelik bir ifadenin geçmemesi, bu alanda bir eksikliğin oluşmasını da beraberinde getirdiği kanaatindeyiz. Şayet kurs hedeflerinde "Başkanlığın, hac ve umre organizasyonları ile benzer durumlarda, Arap makamları ile diyalogu sağlama noktasında ihtiyaç duyacağı elemanları yetiştirmek" gibi

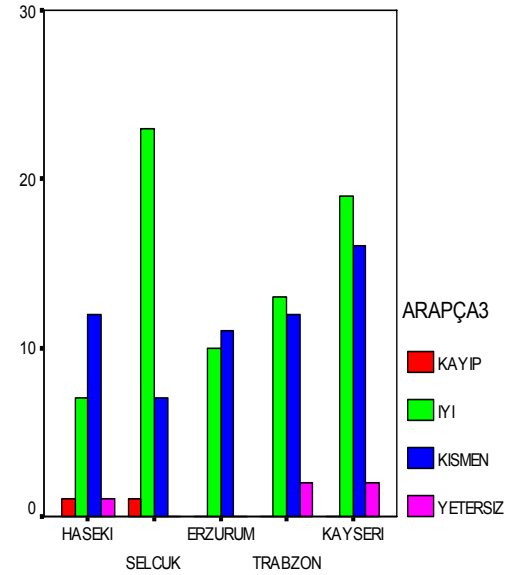
bir ifade bulunsa, yahut da benzer bir ifadeyle “konuşma” hedefler arasına girse, bu alanda verilen eğitimin ciddiyetinin de, kalitesinin de, veriminin de artacağı kanaatindeyiz. Zira belirlenecek böyle bir hedefle, konuşma için gerekli olan yöntem ve teknikler hem araştırılacak ve geliştirilecek, hem de uygulamaya konulacaktır.

3- Klasik Arapça Metinleri Anlayabilme

Tablo: 31 Grafik: 19

Kursiyerlerin Klasik Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Klasik Arapça Metinleri Anlayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 35,0%	12 60,0%	1 5,0%	20 100,0%
	SELÇUK	23 76,7%	7 23,3%	0 .0%	30 100,0%
	ERZURUM	10 47,6%	11 52,4%	0 .0%	21 100,0%
	TRABZON	13 48,1%	12 44,4%	2 7,4%	27 100,0%
	KAYSERİ	19 51,4%	16 43,2%	2 5,4%	37 100,0%
Toplam		72 53,3%	58 43,0%	5 3,7%	135 100,0%

“Ana kaynaklara doğrudan başvurma yeteneği” tabiriyle hedefler arasına girmiş olan “klasik Arapça metinleri anlama becerisi”, tablo ve grafik incelendiğinde de anlaşılacaktır ki başarılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bazı kurslarda bu alanda kendisini yetersiz gören hiçbir kursiyerin bulunmaması, genel ortalamada da yalnızca %3,7 gibi çok düşük bir grubun kendilerini yetersiz görmeleri ortaya çıkan başarının sayısal göstergesidir.

Selçuk Eğitim Merkezi kursiyerlerinin %76,7 gibi yüksek bir oranla kendilerini “iyi” olarak nitelermeleri ile Haseki Eğitim merkezinin %35 ile ortalamanın hayli altında kalması, tabloda gözümüze çarpan ilk sonuçlar olarak dikkatimizi çekmektedir. Erzurum, Trabzon ve Kayseri Eğitim Merkezlerinin birbirlerine yakın sonuçları vermesi ise diğer bir dikkat çekici noktadır.

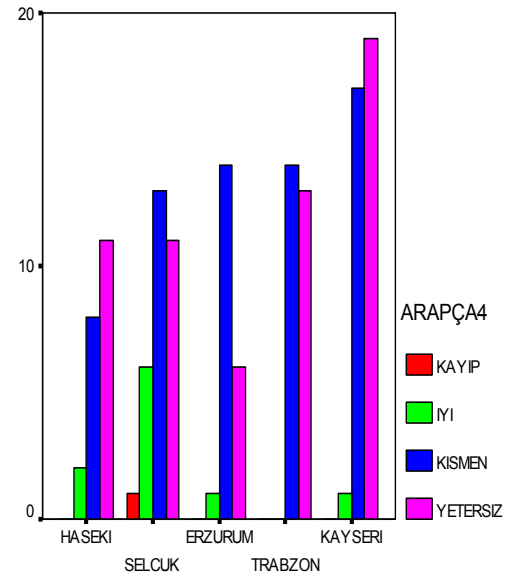
Bu alanda olumlu sonuçların ortaya çıkmasını, az önce de belirttiğimiz gibi bu alanla ilgili bir hedef belirlenmesine bağlıyoruz. Tabiatıyla belirlenen hedef, verilen eğitimin ciddiye alınmasına sebep olmakta ve olumsuzluk veya aksamalar hedeflerde yer

almayan konularla ilgili olmaktadır. Dokuz ayın sonundaki hazırlık bitirme imtihanı ile otuz ayın sonundaki kurs bitirme imtihanlarında klasik metin okumaya ağırlık verilmesi de bu alandaki kazanımın oldukça yüksek olmasına sebep teşkil etmiştir.

4- Modern Arapça Metinleri Anlayabilme

Tablo: 32 Grafik: 20
Kursiyerlerin Modern Arapça Metinleri Anlayabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Modern Arapça Metinleri Anlayabilme			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
İHTİSAS	HASEKI	2 9,5%	8 38,1%	11 52,4%	21 100,0%
	SELÇUK	6 20,0%	13 43,3%	11 36,7%	30 100,0%
	ERZURUM	1 4,8%	14 66,7%	6 28,6%	21 100,0%
	TRABZON	0 ,0%	14 51,9%	13 48,1%	27 100,0%
	KAYSERİ	1 2,7%	17 45,9%	19 51,4%	37 100,0%
Toplam		10 7,4%	66 48,5%	60 44,1%	136 100,0%

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında verilen eğitim içerisinde temel bir yer bulan Arapça dersiyle ilgili kazanımlar noktasında, en olumsuz tablolardan biri “modern metinleri anlamak” olarak ortaya çıkmıştır. Tüm kurslarda bu kazanımla ilgili yaşanan gözle görülür başarısızlığın, gerekli vakit ayırlamadığından değil, “Arapça konuşabilmede” olduğu gibi, böyle bir hedefin olmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Hedef alındığı taktirde, müfredatta yer bulan Edebi Metinler dersi içerisinde halledilip düzeyi artırılabilir ve başarıya ulaşılacak bu kazanç ne yazık ki gerekli öneme haiz olamamıştır. Kursiyerlerin yalnızca %7,4 gibi çok küçük bir kısmının kendini bu alanda iyi olarak görmesi, %44,1’inin yetersiz olduğunu ifade etmesi ve %48,5 ile kısmen cevabında bir yoğunlaşmanın yaşanması, ortaya çıkan olumsuz tablonun göstergeleri olmuştur diye düşünüyoruz.

Kanaatimize göre bu kazanım, verilecek ciddi önemle gerektiği şekilde elde edilebilirse, başkaca olumlu gelişmelere de vesile olacaktır. Mesela İmam-Hatip, İlahiyat

ve ihtisas sıralarında yıllar süren bir emekle öğrenilen kısıtlı Arapça bilgileri için, hac ve umre organizasyonları ile birlikte bir kullanım alanı daha açılmış olacağından, karşılıksız ve gereksiz bir çalışma olmaktan kurtarılacaktır ve Arapça'nın unutulmamasına vesile olacaktır.

Aynı şekilde, modern metinlerin sorulduğu KPDS imtihanı ile ortak bir seviye belirlenmiş olacağından ölçme ve değerlendirme noktasında kursların başarısı konusunda karşılaştırmalı, genel bir fikir de verecektir.

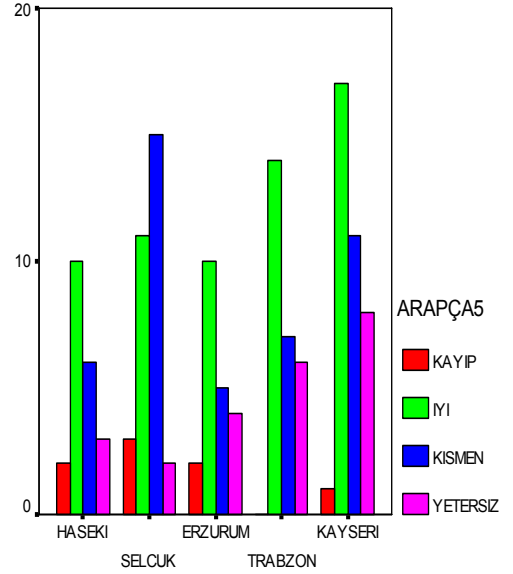
5- Arapça Duyduğunu Yazabilme

Tablo: 33 Grafik: 21

Kursiyerlerin Arapça Duyduklarını Yazabilmeleriyle İlgili Durumlarını Gösterir

Tablo ve Grafik

		Arapça Duyduğunu Yazabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	10 52,6%	6 31,6%	3 15,8%	19 100,0%
	SELÇUK	11 39,3%	15 53,6%	2 7,1%	28 100,0%
	ERZURUM	10 52,6%	5 26,3%	4 21,1%	19 100,0%
	TRABZON	14 51,9%	7 25,9%	6 22,2%	27 100,0%
	KAYSERİ	17 47,2%	11 30,6%	8 22,2%	36 100,0%
Toplam		62 48,1%	44 34,1%	23 17,8%	129 100,0%

%48,1 genel ortalamasıyla ve tüm kursların ortalamaya yakın sonuçlarıyla bu kazanımdan gerekli verimin elde edildiği tablomuzdan ortaya çıkmaktadır. Zira ancak %17,8'lik bir dilim kendisini bu alanda yetersiz görmektedir. Bu kazanımı ankette soru olarak sormaktaki amacımız, bakılan herhangi bir metin olmadan Arapça yazı yazabilme kabiliyetinin, hem Arapça metinleri daha rahat okuyabilmeye katkı sağlamasından, hem Osmanlıca kaynak eserlerin daha iyi okunup, yazılabilmemesine katkı sağlamasından ve hem

de hac ve umre organizasyonlarında ihtiyaç duyulabileceğinden dolayıdır. Karşımıza çıkan bu tablonun, zikrettiğimiz üç alanda da olumlu katkılar sağlayacağını düşünüyoruz.

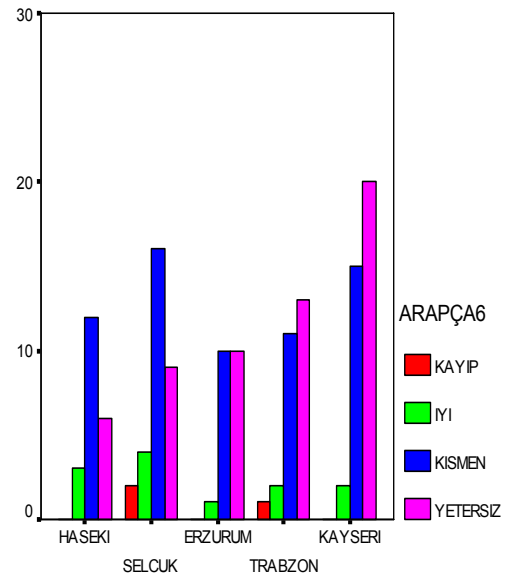
Bu kazanımla ilgili olumlu tablonun ortaya çıkmasında, hiç şüphesiz ihtisas kurslarında imtihanların Arapça yapılmasının büyük etkisi olmaktadır. İmtihanlarda Arapça yazmak zorunda olan kursiyerler doğal olarak bu kabiliyetlerini geliştirmek zorunda kalmaktadırlar.

6- Arapça Metinler Oluşturabilme

Tablo: 34 Grafik: 22

Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Arapça Metinler Oluşturabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	3 14,3%	12 57,1%	6 28,6%	21 100,0%
	SELÇUK	4 13,8%	16 55,2%	9 31,0%	29 100,0%
	ERZURUM	1 4,8%	10 47,6%	10 47,6%	21 100,0%
	TRABZON	2 7,7%	11 42,3%	13 50,0%	26 100,0%
	KAYSERİ	2 5,4%	15 40,5%	20 54,1%	37 100,0%
Toplam		12 9,0%	64 47,8%	58 43,3%	134 100,0%

Arapça dersiyle ilgili kazanımlar içerisinde olumsuz bir görünüm sergileyen diğer bir alanda bu olmuştur. Kurslar arasındaki oranda sayısal pek bir fark göze çarpmaksızın, genel bir seviye düşüklüğünün görüldüğü bu alan için de ifade edeceğimiz ilk durum hedefler içerisinde böyle bir kazanımın olmaması ve dolayısıyla istenilen seviyeye ulaşamamasıdır.

İmtihanların Arapça yapılmasının normalde bu kazanımı da olumlu etkilemesi gerekirken, kursiyerlerden bir veya birkaçının görülen derslerle alakalı daha önceden

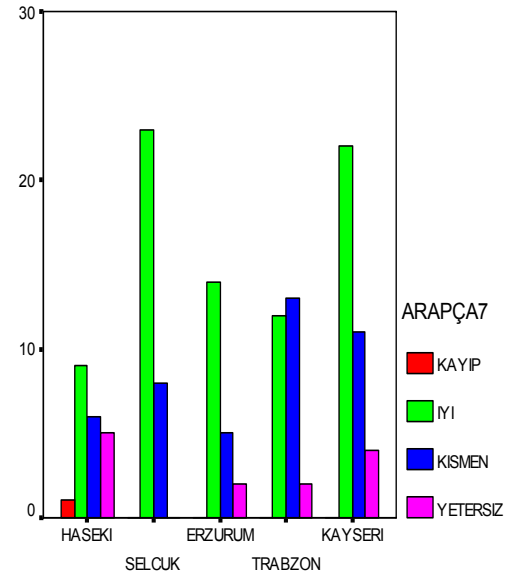
hazırlamış oldukları Arapça metinlere, yahut da geçmiş yıllardan kalan hazır notlara çalışıldığından bu alandaki kazanıma yeterli katkıyı sağlayamadığı söylenebilir.

Aslında maddeler içerisinde *Arapça konuşabilme, modern Arapça metinleri anlayabilme, duyduğunu yazabilme ve dilekçe v.b Arapça metinler oluşturabilme* şeklinde belirttiğimiz dört kazanımın da kurum içerisinde yurt dışı görevlerde uygulama alanının olması, bu kazanımların önemini artırırken, verilen Arapça eğitiminde tek bir alana yani klasik metin çözümlmeye ağırlık verilmesi, bahsedilen diğer kazanımların yeterince elde edilememesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu hususlarında yazılı olarak hedefler arasına alınması, gerçekleşme şansını ve düzeyini artıracaktır. Çünkü müfredat içerisinde ders saati olarak yerini alan bu kazanımlara kursiyerler de çalışmaktadır. Ancak fazla önemsenmediği için bu çalışma şu anda dersi geçmeye yönelik olmaktadır.

7- Arapça'da Kendi Kendini Geliştirme Yeteneği

Tablo: 35 Grafik: 23
Kursiyerlerin Arapça Metinler Oluşturabilmeyle İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Arapça'da Kendi Kendini Geliştirebilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	9 45,0%	6 30,0%	5 25,0%	20 100,0%
	SELÇUK	23 74,2%	8 25,8%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	14 66,7%	5 23,8%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	12 44,4%	13 48,1%	2 7,4%	27 100,0%
	KAYSERİ	22 59,5%	11 29,7%	4 10,8%	37 100,0%
Toplam		80 58,8%	43 31,6%	13 9,6%	136 100,0%

Derinlemesine bilgilerin verildiği bu tür eğitim öğretim kurumlarının en önemli özelliklerinden biri, talebeye ilmin tamamını vermenin mümkün olmamasından dolayı ilmin anahtarını vermeleridir. İhtisas kursları Arapça dersiyle alakalı olarak kursiyerlere bu anahtarını vermiş görünüyor. Kursiyerlerin yalnızca %9,6'sı daha sonra Arapça'da kendisini geliştirecek bilgi ve beceriyi edinemediğini belirtirken, %58,8'i ben bu alanda kendimi

geliştirecek anahtar kurstan aldım demiştir. %31,6 oranındaki diğer bir kısım kursiyer ise en azından kısmen kendimi geliştirebilirim cevabını vermiştir.

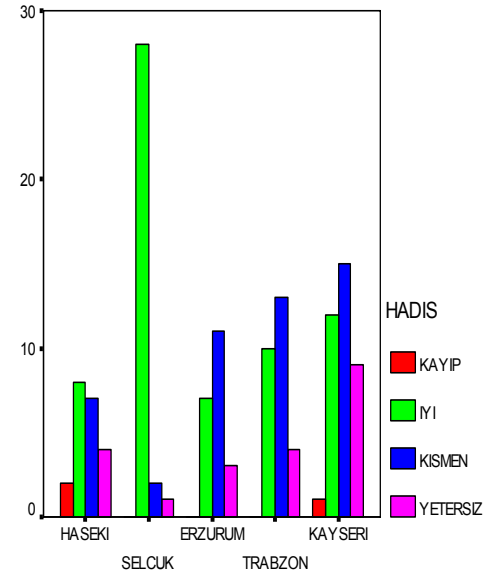
3. Hadis

İslâm'ın Kur'an'dan sonra ikinci kaynağı Peygamber (S.A.V.) 'in sünneti ve hadisleridir. Kütüb-ü Tis'a olarak bilinen Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesâi, İbn-i Mâce, Ahmed İbn Hanbel, Dârimî, Muvattâ gibi asıl kaynaklara doğrudan başvurma melekesini sağlamayı hedefleyen bu ders, İslâm'ın ikinci kaynağını konu alması sebebiyle oldukça önemlidir. Öneme binaen hedefler arasında da özellikle zikredilen hadis ilmi, kurs programında da önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Her üç aylık dönemde zikredilen kitaplardan seçilen bölümler okutulmakta ve usule dair dersler verilmektedir.

a- Kurslara Göre Hadis Dersinin Genel Durumu

Tablo: 36 Grafik: 24
Kursiyerlerin Hadis Dersiyle İlgili Genel Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		HADIS			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	8 42,1%	7 36,8%	4 21,1%	19 100,0%
	SELÇUK	28 90,3%	2 6,5%	1 3,2%	31 100,0%
	ERZURUM	7 33,3%	11 52,4%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	10 37,0%	13 48,1%	4 14,8%	27 100,0%
	KAYSERİ	12 33,3%	15 41,7%	9 25,0%	36 100,0%
Toplam		65 48,5%	48 35,8%	21 15,7%	134 100,0%

Selçuk Eğitim Merkezinin bu dersle alakalı olarak ortaya çıkan verileri son derece olumludur. Bu kurstaki kursiyerlerin bir dersten %90,3 oranında iyi olduklarını belirtmeleri ve diğer kurslarda buna yakın bir sonucun ortaya çıkmaması, kanaatimizce özel bir başarının göstergesidir. Bu başarı, kursiyerlere “*varsa eğer, bu dersle ilgili sorun nereden kaynaklanıyor*” şeklinde sorduğumuz sorunun cevabıyla ortaya çıkmaktadır. Kursiyerlerin

hemen hiç birinin problemin kaynağı olarak hocalarını göstermemeleri, aralarında başarıyı getiren olumlu bir irtibatın varlığını gösteriyor düşüncesindeyiz.

Kursların genelini değerlendirdiğimizde karşımıza yine olumlu sayılabilecek bir tablo çıkmaktadır. Tüm kursiyerlerin %15,7’lik kısmı kendisini “yetersiz” olarak nitelendirmektedir. Genel bir değerlendirme yapıldığında bu durum, önemli bir olumsuzluğun olmadığına göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu rakam ise genele bakıldığında, büyük bir olumsuzluğun olmadığını ortaya koyuyor.

Hadis dersiyle ilgili olarak ortaya çıkan verileri diğer sorularla birlikte değerlendirdiğimizde, karşımıza iki ilginç sonuç çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Arapça dersiyle hadis dersini birbiriyle karşılaştırdığımızda görülmektedir. Bu ilişkiyi gösteren rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo: 37
Arapça Dersindeki Başarı ile Hadis Dersindeki Başarı Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

			HADİS			Toplam
			İYİ	KİSMEN	YETERSİZ	
ARAPÇA	İYİ	Sayı	35	11	1	47
		Arapça Genel İçindeki Oranı	74,5%	23,4%	2,1%	100,0%
	KİSMEN	Sayı	22	17	5	44
Arapça Genel İçindeki Oranı		50,0%	38,6%	11,4%	100,0%	
YETERSİZ	Sayı	8	19	15	42	
	Arapça Genel İçindeki Oranı	19,0%	45,2%	35,7%	100,0%	
Toplam		Sayı	65	47	21	133
		Arapça Genel İçindeki Oranı	48,9%	35,3%	15,8%	100,0%

Arapça dersinden başarılı olduğunu belirtenlerin %74,5’i hadis dersinde de iyi olduğunu belirtirken, kısmen diyenlerde bu oran %50’ye düşmektedir. Arapça’da yetersizim diyenlerinse yalnızca %19’u hadiste iyi olduğunu belirtmiştir. Bu veriler, iki ders arasındaki sıkı ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Hadis dili olan Arapça iyi hazmedildiği takdirde hadis dersinden de başarı oranı yükselmektedir.

İkinci sonuç ise, hadis dersi ile kurs süresiyle alakalı cevapların birbiriyle karşılaştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Hadis dersinde iyi olduğunu belirtenlerin %71,4’ü, kısmen cevabını verenlerin %60’ı kurs süresini uygun bulurken, hadiste yetersiz olanlarda bu oran %28,6’ya düşmektedir. Bu grubun %66,7’si kurs süresini çok uzun bulmaktadır.

Yeterli düzeyde olmayan gayret ve kursiyerin kendisi için belirlediği kestirme hedeflerin, bu grubun başarısızlığında önemli rol oynadığı kanaatindeyiz.

Tablo: 38
Hadis Dersindeki Başarı ile Kurs Süresiyle İlgili Cevaplar Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

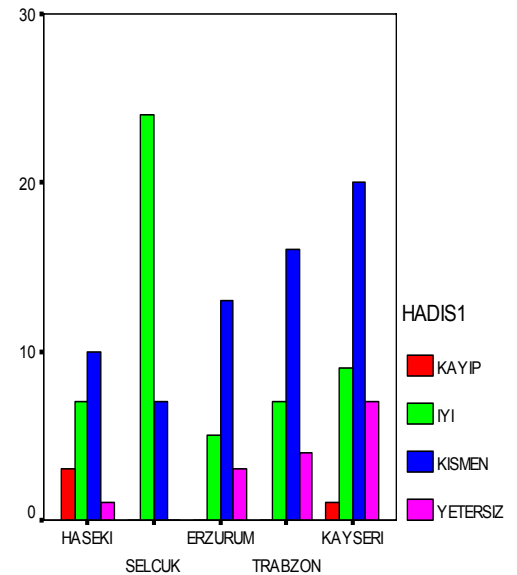
		KURS SÜRESİ				Toplam
		yeterli	çok uzun	çok kısa		
HADIS GENEL	IYI	Sayı 45 Hadis Genel İçindeki Oranı 71,4%	17 27,0%	1 1,6%	63 100,0%	
	KISMEN	Sayı 27 Hadis Genel İçindeki Oranı 60,0%	16 35,6%	2 4,4%	45 100,0%	
	YETERSİZ	Sayı 6 Hadis Genel İçindeki Oranı 28,6%	14 66,7%	1 4,8%	21 100,0%	
Toplam		Sayı 78 Hadis Genel İçindeki Oranı 60,5%	47 36,4%	4 3,1%	129 100,0%	

b- Kurslara Göre Hadis Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum

1- Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma

Tablo: 39 **Grafik: 25**
Kursiyerlerin Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla İlgili Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Hadis Tarihi ve İlimleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 38,9%	10 55,6%	1 5,6%	18 100,0%
	SELÇUK	24 77,4%	7 22,6%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	5 23,8%	13 61,9%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	16 59,3%	4 14,8%	27 100,0%
	KAYSERİ	9 25,0%	20 55,6%	7 19,4%	36 100,0%
Toplam		52 39,1%	66 49,6%	15 11,3%	133 100,0%

Hadis dersinin geneliyle alakalı durumlarını bu alanda da devam ettiren Selçuk Eğitim Merkezi kursiyerleri %77,4'lük yüksek bir oranda "iyi" seçeneğini işaretleyerek seviyelerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Genele baktığımızda "yetersiz" seçeneğini

işaretleyenler %11,3 gibi düşük bir oranda kalmıştır. Bu olumlu bir sonuçtur. Ancak “kısmen” cevabındaki yığılma bu alandaki eğitimin orta seviyede olduğunu göstermektedir. Özellikle Selçuk Eğitim Merkezi dışındaki kurslarda “kısmen” cevabında %58,1’lik bir yığılma vardır. Bu ise, müsteşriklerin hadiste özellikle üstünde durdukları tarihi süreçle ilgili gerekli altyapı ve bilginin yeterli düzeyde elde edilemediğini göstermektedir.

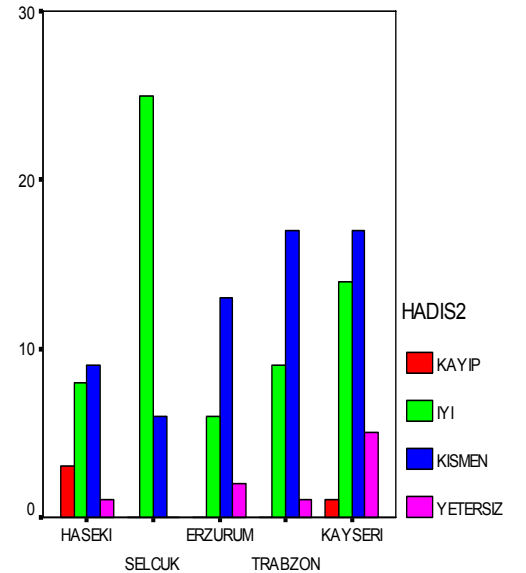
Hadis tarihi ve ilimleri hakkında bilgi sahibi olmak oldukça önemlidir. Özellikle son dönemlerde daha sık dile getirilen “uydurma hadis” ve “zayıf hadis” kavramlarının genel olarak hadislere bakış açısı üzerinde olumsuz bir etki yaptığı kanaatindeyiz. Hadislerin tedvin tarihi ve hadislerin sıhhatine yönelik ilimler, yeterli şekilde ve sağlam öğrenildiği takdirde, hem bu ilimle uğraşanların zihninde soru işaretleri azalacak ve hem de gerektiğinde halka izah etme noktasında bir sorun yaşanmayacaktır.

2- Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma

Tablo: 40 Grafik: 26

Kursiyerlerin Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Hadis Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	8 44,4%	9 50,0%	1 5,6%	18 100,0%
	SELÇUK	25 80,6%	6 19,4%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	6 28,6%	13 61,9%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	9 33,3%	17 63,0%	1 3,7%	27 100,0%
	KAYSERİ	14 38,9%	17 47,2%	5 13,9%	36 100,0%
Toplam		62 46,6%	62 46,6%	9 6,8%	133 100,0%

Bu alanla ilgili olarak kursiyerlerin %46,6’sı “iyi” seçeneğini işaretlemiştir. Bununla birlikte %6,8 gibi düşük bir oranın kendilerini “yetersiz” görmeleri, bu kazanımın başarılı bir şekilde kursiyerlere aktarıldığını bizlere göstermektedir. Her ne kadar “kısmen”

cevabında da %46,6 ile bir yoğunluk göze çarpıyor olsa da, bu kazanımla ilgili karşılaştığımız bu durumun büyük bir eksiklik olduğunu düşünmüyoruz. Zira kanaatimizce hadis literatürüne ve kaynaklarına tam anlamıyla vakıf olmak, bu alanda uzmanlaşanlarca başarılabilir bir durumdur. İhtisas kurslarında ise henüz bir branşlaşma söz konusu değildir.

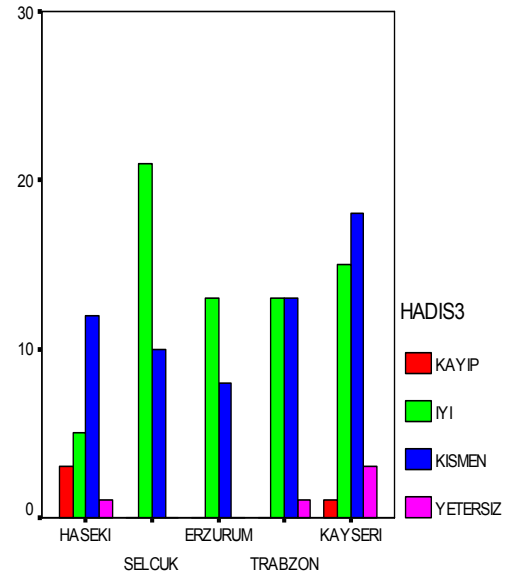
Selçuk Eğitim Merkezi, %80,6 oranında “iyi” seçeneğini işaretleyen kursiyerleriyle bu alanda da başarılı bir grafik sergilemiştir. Ortalamada %46,6’lık dilimin “iyi” olduğunu belirtmesi, bu kazanımın yeter seviyede edinildiğinin bir işaretidir. Gösterilen başarıya, kurs boyunca birçok eserin bizzat ders kitabı olarak okutulmasının da olumlu katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

3- Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilme

Tablo: 41 Grafik: 27

Kursiyerlerin Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Klasik Hadis Metinlerini Anlayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 27,8%	12 66,7%	1 5,6%	18 100,0%
	SELÇUK	21 67,7%	10 32,3%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	13 61,9%	8 38,1%	0 ,0%	21 100,0%
	TRABZON	13 48,1%	13 48,1%	1 3,7%	27 100,0%
	KAYSERİ	15 41,7%	18 50,0%	3 8,3%	36 100,0%
Toplam		67 50,4%	61 45,9%	5 3,8%	133 100,0%

Kursların en temel hedeflerinden biri “kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini sağlamak” olduğundan, bu eğitim kurumlarında en başarılı kazanım noktalarının başında, “klasik metinleri anlayabilme” gelmektedir. Bu genel durum klasik hadis metinleri için geçerlidir. Kursiyerlerin %50,4’ü bu alanda “iyi” durumda olduğunu belirtirken, %45,9’u “kısmen” cevabını vermiştir. Toplamda %96,3 gibi oldukça yüksek bir oranda kursiyerler,

kısmen de olsa klasik hadis metinlerini anlayabildiğini ifade etmiştir. “Yetersiz” seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise yalnızca %3,8 olarak gerçekleşmiştir.

Bu alanda tüm kurslar gösterdikleri başarı ile ortalamaya yakın değerler verirken, Haseki Eğitim Merkezinin %27,8 ile ortalamanın oldukça altında kalması ise dikkat çekicidir.

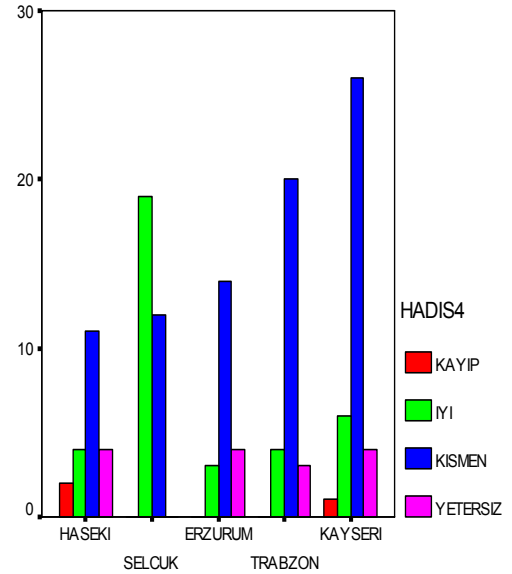
4- Hadis Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme

Sistemli öğrenme ve öğretme konusu çalışmamızda dikkat çekmek istediğimiz bir durumdur. Dolayısıyla her dersle alakalı olarak bu durumun gerçekleşip gerçekleşmediğine dair kursiyerlere sorular sorduk. Bu kazanımla ilgili sorduğumuz soruya verilen cevaplar, aşağıya tablo ve grafik olarak yansıtılmıştır.

Tablo: 42 Grafik: 28

Kursiyerlerin Hadis Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		IYI	KISMEN	YETERSİZ	Toplam
IHTISAS	HASEKI	4 21,1%	11 57,9%	4 21,1%	19 100,0%
	SELÇUK	19 61,3%	12 38,7%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	3 14,3%	14 66,7%	4 19,0%	21 100,0%
	TRABZON	4 14,8%	20 74,1%	3 11,1%	27 100,0%
	KAYSERİ	6 16,7%	26 72,2%	4 11,1%	36 100,0%
Toplam		36 26,9%	83 61,9%	15 11,2%	134 100,0%

Bu soruyu sormaktaki amacımız, birebir görüşmelerimizde bu konuyla alakalı gördüğümüz aksaklığın umuma şamil olup olmadığını anlamaktı. Anket sorularına verilen cevaplar neticesi karşımıza çıkan sonuçlar, aksaklığın kişisel düzeyde kalmadığını bizlere göstermiştir. Kendisini “iyi” olarak niteleyenlerin oranının %26,9 şeklinde ortaya çıkması ve hadisle ilgili diğer kazanımlarda ortaya çıkan değerlerden aşağıda kalması, bir problemin varlığına işaret etmektedir. %61,9 ile hadis dersiyile ilgili kazanımlar arasında en yüksek oranda “kısmen” cevabının verildiği kazanım olan “konuları sistemli olarak

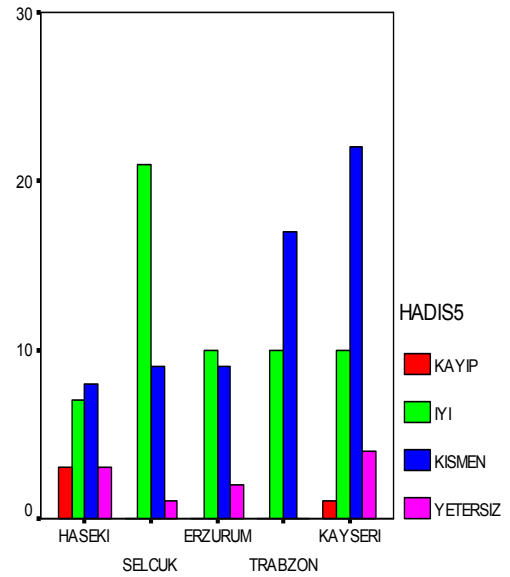
bilebilme” seçeneği ki bazı kurslarda bu oran %70’in üzerine çıkıyor. Kanaatimize göre çok bilgi yüklemesinin belirli bir sistemle yapılmaması sonucu bu oranlara ulaşmıştır.

Kursta bu dersle alakalı yapılan bilgi yüklemesiyle birçok bilgiyi edinen kursiyerler, bu bilgileri zihinlerinde saklamaları noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Bir bütün içerisinden ayrı zamanlarda ve parça parça öğrenilen bilgiler, zihne sistemli bir şekilde yerleştirilmediği için, kullanıma çağrıldığı zaman tam randıman elde edilememektedir. Benzer rakamlar tefsir ve fıkıh derslerinde de ortaya çıkmaktadır. İlgili rakamları yeri geldiğinde tefsir ve fıkıh dersleri için de yorumlayacağız. Ancak tüm dersler için aynı sıkıntının var olması, bir sistem sorununun varlığına delalet etmektedir diye düşünüyoruz.

5- Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme

Tablo: 43 Grafik: 29
Kursiyerlerin Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Hadis Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 38,9%	8 44,4%	3 16,7%	18 100,0%
	SELÇUK	21 67,7%	9 29,0%	1 3,2%	31 100,0%
	ERZURUM	10 47,6%	9 42,9%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	10 37,0%	17 63,0%	0 ,0%	27 100,0%
	KAYSERİ	10 27,8%	22 61,1%	4 11,1%	36 100,0%
Toplam		58 43,6%	65 48,9%	10 7,5%	133 100,0%

Kursiyerlerin tablomuza yansıyan cevaplarından, “*hadis terimlerine aşına olup anlamalarını bilme*” şeklinde belirttiğimiz kazanımın oldukça iyi bir şekilde elde edildiğini anlamaktayız. Kursiyerlerin yalnızca %7,5’inin bu kazanımda kendini “*yeterli*” görmemesi, %48,9’unun “*kısmen iyi*” ve %43,6’sının “*iyi*” şeklinde kendisini nitelemesi, olumlu bir tabloyu yansıtmaktadır.

Bir dersle ilgili terimlere aşına olup onlar hakkında bilgi sahibi olmak, o dersle ilgili problemlerin büyük bir bölümünü aşmaktır diye düşünüyoruz. Kıymetli bir hocamız

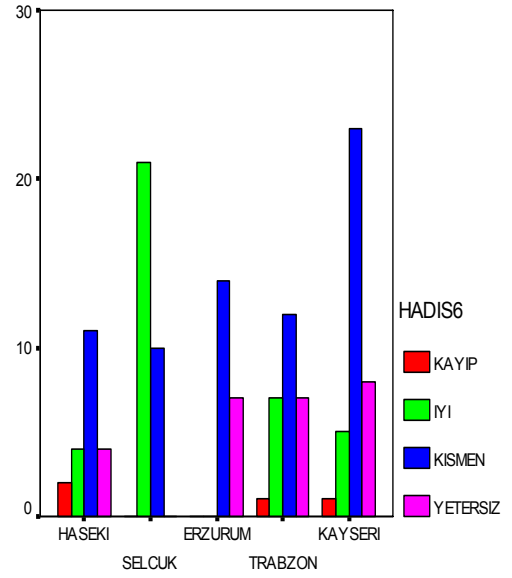
“bir ilmi elde etmek, o ilmin kavram ve terimlerine vakıf olmakla mümkündür” derdi.Öyleyse karşımıza çıkan olumlu tablonun önemli bir anlamı, kursiyerlerin Hadis ilmini elde etme noktasında oldukça mesafe kat etmiş olmalarıdır.

6- Hadis Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilme

Tablo: 44 Grafik: 30

Kursiyerlerin Hadis Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Hadis Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	4 21,1%	11 57,9%	4 21,1%	19 100,0%
	SELCUK	21 67,7%	10 32,3%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	0 ,0%	14 66,7%	7 33,3%	21 100,0%
	TRABZON	7 26,9%	12 46,2%	7 26,9%	26 100,0%
	KAYSERİ	5 13,9%	23 63,9%	8 22,2%	36 100,0%
Toplam		37 27,8%	70 52,6%	26 19,5%	133 100,0%

Bu kazanım, kurs müfredatı içerisinde özel bir ders olarak yer almamaktadır. Zaman zaman ders içerisinde geçen konularda kendisine yer bulmaktadır. Dolayısıyla kendisini “iyi” olarak niteleyenlerin oranları %27,8’e düşmüştür ve %52,6 ile “kısmen” cevabında bir yoğunlaşma olmuştur. Bu kazanımla alakalı Erzurum ve Kayseri Eğitim Merkezleri’ne ait veriler ise, bu kursların daha sistemli bir şekilde bu kazanıma eğilmeleri gerektiğini göstermektedir.

İlâhiyat Fakültelerinde önemine binaen özel bir ders olarak okutulan Hadis Problemleri dersine kurslarda da gerekli önem ve özen gösterilmelidir. Bugün kadın konusunun İslâm’a karşı yapılan olumsuz propaganda da önemli bir yer işgal etmesi, en fazla hadis rivayet eden Ebu Hureyre üzerine spekülasyonların yapılması ve hadislerin tedvini ve yazımıyla ilgili öne sürülen iddiaların bulunması; müftü ve vaiz gibi din

görevlilerinin hadis problemlerinden ve ilgili açıklamalardan habersiz kalmamalarını zorunlu kılmaktadır diye düşünüyoruz.

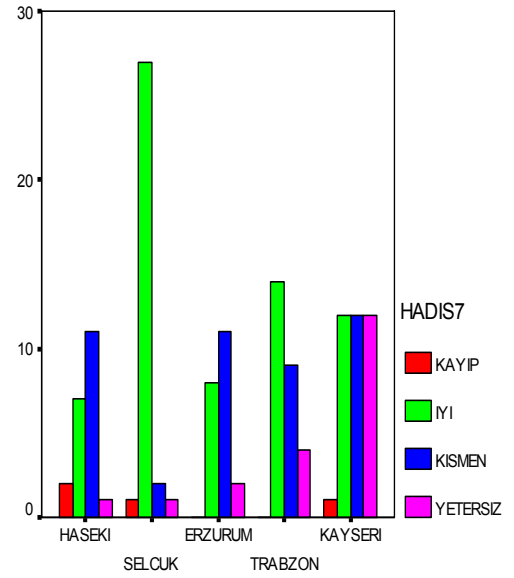
7- Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Hadis İlişkisi

Kursların hedeflerinden biri de, kursiyerleri müftülük ve vaizlik gibi görevlere hazırlamaktır. Öyleyse bu kurslarda görülen her dersin, icra edilecek mesleğe bakan bir yönü de bulunmalıdır. Hadis dersi için belirtmiş olduğumuz bu kazanım da, kursiyerlerin görmüş oldukları eğitimin yapacakları mesleğe bakan yönünü ifade etmektedir. Bu kazanımla ilgili kursiyerlerin verdikleri cevaplar, aşağıdaki tablo ve grafiği oluşturmuştur.

Tablo: 45 Grafik: 31

Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Hadisleri Kullanabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Hadis İlişkisi			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 36,8%	11 57,9%	1 5,3%	19 100,0%
	SELÇUK	27 90,0%	2 6,7%	1 3,3%	30 100,0%
	ERZURUM	8 38,1%	11 52,4%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	14 51,9%	9 33,3%	4 14,8%	27 100,0%
	KAYSERİ	12 33,3%	12 33,3%	12 33,3%	36 100,0%
Toplam		68 51,1%	45 33,8%	20 15,0%	133 100,0%

Hadisler vaaz-irşad faaliyetlerinin olmazsa olmaz unsurlarındandır. Hadislerle alakalı bu kazanım da mutfaktaki malzemenin sofraya geldiği anı ifade etmektedir. Kursiyerler kurs boyunca bu dersle ilgili öğrendikleri bilgileri, bu kazanımla uygulama alanına sokabileceklerdir. Kursiyerlerin %51,1'i bu kazanımı "iyi" bir şekilde elde ettiğini belirtmiştir. Kendisini "yetersiz" görenlerin %15'te kalması, bu alanda büyük bir sıkıntının olmadığına işaret etmektedir.

Hadis dersinde edinilen bilgilerin uygulamaya geçeceği bu kazanımın daha da verimli bir şekilde elde edilebileceğine inanmaktayız. Önceden hazırlanıp kitapçık haline

getirilmiş bir grup seçme hadisın kursiyerlere ezberletilmesi, verimin artmasına vesile olacaktır inancındayız. Kursiyerler bu seçme hadislerden, daha önce belirttiğimiz seçme Kur'an ayetleriyle beraber, imtihanlarda sürekli olarak sorumlu tutulmalıdır. Fotokopi dağınıklığından uzak bir şekilde, kurs sonuna kadar sürekli tekrar edecek bir çalışmayla bu alanda kalıcı bilgiler ve daha yüksek başarılar elde edilecektir.

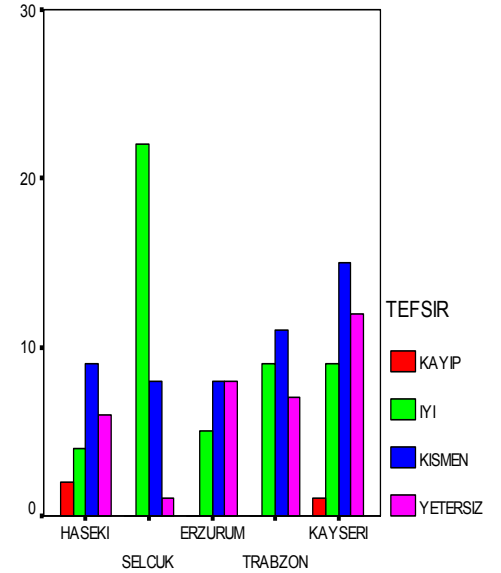
4. Tefsir

a- Kurslara Göre Tefsir Dersinin Genel Durumu

Tablo: 46 Grafik: 32

Kursiyerlerin Tefsir Dersindeki Genel Durumlarıyla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		TEFSİR			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	4 21,1%	9 47,4%	6 31,6%	19 100,0%
	SELÇUK	22 71,0%	8 25,8%	1 3,2%	31 100,0%
	ERZURUM	5 23,8%	8 38,1%	8 38,1%	21 100,0%
	TRABZON	9 33,3%	11 40,7%	7 25,9%	27 100,0%
	KAYSERİ	9 25,0%	15 41,7%	12 33,3%	36 100,0%
Toplam		49 36,6%	51 38,1%	34 25,4%	134 100,0%

Tablo ve grafik incelendiğinde, hadis ve fıkıh derslerinde gerçekleşen başarıya oranla, tefsir derslerinde bir miktar düşüş olduğu görülmektedir. Hadis dersinde kendisini “iyi” olarak niteleyenlerin oranı %48,5 ve fıkıh dersinde %50,4 olarak gerçekleşmiştir. Hadis dersinde kendisini “yetersiz” olarak görenlerin oranı %15,7 olurken, fıkıh dersinde %16,5 olarak gerçekleşmiştir. Tefsir dersinde ise “yeterli” olduğunu söyleyenlerin oranı %36,6’ya düşerken, “yetersiz” seçeneğini işaretleyenlerin oranı, %25,4’e yükselmiştir. Bu rakamlardan da anlaşılan düşüş, kanaatimizce usulle ilgili kazanımların yeterince edinilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Usul dersinin olmayışı ise bu kazanımlarda oldukça büyük bir sıkıntıya yol açmıştır.

Hadis dersinde olduğu gibi, tefsir dersindeki başarıyla, Arapça dersindeki başarı arasında da yoğun bir ilişki vardır. Arapçada “iyi” olup, tefsirde “yetersiz” olanların oranı yalnızca %6,7 olarak gerçekleşirken, tefsirde de “iyi” olduğunu belirtenlerin oranı %60 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar, Arapçanın tefsir dersiyle de doğrudan ilişkisi olduğunu ve kurslarda Arapçaya ağırlık verilmesinin, kaynaklara ulaşmada doğru bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Tablo 47
Arapça ile Tefsir Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		TEFSİR GENEL			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
ARAPÇA GENEL	IYI	27 60,0%	15 33,3%	3 6,7%	45 100,0%
	KISMEN	17 38,6%	21 47,7%	6 13,6%	44 100,0%
	YETERSİZ	5 11,4%	14 31,8%	25 56,8%	44 100,0%
Toplam		49 36,8%	50 37,6%	34 25,6%	133 100,0%

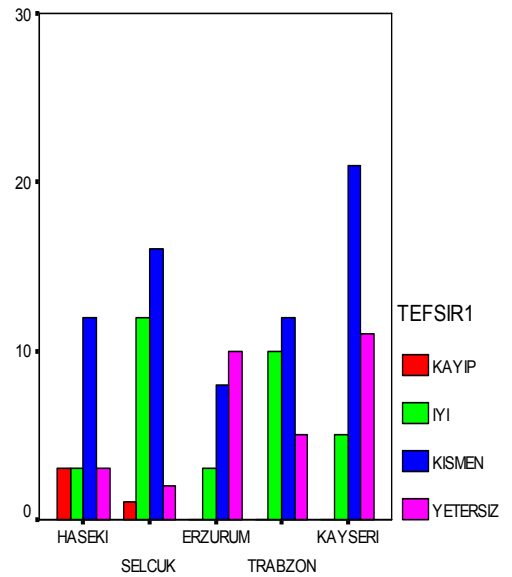
b- Kurslara Göre Tefsir Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum

1- Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma

Tablo: 48 Grafik: 33

Kursiyerlerin Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	3 16,7%	12 66,7%	3 16,7%	18 100,0%
	SELÇUK	12 40,0%	16 53,3%	2 6,7%	30 100,0%
	ERZURUM	3 14,3%	8 38,1%	10 47,6%	21 100,0%
	TRABZON	10 37,0%	12 44,4%	5 18,5%	27 100,0%
	KAYSERİ	5 13,5%	21 56,8%	11 29,7%	37 100,0%
Toplam		33 24,8%	69 51,9%	31 23,3%	133 100,0%

Diğer derslere nazaran, tefsir dersinin genelinde görülen seviye düşüklüğü, bazı kazanımlara da yansımış görülmektedir. Kursiyerlerin ancak %24,8’i bu kazanımı “iyi” olarak elde ettiğini söylerken, %51,9’luk oranla “kısmen” cevabında bir yoğunluk görülmektedir. Kursiyerlerin %23,3’ü ise “yetersiz” olduğunu belirtmiştir.

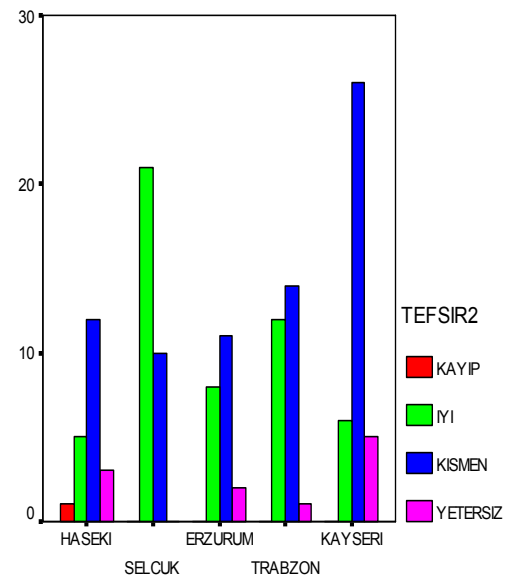
Tabloda karşımıza çıkan verilere göre Selçuk Eğitim Merkezi ve Trabzon Eğitim Merkezi, diğer kurslarla kıyaslandığında bu kazanımı daha iyi elde etmiş görünmektedir. Erzurum Eğitim Merkezinde kendisini “yetersiz” görenlerin oranının %47,6 olarak gerçekleşmesi ve ortalamanın oldukça üstünde olması ise üzerinde durulması gereken bir başka veridir.

Her dersle ilgili kazanımları belirlerken, birbirine paralel ifadeler kullanmıştık. Mesela fıkıhla ilgili ilk kazanımı, “*fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma*”, tefsirle ilgili ilk kazanımı “*tefsir ekolleri hakkında bilgi sahibi olma*” ve hadislerle ilgili ilk kazanımı “*hadis tarihi ve ilimleri hakkında bilgi sahibi olma*” şeklinde belirtmiştik. Ortaya çıkan rakamlar sonuçların da birbiriyle paralel olduğunu göstermektedir. Hadisin ilk kazanımından “yetersiz” olanların %60’ı tefsirin de ilk kazanımında “yetersiz” görünmekteyken, ancak %6,7’si tefsirin bu ilk kazanımında “iyi” olduğunu ifade etmiştir. Bu durum mezhepler, ekoller ve bunların oluşum tarihleri gibi konular arasında bir bağ olduğunu ve bunlar üzerine daha özenle durulması gerektiğini göstermektedir.

2- Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma

Tablo: 49 Grafik: 34
Kursiyerlerin Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
IHTİSAS	HASEKI	5 25,0%	12 60,0%	3 15,0%	20 100,0%
	SELÇUK	21 67,7%	10 32,3%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	8 38,1%	11 52,4%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	12 44,4%	14 51,9%	1 3,7%	27 100,0%
	KAYSERİ	6 16,2%	26 70,3%	5 13,5%	37 100,0%
Toplam		52 38,2%	73 53,7%	11 8,1%	136 100,0%

Tabloya baktığımızda, kursiyerlerin yalnızca %8,1’lik kısmının kendisini bu alanda “yetersiz” olarak nitelediğini görmekteyiz. %53,7’si “kısmen” cevabını işaretlerken, %38,2 oranında “iyi” şıkkının işaretlendiğini görmekteyiz. Selçuk Eğitim Merkezi kursiyerlerinin %67,7’si bu kazanımla ilgili “iyi” seçeneğini işaretlerken, Kayseri Eğitim Merkezinde bu oranın %16,2’ye düşmesi ve ortalamanın hayli altında kalması, bu merkezde söz konusu alanla ilgili bir sıkıntının yaşandığını ortaya koymaktadır.

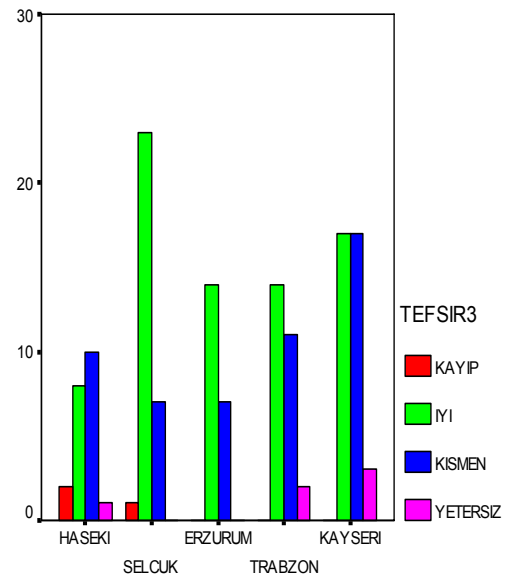
Bu kazanımı, tefsir dersinin usulüne yönelik diğer kazanımlarla kıyasladığımızda ise, daha olumlu rakamlarla karşılaşmaktayız. Mesela “iyi” seçeneğini işaretleyenlerin oranı tefsir ekolleriyle alakalı kazanımda %24,8, tefsir konularını sistemli bilebilmeyle alakalı kazanımda %19,5 şeklinde gerçekleşmişken, literatür ve kaynak bilgisiyle alakalı bu kazanımda “iyi” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %38,2’ye yükselmektedir. Bu durumu, kursta okutulan tefsir metinlerinin çeşitliliği ve çokluğu ile açıklamak mümkündür. Yirmi bir aylık ihtisas döneminde, her üç ayda bir, iki farklı tefsir eserinin okutulması kursiyerlere farklı kaynakları tanıma imkanı sağlamıştır. Aslında bu durum da uygulamayla öğrenilenlerin daha kalıcı ve daha verimli olduğunu göstermektedir.

3- Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme

Tablo: 50 Grafik: 35

Kursiyerlerin Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Klasik Tefsir Metinlerini Anlayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	8 42,1%	10 52,6%	1 5,3%	19 100,0%
	SELÇUK	23 76,7%	7 23,3%	0 ,0%	30 100,0%
	ERZURUM	14 66,7%	7 33,3%	0 ,0%	21 100,0%
	TRABZON	14 51,9%	11 40,7%	2 7,4%	27 100,0%
	KAYSERİ	17 45,9%	17 45,9%	3 8,1%	37 100,0%
Toplam		76 56,7%	52 38,8%	6 4,5%	134 100,0%

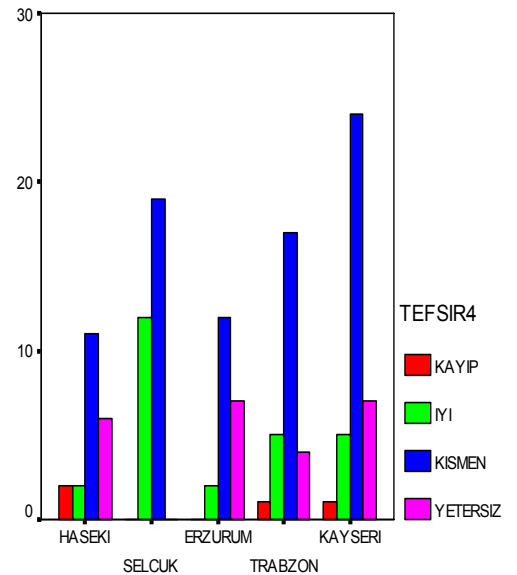

Hadisle ilgili kazanımları incelerken, “ana kaynaklara doğrudan başvurma” hedefinin kurs hedefleri içerisinde zikredilmesinin bir sonucu olarak, “klasik hadis metinlerini anlama” konusunda oldukça başarılı bir tabloyla karşılaştığımızı belirtmiştik. Aynı olumlu tablo “klasik tefsir metinlerini anlama” ile ilgili kazanımda da karşımıza çıkmaktadır. Kursiyerlerin %56,7’si bu alanda “iyi” olduğunu ifade etmiştir. Kendisini “yetersiz” olarak niteleyenlerin oranının %4,5 gibi çok düşük bir seviyede kalması ise bu kazanımdaki başarıyı ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan verilerin kurslar arasında ciddi farklılıklar göstermemesi ise, tüm kursların başarısını ve dolayısıyla uygulanan programın bu kazanımı gereği gibi edinebilmek için doğru bir program olduğunu ortaya koymaktadır. Öyleyse kurslarda uygulanan programdaki “Arapça” ve “Temel İslâm Bilimleri” ağırlığı mutlaka korunmalıdır. Yeni yapılacak programlarda bu hususa özen gösterilmelidir.

4- Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme

Tablo: 51 Grafik: 36
Kursiyerlerin Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	2	11	6	19
		10,5%	57,9%	31,6%	100,0%
	SELÇUK	12	19	0	31
		38,7%	61,3%	,0%	100,0%
	ERZURUM	2	12	7	21
	9,5%	57,1%	33,3%	100,0%	
	TRABZON	5	17	4	26
		19,2%	65,4%	15,4%	100,0%
	KAYSERİ	5	24	7	36
		13,9%	66,7%	19,4%	100,0%
Toplam		26	83	24	133
		19,5%	62,4%	18,0%	100,0%

Tablomuz incelendiğinde, “Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme”, %19,5 ile tefsir dersiyle alakalı kazanımlar içerisinde “iyi” seçeneğinin en az işaretlendiği kazanım olarak ortaya çıkmaktadır. %62,4 oranıyla “kısmen” cevabında görülen

yoğunlaşmanın, hadis dersindeki benzer kazanımda olduğu gibi, bir çok bilginin karmaşık olarak öğrenilmesinin bir sonucu olduğuna inanmaktayız.

Sorumuzda her konunun açıklamasını değil, genel olarak konu isimlerini bir sistem içerisinde sayıp saymadıklarını sormuştuk. Kurslarda ayrıntılı bilgilerin verilmesine karşın, bu bilgilerin ana başlıklarının bir sistem dahilinde verilmemesi büyük bir eksiklik kanaatindeyiz.

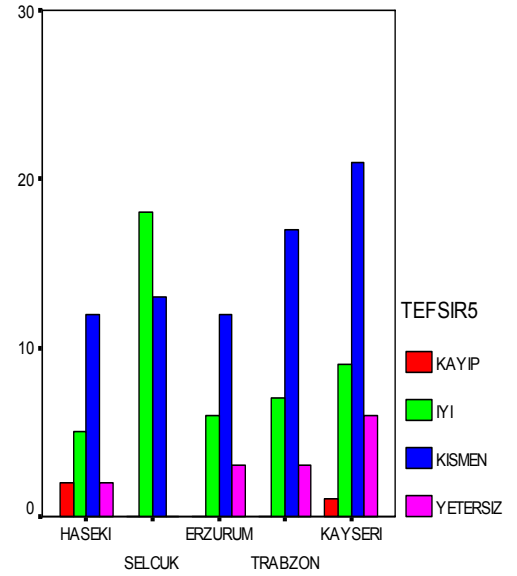
Tefsir dersiyle ilgili bu kazanımı, hadis ve fıkıh derslerinin benzer kazanımlarıyla karşılaştırdığımızda da “iyi” seçeneğinin en az tefsir dersinde işaretlendiğini görmekteyiz. Bu kazanımla ilgili tüm derslerde görülen seviye düşüklüğünün, tefsir dersinde daha fazla görülmesi ise, tefsir usulü dersinin olmamasından kaynaklanmaktadır.

5- Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme

Tablo: 52 Grafik: 37

Kursiyerlerin Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Tefsir Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 26,3%	12 63,2%	2 10,5%	19 100,0%
	SELÇUK	18 58,1%	13 41,9%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	6 28,6%	12 57,1%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	17 63,0%	3 11,1%	27 100,0%
	KAYSERİ	9 25,0%	21 58,3%	6 16,7%	36 100,0%
Toplam		45 33,6%	75 56,0%	14 10,4%	134 100,0%

Tablo ve grafik incelendiğinde, ancak %10,4'lük bir kısmın “yetersiz” seçeneğini işaretlediğini ve kendisini bu alanda başarısız bulduğunu görmekteyiz. Geriye kalanları birlikte düşündüğümüzde %89,6'luk kısmın, en azından kısmen kendisini yeterli gördüğünü anlamaktayız. Rakamlarla alakalı ortaya çıkan bu tablo, verilen eğitimin heba olmadığını ve olumlu sonuçların ortaya çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte “iyi”

seçeneğini özel olarak ele alıp değerlendirecek olursak, daha başarılı sonuçlara ulaşmanın da mümkün olduğunu görebiliriz.

Mesela fıkıh terimleriyle alakalı sorumuza “iyi” seçeneğini işaretleyerek cevap verenlerin oranı %48,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran hadis terimleriyle alakalı %43,6 şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak tefsir terimleriyle alakalı sorumuza “iyi” diyerek cevap verenlerin oranı %33,6 olmuştur. Tefsirdeki düşüşün sebebi nedir diye düşündüğümüzde ise, tefsir usulü dersinin olmamasını ilk sebep olarak sayabiliriz.

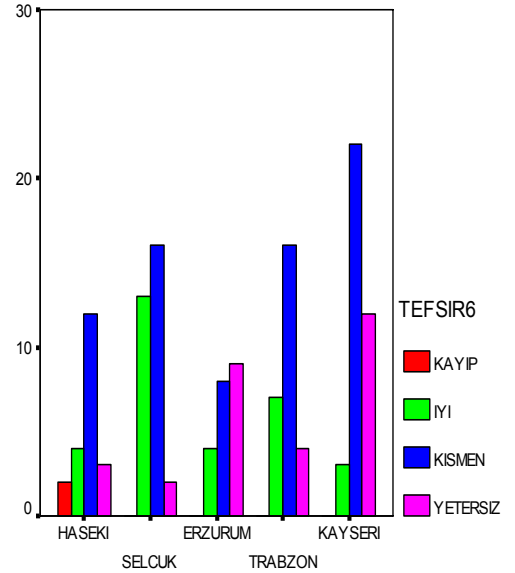
Bu alanda Selçuk Eğitim Merkezinin oldukça iyi bir grafik yakalamasının yanı sıra, diğer kursların hemen hemen aynı ortalamalarla karşımıza çıkmaları, tablomuzdaki dikkate değer verilerdir.

6- Tefsir Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilme

Tablo: 53 Grafik: 38

Kursiyerlerin Tefsir Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Tefsir Problemlerini ve Çözüme Yönelik Açıklamaları Bilme			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	4 21,1%	12 63,2%	3 15,8%	19 100,0%
	SELÇUK	13 41,9%	16 51,6%	2 6,5%	31 100,0%
	ERZURUM	4 19,0%	8 38,1%	9 42,9%	21 100,0%
	TRABZON	7 25,9%	16 59,3%	4 14,8%	27 100,0%
	KAYSERİ	3 8,1%	22 59,5%	12 32,4%	37 100,0%
Toplam		31 23,0%	74 54,8%	30 22,2%	135 100,0%

Şu anda kurslarda tefsir dersiyle ilgili yapılan eğitim faaliyetleri, hocaların ve kursiyerlerin özel gayretlerini bir kenara bırakıp müfredata bakacak olursak, farklı kaynaklardan tefsir metinlerini çözümlenmekten ibaret görünmektedir. Anket metinleri içerisinde geçen bir takım ifadeler de bu yöndedir. Otuz ay süren bu kursların yirmi bir ay gibi uzun bir diliminde tefsir derslerinin yoğun bir şekilde okutulması, usul dersinin

olmamasına rağmen usule yönelik kazanımlarında bir miktar elde edilmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden kursiyerler, usule yönelik kazanımlardan tamamen boş olmadıklarını, bununla birlikte olması gereken seviyeye de gelemediklerini ifade etmek için “kısmen” seçeneğinde yoğunlaşmaktadırlar. Bu durum “*Tefsir Problemlerini ve Çözümü Yönelik Açıklamaları Bilme*” şeklinde belirttiğimiz bu kazanım için de geçerli olmuştur. Kursiyerlerin %54,8’i “kısmen” seçeneğini işaretlemiştir.

Yukarıda “*Tefsir Ekolleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma, Tefsir Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma, Tefsir Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme, Tefsir Terimlerine Aşina Olup Anlamalarını Bilme, Tefsir Problemlerini ve Çözümü Yönelik Açıklamaları Bilme*” başlıklarıyla belirttiğimiz kazanımların her biri tefsir dersinin metin yönüyle değil, daha çok usul yönüyle alakalı kazanımlardır. Tüm bu kazanımların, hadis ve fıkıh dersleriyle ilgili belirttiğimiz benzer kazanımlarla kıyasladığımızda daha düşük seviyede edinilmiş olmaları, bir tesadüfe bağlanamaz. Belirttiğimiz bu kazanımlar, tefsir usulü dersinin kurslarda olmaması sebebiyle yeterli seviyeye gelmemiştir diye düşünmekteyiz.

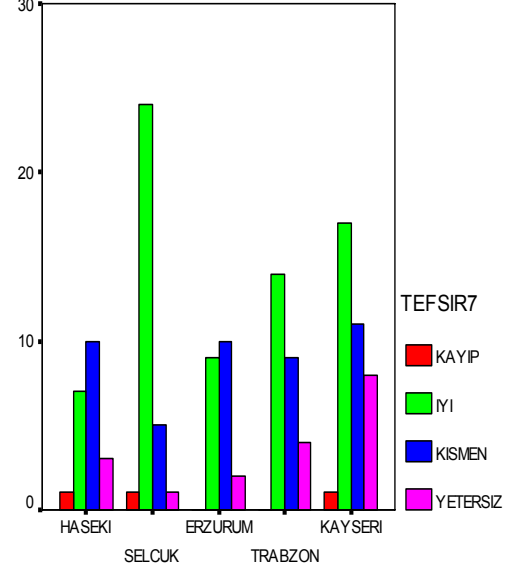
7- Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Tefsir İlişkisi

Kur’an-ı Kerim İslâm dininin en temel kaynağıdır. Halkı din konusunda bilinçlendirme, teşvik etme ve aydınlatma konumunda bulunan kimselerin de en sık başvurduğu kutsal kitabımızdır. Öyleyse bu kişilerin Kur’an’ı doğru anlamak için özel bir gayret sarf etmeleri gerekmektedir ki, doğru aktarabilsinler. Tefsir metinleri de bu çaba içerisinde özel bir yer işgal etmektedir ve Kur’an’ın doğru anlaşılmasına vesile teşkil etmektedirler. Tefsir dersi için belirtmiş olduğumuz bu kazanım da, kursiyerlerin almış oldukları eğitimin, mesleklerini yapmaya başladıklarında bu dersin uygulamaya bakan yönünü ifade etmektedir. Bu kazanımla ilgili kursiyerlerin verdikleri cevaplar, aşağıdaki tablo ve grafiğe aktarılmıştır.

Tablo: 54 Grafik: 39

Kursiyerlerin Vaaz-İrşad Faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden Faydalanma Becerileriyle Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Vaaz-İrşad Faaliyetleri ve Tefsir İlişkisi			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 35,0%	10 50,0%	3 15,0%	20 100,0%
	SELÇUK	24 80,0%	5 16,7%	1 3,3%	30 100,0%
	ERZURUM	9 42,9%	10 47,6%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	14 51,9%	9 33,3%	4 14,8%	27 100,0%
	KAYSERİ	17 47,2%	11 30,6%	8 22,2%	36 100,0%
Toplam		71 53,0%	45 33,6%	18 13,4%	134 100,0%

Bu kazanımın öncelikli olarak usulle değil, metin çözümlemeyle alakalı olmasından dolayı başarı seviyesinin yükseldiğini görmekteyiz. Hadisler nasıl vaaz-irşad faaliyetlerinin olmazsa olmaz unsurlarındandır, aynı şekilde tefsir metinleri de bu faaliyetler için mühim bir yer işgal etmektedir. Tablomuzdan, bu önemli kazanımın kurslarda oldukça verimli bir şekilde edinildiğini anlamaktayız. Kursiyerlerin %53'ü bu alanda “iyi” olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında, kendisini “yetersiz” görenlerin yalnızca %13,4 olarak ortaya çıkması, bu alanda amaçlanan başarıya ulaşıldığını göstermektedir.

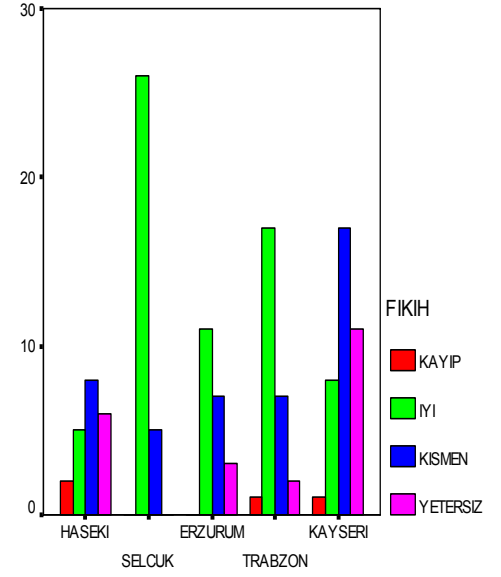
Fotokopi dağınıklığı tefsirde de kendisini göstermektedir. Özellikle vaaz-irşad faaliyetlerinde kullanılabilir bölümlerin bir kurul tarafından seçilerek kitaplaştırılması ve bu kitabın okutulması, bu kazanımdan elde edilen başarının artmasına doğrudan katkı sağlayacaktır inancındayız.

5. Fıkıh

a- Kurslara Göre Fıkıh Dersinin Genel Durumu

Tablo: 55 Grafik: 40
Kursiyerlerin Fıkıh Dersiyle Alakalı Genel Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		FIKIH			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 26,3%	8 42,1%	6 31,6%	19 100,0%
	SELÇUK	26 83,9%	5 16,1%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	11 52,4%	7 33,3%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	17 65,4%	7 26,9%	2 7,7%	26 100,0%
	KAYSERİ	8 22,2%	17 47,2%	11 30,6%	36 100,0%
Toplam		67 50,4%	44 33,1%	22 16,5%	133 100,0%

Tablo ve grafiğimizi incelediğimizde, kurslarda fıkıh dersinin oldukça başarılı bir şekilde verildiğini anlamaktayız. Kursiyerlerin %50,4'ü "iyi" seçeneğini işaretleyerek, bu derste kendisinin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Kendisini yetersiz bulanların oranı ise %16,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar genel ortalama dikkate alındığında, olumlu rakamlardır. Zira Temel İslâm Bilimleri içerisinde yer alan hadis, tefsir ve fıkıh dersleri içerisinde en yüksek başarının fıkıh dersinden elde edildiğini göstermektedir. Kendisini "iyi" şeklinde niteleyenlerin oranı hadis dersinde %48,5 olarak gerçekleşmişti. Tefsir dersinde bu oran %36,6'ya düşerken, fıkıh dersinde %50,4'e yükselmiştir.

Kurslara ayrı ayrı göz attığımızda ise, Selçuk Eğitim Merkezinin belirgin bir başarı elde ettiğini görmekteyiz. Bu merkezdeki kursiyerlerin %83,9'u kendisini fıkıh dersinde "iyi" bulmaktadır. Ancak Haseki ve Kayseri Eğitim Merkezlerinde kendisini "iyi" olarak niteleyenlerin oranı ortalamanın hayli altında kalmıştır. Rakamlar bu merkezlerde fıkıh dersiyile ilgili ciddi sıkıntıların yaşandığını göstermektedir. Kayseri Eğitim Merkezi mezunu olmamız, bu merkezdeki probleme kısmen de olsa vakıf olmamızı sağlamıştır.

Yeni kurulan bir merkez olması sebebiyle öğretim kadrosu tam olarak oturmayan bu merkezde, özellikle fıkıh dersiyle alakalı hoca sıkıntısı yaşanmaktadır. Fıkıh dersinde ihtisaslaşan bir tek hocanın bulunması, branşları düşünüldüğünde, diğer derslerde çalışmalarını sürdüren hocaların özverili gayretlerine rağmen, kafi gelmemektedir. Bu sıkıntının giderilebilmesi için, alanında liyakat sahibi fıkıh hocalarıyla kursun öğretici kadrosu takviye edilmelidir.

Arapça dersiyle Temel İslâm Bilimleri dersleri arasındaki sıkı ilişkiye hadis ne tefsir derslerini incelerken değinmiştik. Aynı yoğun ilişkiyi fıkıh dersi içinde görmekteyiz. Arapça’da kendisini yeterli görenlerin %71,7’si fıkıh dersinden de kendisini “iyi” olarak nitelermekteyken, yalnızca %6,5’i kendisini fıkıh dersinde “yeterli” görmemektedir. Öyleyse Temel İslâm Bilimlerindeki başarının devamı için, kurslarda Arapça’ya verilen ağırlık devam ettirilmelidir. Bu konuyla ilgili daha ayrıntılı veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 56

Arapça Dersiyle Fıkıh Dersi Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		FIKIH GENEL			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
ARAPÇA GENEL	IYI	33 71,7%	10 21,7%	3 6,5%	46 100,0%
	KISMEN	25 56,8%	14 31,8%	5 11,4%	44 100,0%
	YETERSİZ	9 21,4%	19 45,2%	14 33,3%	42 100,0%
Toplam		67 50,8%	43 32,6%	22 16,7%	132 100,0%

Fıkıh dersinin genel durumunu anket içerisindeki diğer sorularla kıyasladığımızda, alan bilgisinin bir öğretici için ne kadar önemli olduğuna delalet edecek bulgularla karşılaşmaktayız. Kursiyerlere aldıkları eğitim neticesi ilim olarak geldikleri mesafeyi ve son durumlarını sorduğumuz bir soruyla, fıkıh dersini karşılaştırdık. Kendisini mesleki uygulamada yeterli görenlerin %62’si fıkıh dersinden “iyi” olduğunu belirtirken, bu oran kendini mesleki uygulamada yeterli görmeyenlerde %15,8’e düşmektedir. Bu rakamlar alan bilgisiyle mesleki uygulama arasındaki yoğun ilişkiyi göstermektedir. Ne kadar

donanımlı olunursa o derece kendine güvenin geldiğini de aynı şekilde bu verilerden anlamaktayız.

Tablo 57

**Kursiyerlerin Mesleki Uygulamadaki Yeterlilikleriyle Alan Bilgisi(Fıkıh Örneği)
Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo**

		FIKIH GENEL			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
SON DURUM	Kendimi Mesleki	62,0%	27,2%	10,9%	100,0%
	Kendimi Mesleki	15,8%	57,9%	26,3%	100,0%
Toplam		60 54,1%	36 32,4%	15 13,5%	111 100,0%

Fıkıh dersindeki genel durumla, kursiyerlerin imtihanlara çalışma metotlarını karşılaştırdığımızda da önemli veriler elde etmekteyiz. Bilgi edinip, onları özümsemeye yönelik çalışanların %62'si fıkıh dersinden "iyi" olduğunu belirtirken, bu rakam imtihanı geçmeye yönelik çalışanlarda %27 olarak gerçekleşmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, kişilerin öncelikleri ve o önceliklere göre belirledikleri tavırları eğitimdeki başarılarına doğrudan etki etmektedir.

Tablo 58

Kursiyerlerin İmtihanlara Çalışma Metotlarıyla Ders Durumları (Fıkıh Örneği) Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		FIKIH GENEL			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
METOD	Bilgileri Özümsemeye Yönelik Hazırlanıyorum	44 62,0%	17 23,9%	10 14,1%	71 100,0%
	İmtihanı Geçmeye Yönelik Hazırlanıyorum	10 27,0%	19 51,4%	8 21,6%	37 100,0%
Toplam		54 50,0%	36 33,3%	18 16,7%	108 100,0%

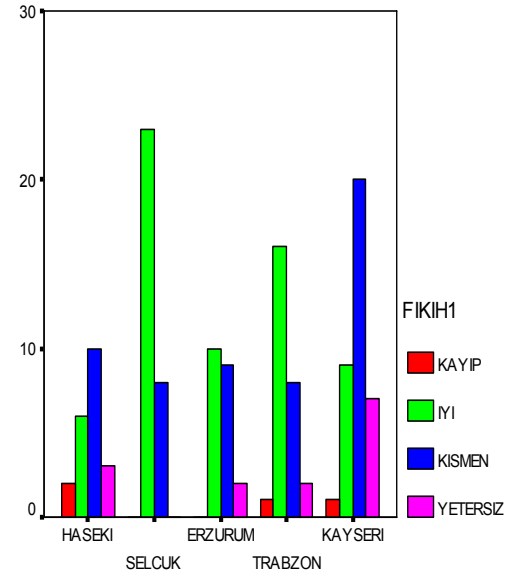
b- Kurslara Göre Fıkıh Dersinin Kazanımlarıyla İlgili Durum

1- Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma

Tablo: 59 Grafik: 41

Kursiyerlerin Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Fıkıh Mezhepleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	6	10	3	19
		31,6%	52,6%	15,8%	100,0%
	SELÇUK	23	8	0	31
		74,2%	25,8%	,0%	100,0%
	ERZURUM	10	9	2	21
	47,6%	42,9%	9,5%	100,0%	
	TRABZON	16	8	2	26
		61,5%	30,8%	7,7%	100,0%
	KAYSERİ	9	20	7	36
		25,0%	55,6%	19,4%	100,0%
Toplam		64	55	14	133
		48,1%	41,4%	10,5%	100,0%

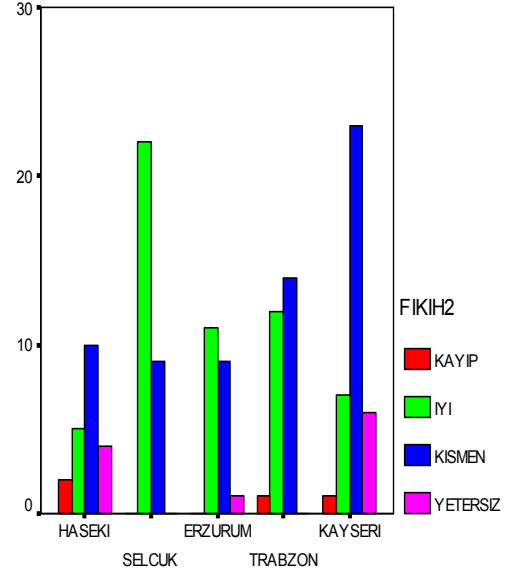
Fıkıh dersleri içerisinde, mezhepleri karşılaştırmalı olarak işleyen özel derslerin olması ve kursun ilk günlerinden itibaren işlenen derslerde okutulan fıkıh kitaplarında görüşlerin her mezhebe göre zikredilmesi, doğal olarak bu mezhepler hakkında bilgi sahibi olma sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum ise bu alanla ilgili verilerin olumlu bir şekilde karşımıza çıkmasına neden olmuştur. Tablomuzda baktığımızda sadece %10,5'lik bir dilimin kendisini “yetersiz” olarak nitelemesi bu alanda bir sıkıntının yaşanmadığına işaret etmektedir. Kursların genelinde yaşanmayan bu sıkıntı Kayseri Eğitim Merkezinde hissedilmektedir. Bu merkezdeki kursiyerlerin ancak %25'inin bu kazanımla ilgili kendilerini “iyi” şeklinde nitelemeleri ve ortalama değerler oldukça altında kalmaları, yaşanan sıkıntıya işaret etmektedir.

2- Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma

Tablo: 60 Grafik: 42

Kursiyerlerin Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Fıkıh Literatürüne ve Kaynak Bilgisine Hakim Olma			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	5 26,3%	10 52,6%	4 21,1%	19 100,0%
	SELÇUK	22 71,0%	9 29,0%	0 .0%	31 100,0%
	ERZURUM	11 52,4%	9 42,9%	1 4,8%	21 100,0%
	TRABZON	12 46,2%	14 53,8%	0 .0%	26 100,0%
	KAYSERİ	7 19,4%	23 63,9%	6 16,7%	36 100,0%
Toplam		57 42,9%	65 48,9%	11 8,3%	133 100,0%

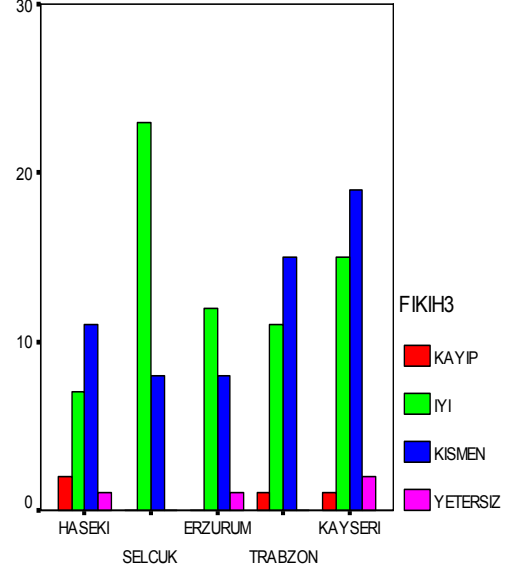
Kursiyerlerin yalnızca %8,3'lük kısmının “yetersiz” seçeneğini işaretlemesi, %42,9'unun “iyi” şıkkını tercih etmesi ve %48,9'unun en azından kısmen kendisini yeterli bulması, fıkıh dersinin bu kazanımıyla ilgili büyük bir sorun yaşanmadığını göstermektedir. Kurslarda ders kitabı olarak okutulan eserlere baktığımızda, en geniş kaynağı fıkıh dersinde okutulan eserlerin oluşturduğunu görmekteyiz. Bu durum rakamlara da yansımış ve literatür ve kaynak bilgisi bakımından fıkıh dersinde bir sorunun yaşanmadığını ortaya koymuştur.

Bu durumla birlikte Kayseri Eğitim Merkezinde fıkıh dersiyile alakalı görülen sıkıntı, bu kazanım hakkında da kendisini göstermektedir. Bu merkezdeki kursiyerlerin yalnızca %19,4'ünün “iyi” seçeneğini işaretlemiş olması ve bu rakamın ortalama değerinin hayli altında kalması, üzerinde durulması gereken bir durumdur.

3- Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilme

Tablo: 61 Grafik: 43
Kursiyerlerin Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilmeyle Alakalı Durumlarını Gösterir
Tablo ve Grafik

		Klasik Fıkıh Metinlerini Anlayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 36,8%	11 57,9%	1 5,3%	19 100,0%
	SELÇUK	23 74,2%	8 25,8%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	12 57,1%	8 38,1%	1 4,8%	21 100,0%
	TRABZON	11 42,3%	15 57,7%	0 ,0%	26 100,0%
	KAYSERİ	15 41,7%	19 52,8%	2 5,6%	36 100,0%
Toplam		68 51,1%	61 45,9%	4 3,0%	133 100,0%

Fıkıh dersiyle alakalı belirtmiş olduğumuz kazanımlar içerisinde başarı açısından en yüksek verilerin ortaya çıktığı alan, “*klasik fıkıh metinlerini anlayabilme*” şeklinde gerçekleşmiştir. Kursiyerlerin sadece %3’ü kendisini “*yetersiz*” olarak nitelemiştir. “*İyi*” seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %51,1 olmuştur. Ortaya çıkan rakamlar klasik fıkıh metinlerinin genel olarak anlaşıldığını ve bu alanda bir problemin yaşanmadığını göstermektedir.

Aslında bu alanda problem yaşanmayan durum sadece fıkıh dersi değildir. Genel itibarıyla Temel İslâm Bilimlerine dair klasik metinlerin tamamını anlamada bir başarı söz konusudur. Fıkıh dersinin bu kazanımını, tefsir ve hadis derslerinin benzer kazanımlarıyla karşılaştığımızda klasik metinlerle alakalı elde edilen genel başarı daha iyi anlaşılmaktadır. Aşağıdaki tablolar incelendiğinde, klasik fıkıh metinlerini anlamada “*iyi*” olduğunu belirtenlerin hiç birinin, klasik tefsir ya da hadis metinlerini anlamada kendisini “*yetersiz*” olarak nitelemediği görülecektir. Bu rakamlar ihtisas merkezlerinde klasik metinlerle ilgili verilen eğitimin oldukça başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 62-63

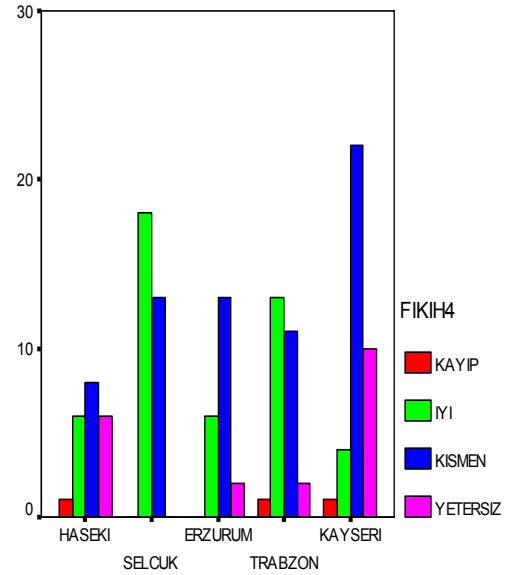
Klasik Fıkıh Metinleriyle Tefsir ve Hadis Metinlerinin Karşılaştırıldığı Tablolar

		Klasik Tefsir Metinleri			Toplam			Klasik Hadis Metinleri			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ				IYI	KISMEN	YETERSİZ	
Klasik Fıkıh	IYI	55 80,9%	12 17,6%	1 1,5%	68 100,0%	Klasik Fıkıh	IYI	49 72,1%	19 27,9%	0 0,0%	68 100,0%
	KISMEN	21 35,0%	36 60,0%	3 5,0%	60 100,0%		KISMEN	18 30,0%	39 65,0%	3 5,0%	60 100,0%
	YETERSİZ	0 0,0%	2 50,0%	2 50,0%	4 100,0%		YETERSİZ	0 0,0%	2 50,0%	2 50,0%	4 100,0%
Toplam		76 57,6%	50 37,9%	6 4,5%	132 100,0%	Toplam		67 50,8%	60 45,5%	5 3,8%	132 100,0%

4- Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme

Tablo: 64 Grafik: 44
Kursiyerlerin Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Fıkıh Konularını Sistemli Olarak Bilip Sayabilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	6 30,0%	8 40,0%	6 30,0%	20 100,0%
	SELÇUK	18 58,1%	13 41,9%	0 0,0%	31 100,0%
	ERZURUM	6 28,6%	13 61,9%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	13 50,0%	11 42,3%	2 7,7%	26 100,0%
	KAYSERİ	4 11,1%	22 61,1%	10 27,8%	36 100,0%
Toplam		47 35,1%	67 50,0%	20 14,9%	134 100,0%

Hadis ve tefsir derslerini incelerken, kurslarda sistemli öğretmeyle ilgili bir sorun yaşandığı ortaya çıkmıştı. “Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilme” şeklinde belirttiğimiz ve aşağıda inceleyeceğimiz kazanımla beraber sistemle ilgili kazanım, fıkıh dersi içerisinde “iyi” seçeneğinin en az işaretlendiği konulardır. Bu durum,

sistemli öğretme sorununun fıkıh dersi için de devam ettiğini göstermektedir. Ancak bu kazanımı, hadis ve tefsir derslerinin benzer kazanımlarıyla kıyasladığımızda, sistemli öğretmeyle ilgili en az sorunun fıkıh dersinde yaşandığını görmekteyiz. Bu durumun sebebi ise, kurslarda uygulanan programda usule yönelik en fazla dersin fıkıhla alakalı olmasıdır. Hadis ve tefsir derslerinde ise daha çok metin okumaya yönelik bir program takip edilmektedir.

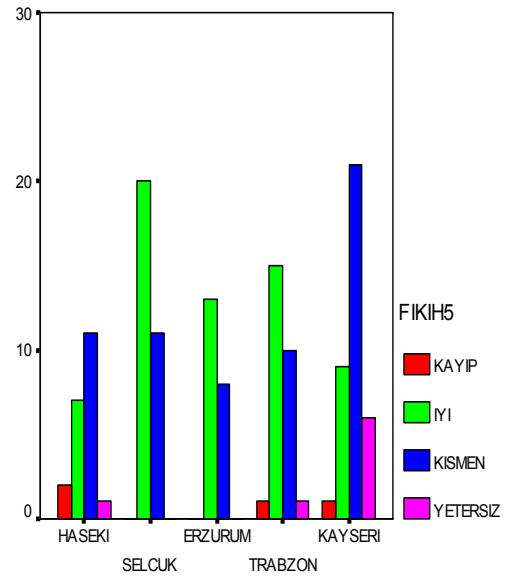
Fıkıh dersinin bu kazanımında diğerlerine nazaran bir düşüş olmakla beraber, Kayseri Eğitim Merkezinde bu alanla ilgili özel bir sıkıntının yaşandığı da anlaşılmaktadır. Bu merkezdeki kursiyerlerin yalnızca %11,1'inin kendisini "yeterli" olarak nitelemesi ve %61,1 ile büyük çoğunluğunun "kısmen" seçeneğini tercih etmesi, bu sıkıntıyı göstermektedir. Tüm kurslar genelinde "yetersiz" diyenlerin oranı %14,9 iken, bu merkezde %27,8 olarak gerçekleşmesi de bir sıkıntı yaşandığına delalet etmektedir.

5- Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme

Tablo: 65 Grafik: 45

Kursiyerlerin Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Fıkıh Terimlerine Aşına Olup Anlamalarını Bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	7 36,8%	11 57,9%	1 5,3%	19 100,0%
	SELÇUK	20 64,5%	11 35,5%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	13 61,9%	8 38,1%	0 ,0%	21 100,0%
	TRABZON	15 57,7%	10 38,5%	1 3,8%	26 100,0%
	KAYSERİ	9 25,0%	21 58,3%	6 16,7%	36 100,0%
Toplam		64 48,1%	61 45,9%	8 6,0%	133 100,0%

Fıkıh dersinin kazanımlarının genelinde olduğu gibi, bu alanla ilgili ortaya çıkan veriler de oldukça iyi görünmektedir. Tablomuz baktığımızda yalnızca %6'lık bir kısmın kendisini "yetersiz" gördüğünü anlamaktayız. Kursiyerlerin %48,1'inin kendisini yeterli

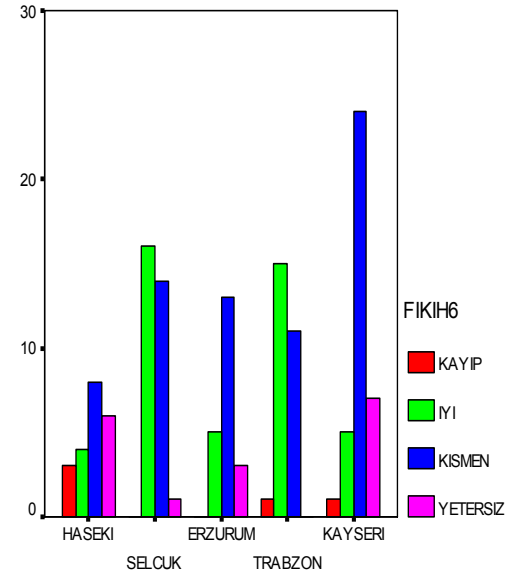
bulması ve %45,9'unun kısmen de olsa yeterli olduğunu ifade etmesi, bu kazanımın başarılı bir şekilde kursiyerlere aktarıldığını kanıtlamaktadır.

Kayseri Eğitim Merkezinde fıkıh dersinin önceki kazanımlarıyla ilgili ortaya çıkan rahatsızlık, bu kazanımla ilgili olarak da kendisini göstermiştir. Bu merkezdeki kursiyerlerin %25'i kendisi hakkında "iyi" seçeneğini tercih etmiş ve yine ortalamanın oldukça altında kalmıştır.

6- Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilme

Tablo: 66 Grafik: 46
Kursiyerlerin Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilebilmeye Alakalı Durumlarını Gösterir Tablo ve Grafik

		Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilme			Toplam
		IYI	KISMEN	YETERSİZ	
IHTISAS	HASEKI	4 22,2%	8 44,4%	6 33,3%	18 100,0%
	SELÇUK	16 51,6%	14 45,2%	1 3,2%	31 100,0%
	ERZURUM	5 23,8%	13 61,9%	3 14,3%	21 100,0%
	TRABZON	15 57,7%	11 42,3%	0 ,0%	26 100,0%
	KAYSERİ	5 13,9%	24 66,7%	7 19,4%	36 100,0%
Toplam		45 34,1%	70 53,0%	17 12,9%	132 100,0%

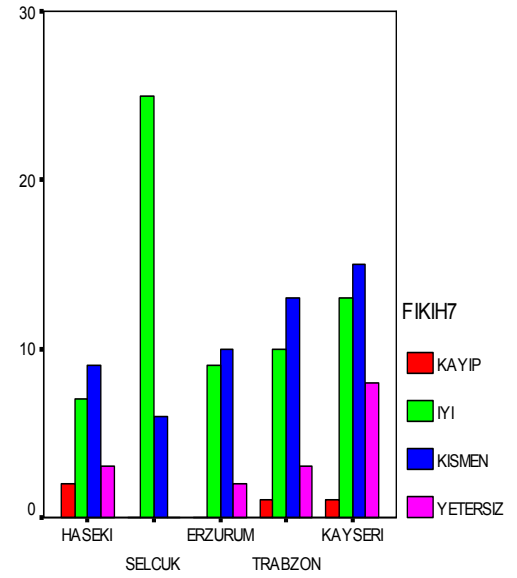
Tablolarda karşımıza çıkan verilere göre, fıkıh dersi ile ilgili belirlediğimiz kazanımların en zayıfı, "Fıkıh Problemlerini ve Çözümüne Yönelik Açıklamaları Bilme" olmuştur. Kursiyerlerin %34,1'i bu alanla ilgili kendisini "iyi" olarak görmektedir. %53 ile "kısmen" cevabında bir yoğunlaşma olurken, kursiyerlerin %12,9'u "yetersiz" seçeneğini işaretlemiştir. Bu alan fıkıh dersi içerisinde en zayıf kazanım olmasına rağmen, tüm derslerle ilgili kazanımlar göz önünde tutulduğunda oldukça iyi seviyede edinilmiş olduğu da gözlenmektedir. Zira hadis dersinin benzer kazanımında "iyi" seçeneğini

işaretleyenlerin oranı %27,8 olarak gerçekleşirken, tefsirde bu oran %23'e düşmüştür. Fıkıhta ise bu üç ders içerisindeki en yüksek orana %34,1'e yükselmiştir.

7- Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olma

Tablo: 67 Grafik: 47
Kursiyerlerin Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olmayla Alakalı Durumlarını Gösterir
Tablo ve Grafik

		Yeterli İlmihal Bilgisine Sahip Olma			Toplam
		İYİ	KISMEN	YETERSİZ	
İHTİSAS	HASEKI	7 36,8%	9 47,4%	3 15,8%	19 100,0%
	SELÇUK	25 80,6%	6 19,4%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	9 42,9%	10 47,6%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	10 38,5%	13 50,0%	3 11,5%	26 100,0%
	KAYSERİ	13 36,1%	15 41,7%	8 22,2%	36 100,0%
Toplam		64 48,1%	53 39,8%	16 12,0%	133 100,0%

Tablo ve grafik incelendiğinde, fıkıh dersinin uygulamaya bakan yüzü olan ilmihal bilgisiyle ilgili ihtisas kurslarında başarıya ulaşıldığı görülmektedir. Kursiyerlerin %48,1'inin bu kazanımla ilgili olarak kendisini “iyi” olarak nitelemesi ve yalnızca %12'lik bir kısmın “yetersiz” olduğunu düşünmesi bu başarıya işaret etmektedir diye düşünüyoruz.

Ancak kurslarda ilmihal dersinin olmaması ve özel olarak bu kazanımla ilgili bir çalışmanın yapılmaması, çok daha yüksek seviyeli başarıların olmamasına sebep olmaktadır. Tüm din görevlilerine zaman zaman dini içerikli sorular sorulmakla beraber, müftü ve vaizler bu tür sorularla en fazla muhatap olan görevlilerdir. Kurslarda özel olarak bir ilmihal dersinin olması, bu görevlilerin mesleklerini yerine getirirken kendilerine daha fazla güven duymalarına ve halkın güvenini daha rahat kazanmalarına vesile olacaktır diye düşünüyoruz. Zira halk, sorduğu soruya tereddütsüz bir şekilde cevap verecek, bilgisine güvenen din görevlisini daha çabuk kabullenecektir. Ayrıca manevi sorumluluğa düşülmemesi için de bu dersin gerekli olduğuna inanmaktayız.

D- Kurslarda Uygulanan Programın Süreç Boyutu ve Değerlendirilmesi

Programın süreç boyutunda,"muhtevanın öğrenciye nasıl aktarılacağı" belirlenir.¹⁰ Daha geniş bir ifadeyle, muhtevanın öğrenciye aktarılmasında olumlu veya olumsuz etkisi olan her durum süreç boyutunda ele alınır. Biz de bu bölümde, anket metinleri çerçevesinde kursları süreç olarak incelemeye çalışacağız.

1. Kursa Giriş İmtihanıyla İlgili Görüş ve Düşünceler

Kurslardaki eğitimin süreç boyutunu incelerken en baştan başlamayı ve kursiyer seçimini de ele almayı uygun görüyoruz. Zira kursa alınacak personel, tüm sürecin en önemli iki faktöründen biri olacaktır. Bunlardan biri öğretmen diğeri ise kursiyerdir. Kursa giriş imtihanıyla alakalı varsayımımızı “ *Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına giriş imtihanlarının eğitim sürecine olumsuz etki ettiğini düşünmekteyiz. Kısa sürede yapılan mülakat, hem seçen komisyonu zor durumda bırakmakta, hem de kursiyer adayına olumsuz etki etmektedir. İki aşamada yapılacak imtihan daha, kaliteli seçim yapılmasına ve eğitim sürecinin daha kaliteli işlemesine vesile olacaktır kanaatindeyiz*” şeklinde belirtmiştik.

İki aşamada yapılacak imtihanda ilk aşamanın yazılı, ikinci aşamanın mülakat olması gerektiğine inanıyoruz. Yazılı aşamayı başarıyla geçenler arasında tekrar mülakat yapılmasını ise evvela temsil kabiliyetini ölçmek, daha sonra ise yeter sayıdan fazla personelin yazılı aşamayı geçmesi durumunda, yeni bir elemeye imkan vermek amacıyla gerekli buluyoruz. Bu şekilde yapılacak bir kursiyer alımıyla alt yapısı yeterli personeller seçilmiş olacağından yeniden eğitim değil, ilave eğitim yapılmış olacak ve bu durum eğitim kalitesine olumlu yansıtacaktır.

Böyle bir sistemi önermemizin bir diğer sebebi de, başarılı kursiyerler seçmenin yanında, seçimdeki adaletle ve sübjektifliğin en aza indirilmesiyle kurumun hem personel, hem de ilgili kişiler nazarındaki itibarını yükseltmektir. Ayrıca varsayımlarımız arasında ifade ettiğimiz gibi seçici komisyon üzerindeki zorluk da oldukça azalacaktır. Kursa

¹⁰ Aydın, Mehmet Zeki, a.g.m.,s. 3

katılmak için müracaat eden personel de en başından yeterli çalışma ve gayreti gösterirse başarabileceğini bileceğinden, daha fazla çalışacak ve seviyesini geliştirecektir. Başaramadığı takdirde bu başarısızlığın sebebinin kendisi olduğunu bildiği için, kuruma küsmeyecek ve bulunduğu görevi en iyi şekilde yapmaya devam edecektir.

Yine yoğun katılımın yaşandığı mülakat imtihanlarında seçim için yeterli süre ayrılmadığından sorulan bir soru her şeyi belirlemektedir. Hiç bir şey bilmediği halde tesadüfen bildiği yerden sorulan bir soruyu cevaplayanlar olabildiği gibi, çok başarılı olduğu halde bilemediği yerden gelen bir soru yüzünden elenenler de olabilmektedir. Böyle bir durumla karşılaşabileceğini bilen kursiyer adayının çalışmaya karşı şevkinin azalacağı düşünülmelidir.

Son birkaç yıldır uygulanan yeni sistemle imtihanlar merkezde değil de her kursun kendi bünyesinde yapılmaktadır. Bu uygulama kursiyerlerin çok büyük bir bölümü tarafından olumlu görülmektedir. Yine kursiyerlerin birçoğu, mülakata bir ön hazırlık olacak şekilde yazılı imtihanın olmasını teklif etmektedirler. Bu soruyu açık uçlu olarak, yani seçenekleri belirtmeden sormamıza rağmen yoğun bir şekilde yazılı imtihanın teklif edilmesi bizim varsayımımızın doğruluğunu desteklemektedir. Anket formlarında yoğun olarak verilen cevapları bir sistem halinde sunacak olursak;

1- Tüm adayların katılacağı merkezi bir yazılı imtihan,

2- Adayın başvurduğu eğitim merkezinin yapacağı mülakat,

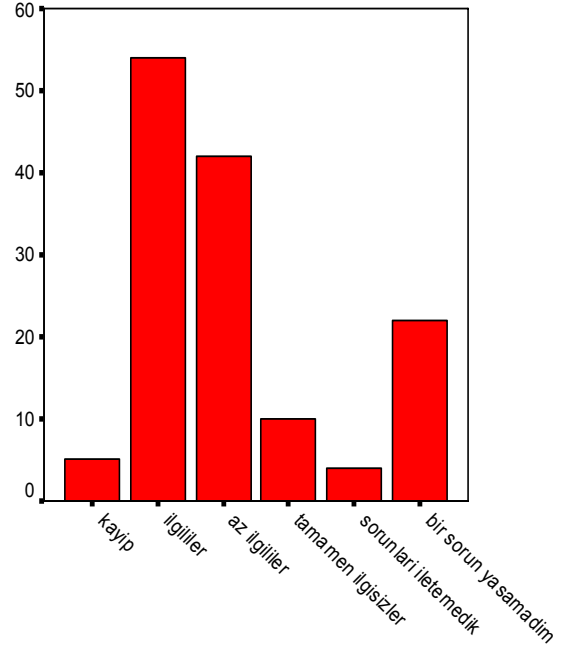
imtihan sisteminin temelini oluşturmalıdır. Bu iki maddeyle beraber “*Hafızlık, Yüksek Lisans ve Doktora, KPDS puanı*” ek puan olarak adayın toplam puanına ilave edilmelidir. Sonradan verilecek ilave puanlar kendi başlarına, bir adayın kesin kazanmasında vesile olacak kadar yüksek olmamalı, genel puan içerisinde yardımcı bir rol üstlenmelidir. Bu durum imtihana çalışan herkesin kazanma ihtimalinin olmasına vesile olacak, dolayısıyla adayların gayretini arttıracaktır.

2. Kursiyer ve İdare İlişkileri ile İlgili Görüş ve Düşünceler

Tablo 68 Grafik 48

Kursiyerlerle İdare Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo ve Grafik

İdarenin Tavrı		Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
	İlgililer	54	39,4	40,9	40,9
	Az İlgililer	42	30,7	31,8	72,7
	Tamamen İlgisizdirler	10	7,3	7,6	80,3
	Sorunlarımızı İletemedik	4	2,9	3,0	83,3
	Herhangi Bir Sorun Yaşamadım	22	16,1	16,7	100,0
	Cevapsız	5	3,6		
Toplam		137	100,0		

Tablo incelendiğinde, kursiyerlerin %39,4'ünün gözünde, idareciler, yaşanan sıkıntılara çözüm arama noktasında gayretli ve ilgilidirler. Kursiyerlerin %30,7'si az ilgililer derken, %7,3'ü tamamen ilgisizdirler demektedir.

Bir organizasyonun başında bulunan yöneticinin düşünce ve anlayışı, olaylara bakışı çok önemlidir. Her kurum için geçerli olan bu durum, eğitim kurumları için daha bir önem arz etmektedir. İdareyi ve düzeni sağlamak uğruna bilimsel düşünceden taviz vermek, gelişimin en önemli düşmanlarından. Böyle bir durum, eğitimin kalitesini değil, idari maslahatı ön planda tutan merkezîyetçi yöneticilerin varlığıyla ortaya çıkabilir.

Kurslar düzeyinde bu merkezîyetçi tavır, zaman zaman idareci ve hocaların kursiyerlere bakış açılarında ortaya çıkmaktadır. Şayet bakış açısı, bir ilköğretim veya lise müdürünün idari disiplini sağlamak amacıyla öğrencilerine karşı takındığı merkezîyetçi tavrı çağırıştırıyorsa, eğitim bundan zarar görür diye düşünüyoruz. Muhteva boyutunda ortaya çıkan sonuçlar, kurslarda oldukça üst düzeyde bir eğitimin verildiğini ortaya koymuştur. Bu seviyede bir eğitimin verildiği ve talebelerin yaşça olgunlaşmış olduğu

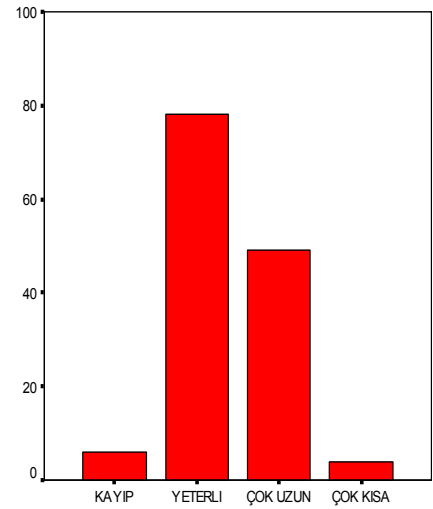
İhtisas kurslarında, kursiyerlerin %30,7’lik bir kısmının, idarecilerin tavırlarıyla alakalı “*az ilgililer*”, %7,3’ünün de “*tamamen ilgisizdirler*” demeleri, kursların idare-kursiyer ilişkileri açısından olması gereken seviyede bulunmadığını gösteriyor kanaatindeyiz. Kursiyerlerin anket metinleri içerisinde belirtmiş oldukları birtakım ifadeler de, idare-kursiyer ilişkilerinde sıkı disiplin ve korkunun değil, ilmin önünü açacak bir bakış açısının, hoşgörü ve anlayışın hakim olması gerektiğini hatırlatmaktadır.

3. Kurs Süresi ile İlgili Görüş ve Düşünceler

Tablo 69 Grafik 49

Kursiyerlerin Otuz Aylık Süre İle İlgili Düşüncelerini Gösterir Tablo Ve Grafik

	Sayı	Oran	Geçerli Oran	Toplam Oran
Geçerli Yeterli	78	56,9%	59,5%	59,5%
Çok Uzun	49	35,8%	37,4%	96,9%
Çok Kısa	4	2,9%	3,1%	100,0%
Toplam	131	95,6%	100,0%	
Kayıp	6	4,4%		
Toplam	137	100,0		

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında 30 aylık bir eğitim programının uygulandığını araştırmamızın önceki bölümlerinde belirtmiştik. Biz de bu süreye alakalı kursiyerlere bir soru yönelttik. Daha önce Vehbi Akşit’in yaptığı çalışmada¹¹ kurs süresinin çok uzun olduğunu belirtenlerin oranı %11,11 olarak gerçekleşmişti. Ancak bu oran bizim yaptığımız çalışmada %37,4 şeklinde ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu rakamların ortaya çıkmasına nelerin sebep olduğu üzerinde durmaya çalışacağız. Ancak %59,5’lik bir dilimin kurs süresini yeterli bulduğunu da hatırlatmak gereklidir. Neden büyük bir oran *yeterli* diyor da, diğer bir kısım *çok uzun* olduğunu ifade etmektedir?

¹¹ Akşit, a.g.e, s. 130

Bu sorunun cevabını tek bir sebebe bağlamak mümkün değildir. Ancak anketteki diğer sorularla irtibatlandırdığımız zaman, kanaatimizce “*menfi bakış açısı*” bu sonucu doğurmaktadır. Bunu biraz açacak olursak, işleyen sistemin aksaklığına ve yanlışlıkların olduğuna inananlarda, programı benimseyememiş olmaktan kaynaklandığını düşündüğümüz olumsuz bir duygu ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluk ise başarı durumuna yansımaktadır. Söylemeye çalıştığımızı bir tablo üzerinde görmek istersek, “*kurs süresi*” ile “*gereksiz ders var mı?*” sorusunu karşılaştırdığımız tabloyu incelememiz yeterli olacaktır.

Tablo 70

Otuz Aylık Süre İle Gereksiz Ders Var mı? Sorusuna Verilen Cevaplar Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo

		Kurs Süresi			Toplam
		Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa	
Gereksiz Ders Var mı?	Evet	12 40,0%	17 56,7%	1 3,3%	30 100,0%
	Hayır	56 65,9%	26 30,6%	3 3,5%	85 100,0%
Toplam		68 59,1%	43 37,4%	4 3,5%	115 100,0%

Bu tabloda karşılaştırılan her iki durum da, kursun hali hazırda işleyen sistemi içerisinde yer alan durumlardır. Derslerin sistemini benimseyemeyerek, *gereksiz ders var mı?* sorusuna “*evet*” diyenlerin %56,7’si, kursun süresini de benimseyemeyerek “*çok uzun*” cevabını vermiştir. Gereksiz ders yoktur diyenlerde ise bu oran %30,6’ya düşüyor. %65,9’u kurs süresinin yeterli olduğunu belirtiyor. Menfi bakış açısının ve benimseme sorununun başarıyı da etkilediğini belirtmiştik. Bu durum için de derslerle, kurs süresini karşılaştırdığımız birkaç tabloyu arka arkaya verip hepsini toplu olarak yorumlamak istiyoruz.

Tablo 71-72**Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerin Derslere Etkisini Gösteren Tablolar**

		Kurs Süresi			Toplam			Kurs Süresi			Toplam
		Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa				Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa	
Arapça'da Kendini	İyi	56 70,9%	21 26,6%	2 2,5%	79 100,0%	Fıkıh Genel	İyi	48 71,6%	18 26,9%	1 1,5%	67 100,0%
	Kısmen	18 45,0%	20 50,0%	2 5,0%	40 100,0%		Kısmen	20 50,0%	19 47,5%	1 2,5%	40 100,0%
	Yetersiz	3 27,3%	8 72,7%	0 0,0%	11 100,0%		Yetersiz	8 38,1%	11 52,4%	2 9,5%	21 100,0%
Toplam		77 59,2%	49 37,7%	4 3,1%	130 100,0%	Toplam		76 59,4%	48 37,5%	4 3,1%	128 100,0%

Tablo 73-74

		Kurs Süresi			Toplam			Kurs Süresi			Toplam
		Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa				Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa	
Hadis Genel	İyi	45 71,4%	17 27,0%	1 1,6%	63 100,0%	Hadis Bilgisi ve Vaaz-İrşad	İyi	47 71,2%	18 27,3%	1 1,5%	66 100,0%
	Kısmen	27 60,0%	16 35,6%	2 4,4%	45 100,0%		Kısmen	24 57,1%	15 35,7%	3 7,1%	42 100,0%
	Yetersiz	6 28,6%	14 66,7%	1 4,8%	21 100,0%		Yetersiz	6 30,0%	14 70,0%	0 0,0%	20 100,0%
Toplam		78 60,5%	47 36,4%	4 3,1%	129 100,0%	Toplam		77 60,2%	47 36,7%	4 3,1%	128 100,0%

Yukarıdaki tablolar “Arapça’da kendi kendini geliştirebilme, Fıkıh,, Hadis ve Hadis bilgisini vaaz-irşad faaliyetlerinde kullanabilme” şeklindeki dört soruyla kurs süresinin birbirleriyle karşılaştırılması sonucu ortaya çıkmıştır. Tablolar incelendiğinde, bu derslerden kendilerini “iyi” olarak niteleyenlerin %71 gibi çok büyük oranının kurs süresinin “yeterli” olduğu görüşünde birleştiği görülmektedir. Belirtilen derslerde kendilerini “yetersiz” görenlerde ise bu oran yaklaşık %30 olarak gerçekleşmiştir. Yani yaklaşık %70’i kurs süresini “çok uzun” bulmaktadır. Dört dersle ayrı ayrı yapılan

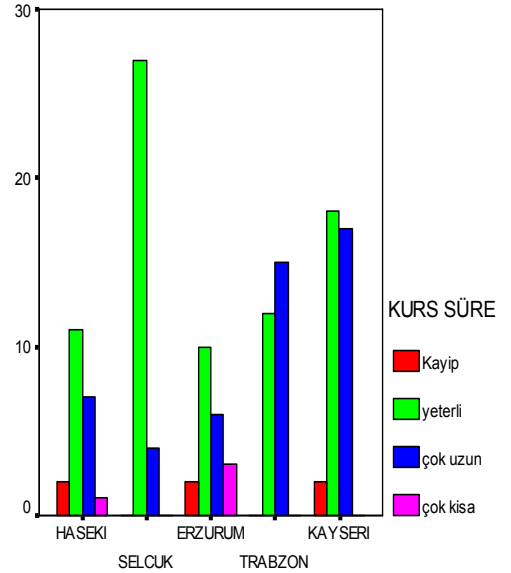
karşılaştırmada hemen hemen aynı sonuçların çıkmasının, anlayışla alakalı bir sorunun varlığını ortaya koyduğu kanaatindeyiz. Bu anlayışa, “sistemi benimseyememe” veya “menfi bakış açısı” şeklinde bir nitelemede bulunabiliriz. Daha değişik bir ifadeyle kursu olduğu gibi kabullenenlerde başarının arttığını görmekteyiz.

Her kursu, kurs süresiyle alakalı verdikleri cevaplara göre karşılaştırdığımızda da önemli verilere ulaşıyoruz. İlgili tabloyu ve grafiği vererek konuyu daha ayrıntılı inceleyebiliriz.

Tablo 75 Grafık 50

Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerine Göre Kurs Süresi İle İlgili Düşüncelerini Gösteren Tablo ve Grafık

		Kurs Süre			Toplam
		Yeterli	Çok Uzun	Çok Kısa	
IHTISAS	HASEKI	11 57,9%	7 36,8%	1 5,3%	19 100,0%
	SELÇUK	27 87,1%	4 12,9%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	10 52,6%	6 31,6%	3 15,8%	19 100,0%
	TRABZON	12 44,4%	15 55,6%	0 ,0%	27 100,0%
	KAYSERİ	18 51,4%	17 48,6%	0 ,0%	35 100,0%
Toplam		78 59,5%	49 37,4%	4 3,1%	131 100,0%

Tablo ve grafık incelendiğinde Selçuk Eğitim Merkezindeki kursiyerlerin %87,1 gibi çok yüksek bir oranının kursun süresini yeterli bulduklarını görmekteyiz. Ortaya çıkan bu oran, derslerle ilgili başarıları verdiğimiz önceki tablolarla bir paralellik içerisinde. Sonuç olarak bir olaya olumlu açıdan bakanlar olduğu gibi, olumsuz bakanlar da olabilmektedir. Olumsuzluklara gözlerini kapatanların ise başarıya giden yolda bir adım önde olduklarını söyleyebiliriz.

Diğer kurslarda süre “yeterli” diyenlerle “çok uzun” diyenler arasında büyük farkların oluşmaması ve hatta Trabzon Eğitim Merkezinde %55,6 ile “çok uzun” diyenlerin “yeterli” diyenlerden fazla çıkması, kursun son dönemlerine doğru tekrarların

başlamadan veya kursiyerlerin heyecanlarını kaybetmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Sebep her ne olursa olsun, kursiyerin zihninde kurs bitmişse, bu noktadan sonra verimli bir eğitimi sürdürmek mümkün olmayacaktır.

Araştırmamızın hemen her bölümünde hedeflerin çok önemli olduğunu vurguladık. Kurumla kursiyerin bu noktada uyumlu olması gerektiğini belirttik. Verilen eğitimin hedefleriyle kursiyerlerin hedefleri arasındaki uyumun ya da uyumsuzluğun, kursların süresi konusundaki yansımaları aşağıdaki tabloda görebiliriz.

Tablo 76

Kursiyerlerin hedefleriyle Kurs Süresinin Karşılaştırıldığı Tablo

		KURS SÜRE			Toplam
		Yeterli	çok uzun	çok kısa	
HEDEF	Görev Yerimin Değişmesini Sağlamak	1 33,3%	2 66,7%	0 ,0%	3 100,0%
	Görevde Yükselmek	12 37,5%	19 59,4%	1 3,1%	32 100,0%
	İlmi Seviyemi Yükseltmek	65 67,7%	28 29,2%	3 3,1%	96 100,0%
Toplam		78 59,5%	49 37,4%	4 3,1%	131 100,0%

Tablo incelendiğinde, hedefini “*ilmi seviyesini yükseltmek*” olarak belirleyenlerin %67,7’si kurs süresini “*yeterli*” bulurken, “*görevde yükselmeyi*” hedef edinenlerin ancak %37,5’i kurs süresini “*yeterli*” bulmaktadır. Bununla birlikte “*görevde yükselmeyi*” hedefleyenlerin %59,4’lük bölümü ise otuz aylık süreyi “*çok uzun*” bulmaktadır. Bu verilerden hareketle diyebiliriz ki, kursiyerlerin hedefleri, onların bakış açısını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir.

Belirtmek istediğimiz son bir durum da, ihtisas eğitiminin süresiyle ilgilidir. Bu konuyla alakalı olarak, Vehbi Akşit kendi çalışmasında yaptığı hesaplamayla İlahiyat Fakültelerinde dört yılda ders görülen 26 ay olduğunu ortaya koymuştur¹². Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında da Ramazan görevleri ve birer ay olarak kullanılan iki yıllık izin hesaba katılmadığında, 25 veya 26 aylık bir eğitim verilmektedir. Bu, ihtisas kurslarında

¹² Akşit, a.g.e, s.

yaklaşık olarak fakülte süresine eşdeğer bir eğitimin alınmış olduğunu göstermektedir. Bu durum, akademik olarak da değerlendirilemez mi?

Bu konuyla alakalı, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde oluşturulacak bir komisyonun gerekli çalışmaları yapması kanaatimizce olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu komisyon İlahiyat Fakülteleriyle yapılabilecek iş birliği imkânlarını araştırmalı ve Yüksek Öğrenim Kurumu ile yapılacak görüşmeleri yürütmelidir. YÖK ile yapılacak görüşmeler mümkün olduğu kadar üst düzeyde yapılmalıdır. Yapılacak bu görüşmelerde kursiyerlere yüksek lisans veya doktora derecesi verilmesi hedeflenmeli, bu durumun gerçekleşmesi mümkün olmuyorsa, kurum içinde geçerli olmak üzere “uzman”, “mütehassıs” gibi unvanların kursiyerlere verilmesi üzerinde durulmalıdır. Bununla birlikte otuz aylık eğitim neticesinde, hem bir ödül, hem de teşvik olması açısından kursiyerlere bir kademe veya derece verilmesi daha önce birçok çalışmada zikredilmiştir. Ancak bu güne kadar konuyla ilgili gerekli bir düzenleme yapılamamış görünmektedir.¹³ Kaldı ki bu, başkanlığın kendi bünyesinde yapabileceği bir düzenlemedir.

4. Hocalarla İlgili Görüş ve Düşünceler

Eğitim sürecinde öğretmenlerin üstlendiği görev ve bunun öğrenciler üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Biz de anket metinlerinden hareketle, kurslarda hocalarla alakalı ortaya çıkan durumu değerlendirmeye çalışacağız. Maksadımız kişiler hakkında bir yargıya varmak değil, genel aksaklıklara vurgu yapmak olduğundan, ders hocalarıyla alakalı ayrı ayrı değerlendirme yapmayacağız.

İyi bir eğitimcide dört önemli hasletin bulunması gerektiğini söylemiş ve bunların; genel kültür, özel alan eğitimi, pedagojik formasyon ve kişilik ve karakterden meydana geldiğini belirtmiştik.¹⁴ Bu sebeple kursiyerlerin hocalarla ilgili ifadelerini bu çerçevede değerlendireceğiz.

Öncelikle belirtmek isteriz ki, kursiyerlerin hemen hiçbirinin hocaların kişilik ve karakterleriyle ilgili olumsuz bir görüşü olmamıştır. Aynı şekilde genel kültür bilgisine yönelik tenkitler de gelmemiştir. Kursiyerlerin tenkitleri daha çok, alan bilgisi, pedagojik formasyon ve dolaylı olarak hocalarla ilişkili olan konularda olmuştur.

¹³ 1. Din Şurası, *Dini Konularda Toplum Aydınlatma Komisyonu Müzakereleri*, c.1, s.688-689. Akşit, age, 152

¹⁴ Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, s.16

Eğitimin muhteva boyutundan bahsederken belirttiğimiz veriler, ihtisas kurslarında verilen eğitimin genel itibariyle iyi olduğunu ortaya koymuştur. Bu eğitimi verenlerin de, mevcut hocalar olduğu dikkate alınrsa, sözü edilen tenkitlerin tüm hocalar için yapılmadığı anlaşılacaktır. Zaten dersler hakkında “*varsa eğer bu dersle alakalı sorun nereden kaynaklanmaktadır?*” şeklinde sorduğumuz sorulara verilen cevaplar, birçok dersle alakalı doğrudan hocalarla ilgili bir problemin bulunmadığını göstermiştir. Bunu belirttikten sonra, hocalarla ilgili değerlendirmelere geçmek istiyoruz.

Kursiyerlerin hocalarla alakalı en önemli istekleri, derse giren hocaların kendi branşlarında uzman olmalarıdır*. Derse giren hocanın liyakati başarıyı ne kadar olumlu etkilerse, alan bilgisine vakıf olamaması da eğitime o derece olumsuz yansıyacaktır. Şunu unutmamak gerekir ki, bilen öğretmen kendisine güvenir. Kendine güvenen öğretmen ise, herhangi bir endişe duymadan ve rahat bir şekilde mesleğini icra eder. Eğer öğretmen, bildiklerini yerinde ve zamanında uygun bir şekilde karşısındakilere aktarma metodunu da kendisine mal edebilmiş ise, onun başarılı olmaması için hiçbir sebep yoktur. Öyle ise, öğretmenlikte başarının temel şartlarından birisi ve belki de birincisi, özel alan (meslek) bilgisi ve ehliyettir.¹⁵ Uzun yıllar aldıkları eğitimleriyle, üst düzey talebeler haline gelen ihtisas kursu kursiyerlerine hocalık yapacak öğretmenler de en başta, yeterli alan bilgisine sahip olmalıdır.

Kanaatimizce bu merkezlerde öğretici olarak hizmet edecek personele, kendi branşıyla alakalı, ilim çevreleri tarafından bilinen ve kabul görmüş üst düzey mütehassıslardan** gerekli bir süre ders alma imkanı sağlanmalıdır. Alınacak bu ders yalnızca bilgi içerikli olmamalıdır. O dersle ilgili açılımları, yenilikleri ve sistematığı de kapsamalıdır. Kurslarda, derslerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmesine rağmen, kursiyerlerin bu bilgileri sistemli bir şekilde edinemedikleri aşıkardır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde bu açıkça görülecektir. Öyleyse bu konu üzerine önemle eğilmek gerekmektedir.

* Bu uzmanlıkla özellikle alan bilgisi kast edilmektedir

¹⁵ Öcal, a.g.e, s.21

** Bu kelimeyi kullanmamızın sebebi, ilim çevrelerince bilgisine güven duyulan, alanında uzman olduğu bilinen herkesi kapsamasıdır. Başkanlık, alanıyla alakalı bir unvanı olsun veya olmasın, halen faal olarak göreve devam etsin veya etmesin, her ilim sahibinden faydalanmalıdır.

Tablo 77

Kursiyerlerin Sistemli Bilgi Edinip Edinemedikleriyle Alakalı Tablo

	Sayı	Oran	Geçerli Oran
Edindiğim Bilgileri Zihnimde Sistemli Hale Getirebildim	37	27,0%	33,3%
Bilgileri Sistemli Hale Getiremedim.Bilgiler Kafamda Dağınık	74	54,0%	66,7%
Toplam	111	81,0%	100,0%
Cevapsız	26	19,0%	
Toplam	137	100,0%	

Anket sonuçlarına göre, bazı hocaların iyi bir bilgi birikimi olmasına rağmen formasyon eksikliğinin olduğu ortaya çıkmaktadır. İyi bir eğitimciye dört temel ayaktan birini teşkil eden formasyon bilgisinin eksik olması, diğer üç ayağında gereği gibi kullanılamamasına sebep olabilmektedir. Öyle ise, tek başına mesleki bilgilerin bir öğretmen için yeterli olamayacağı bilinmelidir. Bilgi ile eğitim öğretim tekniğinin birleştirilmesi gerekir. Geçmişteki İslâm eğitimcileri bunun önemini çok iyi kavramış ve eğitim öğretim faaliyetlerinde gereğini yapmışlardır. Ancak bu sayededir ki hoca, talebeye tam randımanla öğretme, onun seviyesine inme ve onunla bağ kurma imkânını elde edebilmiştir. Bu, talebelerin kafası ile bilgi arasında kurulan bir köprü vazifesi görmüştür.¹⁶

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin icrasında birinci derecede önemli olan husus, öğrencilere nasıl yaklaşılabileceğinin, onlara nelerin, ne zaman, nerede ve nasıl verilebileceğinin bilinmesidir. Öğretmenlik sanatında başarının sırrı buradadır. Bu özelliği ancak, iyi bir pedagojik formasyon, kazanarak elde etmek mümkündür.¹⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuyla özel olarak ilgilenmelidir diye düşünüyoruz. Eğitimin kalitesi için, en başta eğitimcinin, icra ettiği sanatın inceliklerine vakıf olması şarttır. Başkanlık hem halen görev başında olan hocalar için, hem de yeni alınacak stajyerler için, uzmanlar nezrinde düzenleyeceği kurslarla, eğitim sanatının inceliklerini öğretici kadrosundaki personeline kazandırabilir.

¹⁶ Çelebi, Ahmed, *İslâm'da Eğitim-Öğretim Tarihi* (Çev. Ali Yardım), İstanbul, 1976, sh. 208.

¹⁷ Öcal, a.g.e, s.27

Kursiyerlerin bir diğer isteği, hocaların derslere hazırlıklı gelmeleridir. Tekrar hatırlatalım ki bu eleştiriler hocaların her biri için yapılan eleştiriler değildir. Ancak yine de kurs hocaları içinde, ister kendisine aşırı güvenden olsun, ister başka bir sebepten olsun derse hazırlıksız gelenler bulunmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi için, öncelikle varsa eğer hocalar üzerindeki aşırı ders saati yükü kaldırılmalıdır. Bu yapıldıktan sonra, hocalara derse hazırlığın önemi kavratılmalıdır. Zira bir derse girmek için hazırlık yapmak, o dersi bilmemeye değil, o derse verilen öneme delalet eder.

Dolaylı olarak hocalarla alakalı ortaya çıkan tenkit noktalarından bahsedecek olursak, anket metinlerinde en yoğun karşılaştığımız tenkit, “*müfredatın yetiştirilmesinin, dersin öğrenilmesine ve anlaşılmasına tercih edilmesi*” meselesidir. Bunun dışında “*hac, yurt dışı vb. görevler sebebiyle eğitime adapte olamama*” şeklinde bazı eleştiriler de yapılmıştır.

Ancak kanaatimizce hocalarla alakalı yapılan dolaylı tenkitlerin en önemlisi “*müfredattaki dersi doldurmak amacıyla, branş dışı derse girmek*” dir. Daha çok idari bir mesele olan bu durum, kursiyerlerce hocalara ait bir sorun olarak algılanmıştır. Hoca eksikliğinden kaynaklan bu durumun neticesi ise eğitim açısından oldukça sakıncalıdır. Hoca eksikliğinin dışında, eşit ders dağılımı ve dolayısıyla eşit ücret şeklinde belirtebileceğimiz, maddi içerikli bir yönü de var bu durumun. Nedeni ne olursa olsun, branş dışı bir derse girmek hocalar açısından verebileceklerinin azalmasına, kursiyerler açısından alabileceklerinin azalmasına sebebiyet vermektedir. Mesela, bir tefsir dersi hocasının, tefsirdeki başarısına ve Arapça metin çözümü kabiliyetine güvenerek fıkıh dersine girmesi halinde, bu dersten yüksek bir verimin beklenmesi doğru olmaz. Zira fıkıh dersinin mantalitesi ile tefsir dersinin mantalitesi farklıdır. Bu sorunun çözüme kavuşturulması ise, hoca sayısını yeterli hale getirmek ve hocaları maddi kaygılarından kurtarmakla mümkün olacaktır.

Tüm bu durumları belirttikten sonra, üzerinde durmak istediğimiz hocalarla alakalı son bir nokta daha var. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursu hocaları bilimsel açıdan aktif, yeniliklere ve gelişmeye açık olmalıdırlar. Bu maksatla, hocalar için belirli sürelerde

gerçekleştirilmek üzere bir takım hedefler belirlenmelidir. Mesela, bu kurslarda öğreticilik yapanlar akademik çalışmalara yönlendirilmeli ve buna teşvik edilmelidirler. Bu konumda olanlardan belirli bir süre içinde yüksek lisansını ve doktorasını tamamlaması veya bilimsel yayın yapmaları istenebilir. Bu aktiviteler, onların yıllarca aynı bilgilerle hocalık yapılmasını engelleyeceği gibi, kendilerini geliştirmelerine ve yenilemelerine imkan sağlayacaktır.

E- Kurslarda Uygulanan Eğitimin Değerlendirme Safhası ve Yorumlar

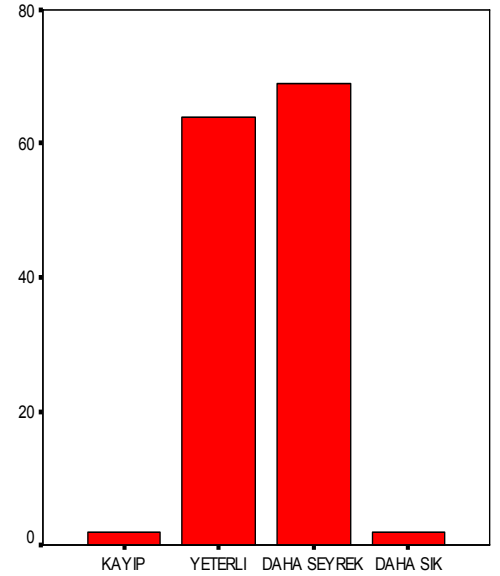
1. Kurslarda Üç Ayda Bir Yapılan İmtihanlarla İlgili Görüş ve Düşünceler

Araştırmamızın Varsayımlar kısmında “*Uygulanan imtihan sistemi kursların verimini düşürmektedir*” şeklinde bir ifade kullanmıştık. Bu düşüncemizi test edebilmek ve kursiyerlerin düşüncelerini alabilmek amacıyla onlara bir soru yönelttik. Verilen cevaplar aşağıdaki tablo ve grafiğe yansıtılmıştır.

Tablo 78 Grafik 51

Kursiyerlerin İhtisas Merkezlerinde Üç Ayda Bir Yapılan İmtihanlarla İlgili Düşüncelerini Gösteren Tablo ve Grafik

		İMTİHAN SÜRESİ			Toplam
		Yeterli Görüyorum	İmtihanlar Daha Seyrek Aralıklarla Yapılmalı	İmtihanlar Daha Sık Aralıklarla Yapılmalı	
İHTİSAS	HASEKI	13 65,0%	7 35,0%	0 ,0%	20 100,0%
	SELÇUK	8 25,8%	23 74,2%	0 ,0%	31 100,0%
	ERZURUM	10 47,6%	9 42,9%	2 9,5%	21 100,0%
	TRABZON	13 48,1%	14 51,9%	0 ,0%	27 100,0%
	KAYSERİ	20 55,6%	16 44,4%	0 ,0%	36 100,0%
Toplam		64 47,4%	69 51,1%	2 1,5%	135 100,0%

Tablomuzu incelediğimizde, verilen cevaplar içerisinde en yüksek oranı %51,1 ile “*imtihanlar daha seyrek aralıklarla yapılmalıdır*” seçeneği oluşturmaktadır. Bugünkü sistemle imtihanlar her üç ayda bir yapılamaktadır. Verilen cevaplar gösteriyor ki, kursiyerlerin yarısından fazlası imtihanların, üç aydan daha uzun bir sürede tekrar edilmesini istemektedir. Daha sık aralıklarla yapılmasını isteyen ise hemen hemen yoktur. Bu durum ortaya koyuyor ki, şu anki imtihan sisteminde doğru gitmeyen bir şeyler var.

Hem gözlemlerimiz, hem de yaptığımız görüşmeler neticesi bizim fikrimiz, uygulan sistem neticesi her üç aylık dönemin en az bir ayının boşa gittiği şeklinde oluşmuştur. Eski göreve iade gibi çok ciddi bir sonuçla karşılaşılma ihtimalinin olması, verilen önemi artırdığından, henüz imtihanlara bir ay varken kursiyerlerin gündemi imtihanlar olmaktadır. Bu süre içerisinde odaklanma problemi olduğundan, yeni bilgilerin edinilmesi oldukça zorlaşmaktadır. İmtihandan sonraki iki haftalık dönemde ise hem imtihan değerlendirilmesi yapıldığından, hem de yeni imtihandan çıkmanın rehaveti yaşandığından eğitime odaklanma olamamaktadır.

Bu sebeplerle biz de imtihanların daha seyrek aralıklarla yapılması gerektiğine inanmaktayız. Bu süre belirlenirken, ilmi hassasiyetlerin ve eğitimin ciddiyetinin de göz ardı edilmemesi elbette ki gereklidir. Sürenin uzatılmasıyla beraber, kursiyerleri değerlendirme noktasında seminerlere ağırlık verilmesi de uygun olacaktır. Zira bu durum, her fırsatta dile getirdiğimiz “uygulama” ilkesini canlandırarak önemli bir adım da olacaktır. Kursiyer, yaptığı araştırmalarıyla bilgi üretmeye de başlamış olacaktır. Ayrıca kursiyerlerin %51,7’sinin düzensiz ve imtihan zamanı çalıştığı da dikkate alınır, seminere ağırlık verilmesi, daha da önemli ve anlamlı olacaktır. Bu düzensizliğin önüne geçmede seminer çalışmaları etkili bir rol oynayacaktır.

Vehbi Akşit’in yaptığı çalışmaya karşılaştırıldığında, üç aylık süreyi “yeterli” görenlerin oranlarında %60,32’den¹⁸ %47,4’e düşüş olmuştur. Ancak asıl önemli değişiklik “daha seyrek olmalı” diyenlerde yaşanmıştır. Bunların oranı %12,70’den %51,1’e yükselmiştir. O günden bugüne böyle bir değişikliğin yaşanması kanaatimizce dikkate değer bir durumdur.

¹⁸ Akşit, age, s. 142

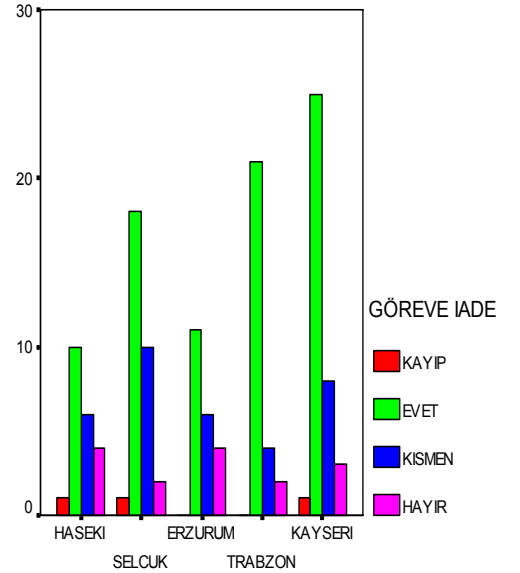
2. Eski Göreve İade ve İmtihanlara Etkisi

Kursta okuduğumuz süre içerisinde kendi dönem arkadaşlarımız üzerindeki gözlemlerimiz ve daha önceki dönemlerde kursu bitirmiş olanlarla görüşmelerimiz neticesi edindiğimiz kanaat, kursiyerlerin eğitim boyunca yaşadıkları en büyük sıkıntılardan biri, kursu başaramayarak “*eski görevine iade edileceği*” korkusudur. Bu nedenle sorduğumuz soruya kursiyerlerin vermiş olduğu cevaplar aşağıya tablo ve grafik olarak yansıtılmıştır.

Tablo 79 Grafik 52

İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Tablo ve Grafik

		Eski Göreve İade Sizi Etkiliyor mu?			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
İhtisas	Haseki	10 50,0%	6 30,0%	4 20,0%	20 100,0%
	Selçuk	18 60,0%	10 33,3%	2 6,7%	30 100,0%
	Erzurum	11 52,4%	6 28,6%	4 19,0%	21 100,0%
	Trabzon	21 77,8%	4 14,8%	2 7,4%	27 100,0%
	Kayseri	25 69,4%	8 22,2%	3 8,3%	36 100,0%
Toplam		85 63,4%	34 25,4%	15 11,2%	134 100,0%

Yukarıda verdiğimiz tablodan anlaşılacağı üzere, ne ihtisaslara göre, ne başarı durumuna göre, ne de diğer sorularla karşılaştırdığımızda ortaya çıkan sonuçlara göre verilerde hemen hemen fark yoktur. Çok başarılı olan da, daha az başarılı olan da, mezun olmuş olan da olmayan da, eski görevine iade edileceği fikrinden olumsuz etkilendiğini belirtmektedir.

Yalnızca %11,2 gibi küçük bir grubun bu durumdan etkilenmediği görülmektedir. Geriye kalanlar %88,8'lik kısım ise, az veya çok olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Kursiyerlerin zihninde oldukça büyük bir problem teşkil eden bu durum, rahatsızlık verici ve ele alınması gereken bir durumdur.

Tabi ki başarısız olanlar ödüllendirilmemeli. Çalışanla çalışmayan arasındaki fark gözetilmeli. Ama bu yapılırken, tüm gayretini gösteren, başarılı da olan kursiyerlerin psikolojik sıkıntılar yaşamasına sebep olunmamalıdır. İdari olarak da sıkıntıya düşülmeyecek orta bir çözüm bulunmalıdır. Ayrıca bu durum idareciler tarafından kursiyerlere karşı bir korku vesilesi olarak kesinlikle kullanılmamalıdır.

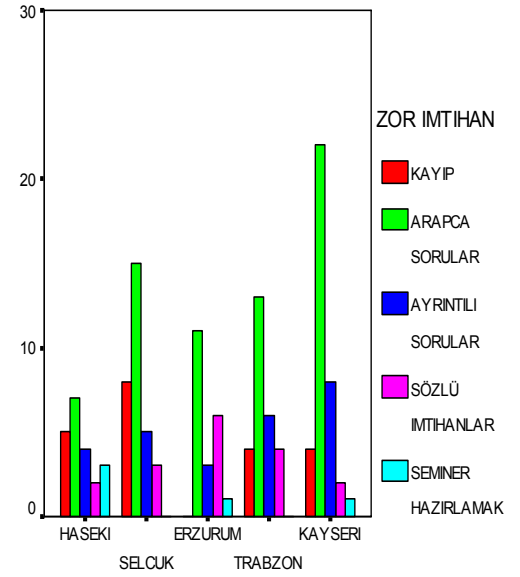
3. Kursiyerlerin En Çok Zorlandığı İmtihanlar

Kursiyerlere sorduğumuz sorulardan biri de, “kurs boyunca en çok zorlandığınız imtihan türü hangisi” şeklindeydi. Kursiyerlerin bu soruya vermiş oldukları cevaplar, tablo ve grafik olarak aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 80 Grafik 53

İhtisas Kurslarına Göre Kursiyerlerin Eski Göreve İade İhtimalinden Etkilenme Durumlarını Gösteren Tablo ve Grafik

		EN ZOR İMTİHAN				Toplam
		Arapça Cevaplamam İstene Yorum Sorular	Ayrıntılı Bilgi İstene Sorular	Sözlü İmtihanlara Hazırlanmak	Seminer Hazırlamak	
İHTİSAS	HASEKI	7 43,8%	4 25,0%	2 12,5%	3 18,8%	16 100,0%
	SELÇUK	15 65,2%	5 21,7%	3 13,0%	0 ,0%	23 100,0%
	ERZURUM	11 52,4%	3 14,3%	6 28,6%	1 4,8%	21 100,0%
	TRABZON	13 56,5%	6 26,1%	4 17,4%	0 ,0%	23 100,0%
	KAYSERİ	22 66,7%	8 24,2%	2 6,1%	1 3,0%	33 100,0%
Toplam		68 58,6%	26 22,4%	17 14,7%	5 4,3%	116 100,0%

Tablo ve grafiği incelediğimizde en çok zorlanılan imtihanların, *sorulan sorulara Arapça cevapların istendiği* imtihanlar olduğunu görmekteyiz. %58,6 ile en çok işaretlenen bu seçeneğin ardından, %22,4 ile *imtihanlarda ayrıntılı bilgilerin istenmesi* kursiyerleri en çok zorlayan ikinci imtihan türü olmuştur. *Sözlü* imtihanlarda oran %14,7'ye düşerken, *seminer hazırlamaktan* zorlandığını belirten kursiyer sayısı son derece azdır. Erzurum Eğitim Merkezinde, *sözlü* imtihanlardan zorlananların ortalamanın iki katına çıkarak %28,6 olarak gerçekleşmesi ve Haseki Eğitim Merkezinde, *seminer hazırlamaktan*

zorlandığını belirtenlerin, sayısı az olsa da kendi içinde %18,8 olarak gerçekleşmesi, tablomuzdan ortaya çıkan dikkate değer verilerdir.

İlk iki seçeneği işaretleyenlerin toplam oranı %81 olarak gerçekleşmiştir. Bu iki seçeneğin ortak noktası ise, kursiyerlere göre çalışma metodunu ezberciliğe yönlendiriyor olmasıdır. Kursiyerler kendi ana lisanlarında cevap veremedikleri için*, ders içeriğiyle beraber sanki her derste Arapça cümle kuruluşundan da imtihan olur duruma gelmişlerdir. Arapça metinler oluşturabilmeye alakalı sorumuza, yalnızca %9'luk küçük bir dilimin "iyi" şeklinde cevap verdiği de dikkate alınır, kursiyerlerin bu konuda çektikleri sıkıntı daha iyi anlaşılacaktır. Kursiyerler de karşılaştıkları bu zorluğu çözmek için, önceden hazırlanan Arapça notları ezberleyerek imtihanlara çalışır hale gelmişlerdir. Ayrıntılı bilgi istenen sorularda ise zaten belli bir oranda ezber zorunluluğu olduğundan, kursiyerler bu tip soruların da ezberle yönlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Kursiyerlerden birinin konuyla alakalı ifadesine şöyledir: *"Kurslarda uygulanan sistem kendimizi garantiye almamızı gerektiriyor. Zira eski göreve iade edilmek gibi büyük bir korkumuz var. Bu korku sebebiyle, imtihanlarda kendi ifadelerimizi Arapça olarak yazıp yazamayacağımızı deneymeden, imtihandan iyi not almak uğruna hazır bir metni ezberlemeyi yeğliyoruz. Bu da özgün olarak yetişmemizi, ezbercilikten kurtularak kendimizi geliştirmemizi engellemektedir. Zaten bir süre sonra istesek de bu kabiliyeti kendimizde bulamadığımızdan, ezber zorunlu hale geliyor."*

Arapça uygulanan imtihanlarda zorlanma sebeplerinden biri de kanaatimizce, kursun ilk dönemlerindeki ders çalışma metodunun yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Ankette kursiyerlerin %74,4'ü grup olarak çalıştığını belirtmiştir. Çalışma metodu olarak oldukça iyi bir yöntem olduğuna inandığımız grup çalışması, yanlış uygulandığında bazı kursiyerler için olumsuz sonuç doğurmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, derslere grup olarak hazırlananların her biri aktif bir rol üstlense, bu yöntem oldukça başarılı sonuçlar vermektedir. Ancak iyi bilen birinin Arapça bir metni okuyup, diğerlerinin hangi gramer kuralına göre okunduğunu sorgulamadan, pasif bir dinleyici olarak kendi metnini harekelemesi ve bu şekilde derslere hazırlık yapması, bir süre sonra iyi bilen daha da gelişmesine, takip edenin ise bu gelişmeden mahrum kalmasına sebep olmaktadır. Yeterli

* Son birkaç yılda Arapça cevaplama zorunluluğu yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Bu yıllar içerisinde Haseki Eğitim Merkezi tamamen Türkçe cevaplama benimsenirken, diğer kurslarda hem Arapça hem Türkçe, yeri geldikçe beraber kullanılmaya başlanmıştır.

gelişme kaydedilemeyince, ortaya çıkan eksiklik ezber yapılarak giderilmeye çalışılmaktadır.

Bu ifadelerimizle paralellik arz etmesi sebebiyle bazı verileri aktarmak istiyoruz. Klasik Arapça metinleri anlama noktasında “iyi” olduğunu ifade edenlerin %52,6’sı Arapça soruları cevaplamakta zorlandığını belirtirken, “kısmen” diyenlerde bu oran %60,4’e yükselmektedir. “Yetersiz” seçeneğini işaretleyenlerde ise oran %100’e çıkmaktadır. Benzer oranlar klasik hadis, tefsir ve fıkıh metinleri için de görülmektedir. Bu veriler gösteriyor ki, klasik metinleri iyi okuyup, anlayabilenlerde Arapça soruları cevaplama noktasında ortaya çıkan zorluk azalmaktadır. Öyleyse kursiyerin çalışma yöntemi, ezbere götüren pasiflik değil, anlamaya ve kavramaya götüren aktiflik olmalıdır.

Şunu da hatırlatmakta fayda var ki, hemen her karşılaştırmamızda en çok zorlanılan imtihan şekilleri, *Arapça soruların sorulduğu imtihanlar* ve daha sonra *ayrıntılı bilgi istenen sorular* şeklinde sıralanmıştır. Ancak düzenli çalışanlarla çalışmayanlara göre bir karşılaştırma yaptığımızda, düzenli çalışanlar için *ayrıntılı sorular* değil, *sözlü imtihanlara hazırlanmak* daha zor olarak ortaya çıkmıştır. Öyleyse, düzenli çalışmanın anlama ve kavramada olumlu katkısı olmaktadır denilebilir.

SONUÇ

Din görevlisinin amacı, halkın dini öğrenmesine yardımcı olmaktır. Onun için dini de, dinin öğretim metotlarını da çok iyi bilmelidir. Bu bilgi seviyesine ulaşmasında bugün İlahiyat Fakülteleri ne kadar önemli ve gerekli ise Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları da o kadar önemli ve gereklidir.

2003 yılında Isparta’da yapılan “Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu” kapanış konuşmasında, sempozyuma katılan tüm akademik ve idari personelin ittifak ettikleri konunun “Din hizmetleri görevlerini yüklenerek öğrencilere, Batı ülkelerinde de görüldüğü üzere, "Eğitim Bilimleri formasyonu gibi, Din Hizmetleri Formasyonu" bilgi ve becerilerinin kazandırılması gereği” olduğu vurgulanmıştır.

İttifak edilen bu düşünceden de anlaşılacağı üzere, bugün İlahiyat Fakültelerinin “din görevlisi” mi yoksa “din bilimleri uzmanı” mı yetiştirdiği/yetiştireceği üzerindeki ayırım henüz Türkiye’de netleşmemiş görünmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının “din görevlisi” eğitimi için açtığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Merkezleri, hizmet içi kursu olarak kalsa da, böylesi açık bir hedefe yönelmiştir.

Araştırmamızın birinci bölümünde güçlü bir mabet teşkilatının, dinlerin varlığı ve devamı için önemli olduğunu belirtmiştik. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının, bahsedilen nitelikte kuvvetli bir mabet teşkilatının oluşabilmesi ve yine bu teşkilat içinde seçkin bir kadronun vücuda gelebilmesi için önemli olduğu kanaatindeyiz.

Aktardığımız bu görüşten sonra şunu ifade etmek isteriz ki; amacımız “İslâm’ın içerisinde de Hıristiyanlıkta olduğu gibi bir ruhban sınıfı oluşturulsun ve din adamı, din görevlisi yetiştirme işi bu sınıf tarafından yürütülsün” demek değil; müftülük ve vaizlik gibi görevlerin, Diyanet İşleri Başkanlığının kurumsal yapısında, bu yapı içerisinde Başkanlıktan beklenen fonksiyonların icra edilmesinde ve halka sunulan yaygın din hizmetleri noktasında önemli olduğunu tekrar hatırlatmaktır. Bu görevleri yerine getirecek kişiler, şans eseri gelenler değil, en başından itibaren bu görevlere hazırlanan, teorik bilgiler açısından iyi yetiştirilen, öğrendiklerini uygulamayla bütünleştirebilen ve kurumsal bazda kalıcı olacak kişiler olmalıdırlar.

Adaleti, iyilik yapmayı, hoşgörölü olmayı, affetmeyi ve güzel ahlâkı emreden İslâm'ın insan yaşamını ve fiillerini düzenleme işlevi, fetva kurumuyla süreklilik kazanmıştır.¹ İslâm'ın sayılan özelliklerinin bir insanın hayatında davranış olarak müşahede edilir hale gelebilmesi için, o insana “bu, dinin emridir, bu da dinen uygun değildir” gibi sözler söyleyerek fetvalar vermek elbette ki yeterli değildir. Söylenen sözlerin, verilen fetvaların, o sözü söyleyen ve fetvayı veren kişide de yaşanır olması² ve sözün, ilmine güvenilir biri tarafından söylenmesi de gereklidir. İhtisas kursları, işte böylesi kaliteli bir yapının oluşabilmesinin anahtarıdır.

A- Varsayımların Değerlendirilmesi

Varsayımlarımız içerisinde “İsimleri Hizmet İçi Eğitim Kursları olsa da üstlendikleri rol ve icra ettikleri görev bizce bu ismin ötesindedir. Bu kursların devamlılığı yaygın din eğitimi hizmetlerinin verimliliği açısından zaruridir” şeklinde bir madde belirlemiştik. Araştırmamız neticesinde de bu varsayımımızın doğru olduğunu düşünüyoruz.

Ankete katılan kursiyerlerin tamamına yakını kurslar hakkında genel anlamda olumsuz fikir beyan etmemişler ve bu kurslardan büyük kazanımlarla ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, alan bilgisi konusunda kurslara duyulan ihtiyacı teyit etmektedir.

Kursiyerlerin çok büyük bir bölümü, ihtisas kurslarına katıldıkları için memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Bu durum, kursların kursiyerlere olumlu katkılarının olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Anket sonuçlarına göre bu kurslar içerisinde, kursiyerlere en olumlu katkıyı Selçuk Eğitim Merkezinin sağladığını da görmekteyiz. Bu kursta uygulanan eğitim öğretim faaliyetlerinin incelenerek, ortaya çıkan başarının tüm kurslara yayılması sağlanmalıdır.

Çalışmamızdan ortaya çıkan bir diğer sonuç, bilgilerin kursiyerler tarafından sistemli bir şekilde elde edilememesidir. Kursiyerlerin büyük bölümünün, kurstan sonra üstleneceği görevi iyi bir şekilde yürütebilecek derecede bilgi edindiğini belirtmesine rağmen, edindiği bu bilgileri zihninde sistemli hale getiremediğini ifade etmesi, dikkatle üzerinde durulması gereken bir durumdur. Varsayım olarak ifade ettiğimiz sistemli çalışma ve sistemli öğretmedeki sıkıntı da, araştırmamız çerçevesinde doğrulanmıştır. Bu

¹ İnalçık, age, s.19

² Saff, 61 / 2

sistematiik sorununun çözümlüne yönelik gerekli adımlar atıldığı taktirde, kurslardan elde edilen verimin katlanarak artacağını düşünmekteyiz.

Varsayımlarda, “Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile İlahiyat Fakülteleri çatışan iki kurum değil, birbirini besleyen iki kurumdur ve yaptıkları görev itibarı ile de birbirlerinden farklıdırlar” demiştik. Araştırmamız çerçevesinde, bu kursların İlahiyat Fakültelerinin bir alternatifi değil, D.İ.B. tarafından yerine getirilen din hizmetlerinin bir gereği olduğunu anlamaktayız.

Kurslarda hem kursiyerlerden, hem de kurs hocalarından beklenen yüksek düzeyde eğitim öğretim faaliyetleri, ihtiyaç duyulan maddi imkanların yeteri kadar sağlanamaması sebebiyle zarar görmektedir. Varsayımlarımız içerisinde belirttiğimiz bu cümle, kursiyerlerin anket metinleri içerisinde yoğun olarak değindiği bir meseledir. Maddi imkanların artırılarak hoca ve kursiyerlerin geçim kaygısından kurtarılması, ilme ve eğitime odaklanmalarını sağlayacağından çok büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

Varsayımlarımız içerisinde belirttiğimiz diğer görüşlerimiz, kendileri ile ilgili başlıklar altında değerlendirileceğinden, burada bu kadarıyla yetiniyoruz.

B- Kursların Hedefleriyle İlgili Tespitler ve Teklifler

Hedefler içerisinde yer bulan kazanımlarda oldukça başarılı sonuçlar alınırken, hedeflerde belirtilmeyen kazanımlarla ilgili verilerin daha düşük çıkması bir tesadüf değildir diye düşünüyoruz. Klasik metinleri anlamayla ilgili kazanımda ortaya çıkan başarının, modern metinleri anlamada ortaya çıkmaması, gramerdeki %61’lik başarının konuşmayla ilgili kazanımda %6,6’ya düşmesi ve araştırmamızda buna benzer şekilde ortaya çıkan sonuçlar, bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu sıkıntının giderilmesi, yani tüm kazanımların hedefler içerisinde yer alması, bir ihtisas yönetmeliğinin hazırlanmasıyla mümkün olur inancındayız. Hazırlanacak yönetmelikte her dersle ilgili ayrıntılı hedeflerden önce, kursun genel hedefleri daha ayrıntılı olarak belirtilmeli ve ders hedefleri de bu genel hedefe uygun olmalıdır.

Kanaatimizce bir eğitim kurumundaki başarı her şeyden önce, kurum ve öğrencilerinin hedeflerinin örtüşmesiyle gerçekleşir. Araştırmamız içerisinde kursiyerlerle

ilgili kişisel bulgular, kendi hedeflerini ilim öğrenmek dışında belirleyenlerin başarılarında bir zayıflama olduğunu ortaya koymuştur.

Ortaya çıkabilecek bu sakıncalı durumu gidermek için daha baştan, bu merkezlere kursiyer alınırken oldukça seçici davranılmalıdır. Bahsedilen seçicilik, kursiyer adayının sadece çok zeki, çok başarılı olmasını ve iyi bir alan bilgisinin bulunmasını içermemelidir. Bunlarla beraber dini ve sosyal sorumluluğu büyük olan müftü ve vaizlik görevlerini kaldırabilecek kişiliğe sahip olmasını da kapsamalıdır. Ancak böyle bir seçim yapılırken subjektifliğin ortadan kaldırılması veya asgariye düşürülmesi için gerekli bilimsel yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

Araştırmamız neticesi ortaya çıkan sonuçlardan biri de, kurslarda mesleki uygulamanın eksik olduğudur. Uygulamanın yeterli olup olmadığına dair sorduğumuz soruya “*evet*” diyenlerin oranları %16,7 gibi çok düşük bir seviyede kalmıştır. Anlaşıyor ki genel olarak düşünüldüğünde uygulama yetersizdir. Rakamlar durumun kurstan kursa ciddi bir farklılık göstermediğini de ortaya koymaktadır. Hiçbir kursta “*evet*” diyenlerin oranı “*kısmen*” veya “*hayır*” diyenlerin oranlarına üstünlük sağlayamamışsa, uygulamada bir eksiklik var demektir.

Yaygın din eğitimini yerine getirecek olan müftü ve vaizlerin hedef kitlesinin halk olduğu bilinmektedir. Hedef kitle olan halkın da homojen bir yapı arz etmediği malumdur. Bu farklılık sadece kültür farklılığı olmayıp, coğrafi ve bölgesel farklılıklar, bilgi düzeyi, değer yargıları, yaş grupları ve inançtan da kaynaklanabilmektedir. Hedef kitlesi halk olan müftü ve vaizlerin bu hedef kitleyi çok iyi tanımaları ve halkın da onları iyi tanınması görevdeki verimliliği artıracak önemli bir etken olacaktır.

Bu cümleden olmak üzere Cuma vaazlarında kursiyerlerin sürekli görev alması olumlu bir adım olacaktır. Ayrıca bu yaygınlaştırılarak haftanın farklı günlerinde, mübarek gün ve gecelerde, ramazan ayında halka yönelik vaaz ve sohbetler tertip edilebilir. Kutlu Doğum haftası, Camiler haftası, Çanakkale Şehitlerini anma günü gibi önemli gün ve haftalarda gerek Eğitim merkezinde gerekse Eğitim merkezinin bulunduğu şehre bağlı yerleşim merkezlerinde halka yönelik konferanslar verilmesi sağlanabilir. Ayrıca gerektiğinde organizasyonlarda bilfiil yer alması, halkla olan ilişkileri artırıp kursiyere

uygulama alanında tecrübe kazandıracağı gibi Eğitim Merkezinin ilmi şahsiyetini daha iyi tanıtmaya imkânı sunacaktır.

Bu maksatla Eğitim Merkezlerinde mesleki uygulamaların artırılarak devam ettirilmesi, kursiyerlerin halkı daha iyi tanımalarını ve henüz eğitim merkezinde iken bu yöndeki eksikliklerini görerek bunları gidermek için kendilerini geliştirmelerini sağlayacaktır.

Müftü ve vaizler, sadece makamda oturan, halkın arasına inmeyen ve yalnız kendilerine müracaat edildiğinde müftülük ve camilerde din hizmeti sunan kimseler değil, bilakis halkla iç içe olan acı ve tatlı günlerinde onların keder ve mutluluklarını paylaşan kimseler olmalıdır.

Ortaya çıkan uygulama eksikliğinin en önemli sebeplerinden biri, “*verilen eğitimin uygulamaya yönelik olması*” ilkesinin hedeflerde veya bu hedefleri besleyecek ilkeler içerisinde zikredilmemiş olmasıdır.

Bu durum için adalet akademisinin meslek içi eğitim yönetmeliği içinde altıncı maddede geçen ilkeler başlığını misal olarak verebiliriz. Bu ilkelerin “d” maddesinin “*eğitimin gerçekleştirilmesinde uygulamaya yönelik olma ilkesi göz önünde tutulur*” şeklinde düzenlendiğini belirtmek isteriz. Bununla da kalınmayarak ayrıntılı bir staj yönetmeliği hazırlanmış ve yönetmelik içinde ayrıntılı bir şekilde gerçekleştirilecek uygulamalar belirtilmiştir.³

Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları için de yönetmeliklerde buna benzer maddeler bulunması halinde anket sonuçlarının da ortaya koyduğu uygulama eksikliği giderilebilecek ve daha da önemlisi öğrenilen bilgiler kullanıldığı için unutulmayacaktır

Bugün itibarıyla kurs sonunda yapacağı görev ne olursa olsun her kursiyer aynı eğitimi almaktadır. Eğitimde hedeflerin uygulanacak programı ne derecede etkilediği aşikârdır. Öyleyse her kursiyer için hangi görevin hedeflendiği kursun başında, ilk birkaç dönemde belirlenmelidir. Böylece yapacağı göreve uygun programla eğitim alabilecektir. Uygulanacak ortak derslerle beraber kendi alanında hayati önemi haiz dersleri alma imkanı

³ Adalet Akademisi Adli Yargı Hakim ve Savcı Adayları ile İdari Yargı Hakim Adaylarının Staj Dönemi ile Staj Mahkemelerine İlişkin Yönetmelik, İkinci Bölüm, Madde 5 ve 6

da bulmuş olacaktır. Mesela müftü olacaklar için idari dersleri, vaiz olacaklar için etkili sunum gibi dersleri alma imkânı doğacaktır.

Adalet Bakanlığına bağlı Adalet Akademisini* misal verecek olursak; bir süre öncesine kadar adayların tamamı aynı eğitimden geçmekte ve eğitimlerinin son döneminde adaylardan bir kısmı adli yargıya, diğer bir kısmı ise idari yargıya yönlendirilmekteydi. Şimdi ise bu uygulamadan vazgeçilerek en başında adli ve idari yargıya yönlendirilecek adaylar belirlenmekte ve bütün eğitimleri, yapacakları göreve göre şekillenmektedir. Buna benzer bir uygulamanın D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarında faaliyete geçirilmesi durumunda, kendi alanında mütehassıs ve özellikle kendisinin yapacağı görevde yeterli din görevlilerinin yetişeceği düşüncesindeyiz.

C- Kursların Programıyla Alakalı Tespitler ve Teklifler

Kur'an-ı Kerim ve Meal derslerinin sadece hazırlık döneminde okutulması değil de otuz aylık zamana yayılması çok faydalı olacaktır.* Çünkü Kur'an-ı Kerim Müslümanların en temel kaynağıdır. Hazırlığı bitirip, ihtisas dönemine başlayan birçok kursiyer, her ne sebeple olursa olsun Kur'an-ı Kerim'i yeterince okumamakta, buna bağlı olarak hazırlık döneminde edindiği meal bilgisini de zamanla kaybetmektedir. Bu durumu telafi etmek için iki dersin de otuz aya yayılması uygun olacaktır.

Ayrıca Meal dersleri işlenirken görev esnasında sıkça müracaat edilecek ve konuların ana fikrini ifade eden ayetlerin önceden belirlenerek ezberlenmesinin sağlanması ve bu ayetlerin istenildiği her an sunulabilecek hale getirilmesi, hem kursiyere menfaat sağlayacak hem de hedeflenen mesleki yeterliliğe ulaşmada fayda getirecektir.

Muhadese dersleri işlenirken pratik konuşmaya yönelik modern Arapçaya ağırlık verilmesi ve hocaların dersleri ilk günden itibaren tamamen Arapça işlemesi gerekmektedir. Bu derslerde gerek internet yoluyla, gerekse uydu yayınları aracılığı ile

* İki yıl önceki eski isminin Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi olduğunu, Hizmet İçi Eğitim Kursu olduğunu ve bu sebeple Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları ile birebir örtüştüğünü burada hatırlatmamız gereklidir.

* 15-17 Eylül 2004 tarihleri arasında Bursa'da Eğitim Merkezleri öğretmenleri ile yapılan seminerde alınan kararlar henüz resmi programa geçmese de Meal derslerinin otuz aya yayılması karara bağlanmıştır. Mevcut uygulamanın da bu yönde olması sevindiricidir.

konusma dili geliştirilmelidir. Hazırlık sınıfı sonunda kursiyerlerin KPDS** gibi objektif ve tüm kurumlarda geçerli imtihanlarda başarılı bir sonuç alınabilecek seviyeye getirilmeleri hedeflenmelidir.

Çünkü bu ders, kursiyerlere Arapça konuşma yetisini kazandırmak için müfredatta konulmuştur. Kurs bitiminde ise pek az kursiyerin başarabildiği ve geriye kalanların ya hiç başarılı olamadığı, ya da yeterli derecede konuşamadığı dikkate alınacak olursa, yukarıdaki teklif daha anlamlı olacaktır. Hac, umre vb. görevlerde uygulama sahası bularak, başkanlığın ihtiyacını karşılayacağı da düşünülmelidir.

Kurslarda sistemli, çağdaş ve bilimsel bir öğretim metodu kullanılmalıdır. Derslerde bilgi verilmeye geçilmezden evvel, kursiyerlere dersle alakalı bir şablon, bir *içindekiler tablosu* verilmelidir. Kursiyer daha sonra öğreneceği her bilgiyi bu şablona göre zihnine yerleştirebilecektir.

Çünkü kursiyerlerin %66,7 gibi büyük bir bölümü kursta edindiği bilgileri zihninde sistemli hale getiremediğini belirtmiştir. Bir başka ifadeyle, edindiği bilgileri kullanmak istediğinde, bilgileri karıştırdığını belirtmiştir. Kanaatimizce bu durumun sebebi, uzun bir süreçte oldukça yoğun bir eğitim alınması ve değişik zamanda birbirini tamamlayan farklı derslerde alınan bilgilerin, sistemsiz olarak öğretilmesidir. Bilgisayara kaydedilen bilgilerin klasör, dosya ve belge şeklinde sıralandığı gibi, öğrenilen bilgiler kursiyerin zihninde bir sistematığe dönüşmelidir. Fıkıh dersini zihin, fıkıh klasörü olarak, ibadet, muamelat ve ukubat bahislerini birer dosya olarak ve namaz, alışveriş ve hırsızlık konularını da uygun dosyaların içinde bir belge olarak kaydetmelidir.

Daha önceden de müfredatta var olan *Tefsir Usulü* dersinin tefsire ait ders saatleri artırılmadan mevcut programa konulması uygun olacaktır. Çünkü tefsir derslerinin yoğun olarak işlendiği bir programda bu derslere alt yapı hazırlayıp daha iyi anlaşılmasını sağlayacak Tefsir Usulü dersinin olmayışı bir eksikliktir. Her ne kadar Tefsir dersleri esnasında yeri geldikçe usul konularına değinilse de derli toplu ve sistemli bir şekilde müstakil ders olarak bu bilgilerin verilmesi daha uygun olacaktır. Tefsir dersiyle ilgili

** Kamu Personeli Dil Sınavı

kazanımlarda ortaya çıkan eksikliğin bertaraf edilmesi ve yukarıda belirttiğimiz sistem eksikliğinin giderilmesi açısından da bu ders önem arz etmektedir.

Aynı şekilde Hadise ait ders saatleri arttırılmadan *Tahrir* Dersinin müfredata konulması uygundur. Bu şekilde kursiyer sahih kaynaklara ulaşma metodunu öğrenebileceği gibi, Hadis Usulü dersinde edindiği teorik bilgileri uygulama imkânı bularak bu bilgilerin kalıcı hale gelmesini de sağlayacaktır. Hedeflerin uygulama ilkesiyle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştik. Uygun olan dersler için, daha dersin içerisinde uygulamaya başlanması da bu ilke kapsamına girmektedir.

Fetavay-ı Muasıra (Günümüz Fıkıh Problemleri) dersinde okutulan ve çok ayrıntılı olarak hazırlanan “Fetava Muasıra” kitabı yerine müdellel fakat muhtasar, güncel konuları kapsayan yeni bir ders kitabının hazırlanmasına ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca Din İşleri Yüksek Kurulu’nun fetvaları ve gerekçelerinin bu ders içerisinde okutulmasında büyük fayda vardır.

Mezun olacak kursiyerlere yeni görevlerinde oldukça faydalı olan bu ders, okutulan kitabın çok ayrıntılı olması sebebiyle ulaşılmak istenen hedefe yeterince hizmet etmemektedir. Dersin işlenişi esnasında ayrıntılara boğulan kursiyer, dersten istenen verimi alamamaktadır. Teklif edilen nitelikte bir ders kitabının hazırlanması, daha fazla konunun işlenmesine zemin hazırlayacağı gibi, keyfiyet açısından da daha faydalı olacaktır. Ayrıca bu ders, uygulama alanıyla doğrudan ilişkili olduğu için de oldukça önemlidir. Teferruata ve metne dalarak uygulamadan taviz verilmemelidir.

Resmü’l-Müfti gibi fetva adabı ile ilgili bir dersin Fetavay-ı Muasıra dersi ile birlikte okutulması uygun olacaktır. Mezun olan kursiyere, görevi her ne olursa olsun yetişmiş din görevlisi sıfatı ile halktan bir takım dini sorular gelecektir. Dolayısıyla bu durum ile karşı karşıya kalacak olan din görevlisi, teorik fikhi bilgilerinin yanı sıra bu bilgileri hangi usul çerçevesinde sunacağını da iyi bilmek durumundadır. Böylece fetva gibi ağır bir mesuliyeti yüklenecek olan kursiyer, bu sorumluluğun bilincine varacaktır.

Mukarenetü’l-Mezahip dersinin kursun son üç döneminde değil de İhtisasın ilk üç döneminde okutulması daha yararlı olacaktır. Çünkü bu ders, müctehid imamların hareket noktalarını, mezheplerin ihtilaf nedenlerini delilleriyle birlikte ortaya koyduğu için büyük

ölçüde mezhep taassubunu da kırmaktadır. Ayrıca daha sonra okutulacak olan Fıkıh derslerinde mezhep imamlarının hareket noktalarının bilinmesi bu derslerin kavranmasını da kolaylaştıracaktır. Bu şekilde ilk üç dönemde okutulması, bahsettiğimiz sistemli öğrenmeye de katkısı olacaktır.

Şafii mezhebine ait ilmihal bilgileri, Fıkıh dersleri içerisinde ayrı bir bölüm olarak verilmelidir. Kurstan mezun olanların ülkemizin doğu ve güneydoğu bölgelerinde de görev yapacağı, özellikle müftülük görevlerine atanacakların göreve ilk olarak bu bölgelerden başlayacağı düşünülecek olursa, o bölgelerde yoğun olan Şafii mezhebi mensuplarına ait ilmihal bilgilerinin verilmesi uygun olacaktır. Bu şekilde mezunlar, bölge halkının dini meselelerine daha iyi vakıf olacaktır. Böylelikle din görevlisi ile muhatapları arasındaki diyalog kolaylaşacak ve halk arasında, din görevlisinin saygınlığı korunmuş olacaktır.

Mukayeseli Dinler Tarihi dersi konulmalıdır diye düşünüyoruz. Küreselleşen dünya şartları ve Avrupa Birliği süreci ile birlikte kendi ülkemizde ve bölgemizde, coğrafya ve kültür açısından diğer semavi din mensupları ile iç içe yaşadığımız bir realitedir. Dolayısıyla gayr-ı müslim vatandaşlarımızın, komşularımızın dinlerini, inançlarını, ibadetlerini, milli ve manevi değerlerini, genel ahlâk ve kültürlerini bilmemiz yararlı olacaktır. Böylece asgari müşterekler de ortaya çıkmış, barış ve uzlaşma kültürüne zemin hazırlanmış olacaktır. Yurt dışında görev yapan personelin genellikle Eğitim Merkezi mezunlarından olduğu veya olması gerektiği göz önüne alınacak olursa bu dersin önemi daha da anlaşılacaktır.

Bilgisayar ve Yabancı Dil derslerini müfredat dışında, isteğe bağlı olarak görmek isteyenler desteklenmelidir. Her iki ders de branş dışı derslerdir. Ancak çağı yakalamak adına gerekli olan bu derslerin normal ders saatleri dışında haftanın bir günü mütalaa saatinde yahut Müdürlüğün kursiyerlere göre belirleyeceği uygun vakitlerde, profesyonel destek alınarak sunulması faydalı olacaktır. Özellikle yabancı dilin konuşmaya yönelik olmasına dikkat edilmelidir. Bu şekilde kursiyerler, görevleri esnasında ihtiyaç duyabilecekleri önemli bir donanıma sahip olacaklardır.

Kurs sonunda kursiyerlerin vermeleri gereken Mezuniyet Tezleri daha ciddi olarak hazırlanmalıdır. Konular verilirken, Temel İslâm Bilimlerinin sosyal içerikli konularına ağırlık verilmelidir. Bunun sağlanması için tez konularının, zamanında tespit edilip,

düzenli bir şekilde danışman hoca tarafından takip edilmesi gereklidir. Bu tezlerin hazırlanmasında konu ile ilgili kaynakların yeterince bulundurulacağı branş odaları yardımcı unsur olarak kullanılabilir. İlgili tez danışmanının gözetiminde buralarda yapılacak çalışma, hem tezin ciddiyetini artırır, hem de böylece ortaya konacak eserin daha kaliteli ve daha verimli olması sağlanır. Ayrıca tezin verilmesinden itibaren öğrenci ile danışmanı arasında tezin görüşülmesi için bir zaman tespit edilmelidir.

Bu uygulama kursiyerin araştırma yetisini geliştireceği gibi, kursun da bilimsel verimliliğini artıracaktır. Tüm bu çalışmalar neticesinde, İhtisas Kurslarının buldukları şehirde ilim merkezleri haline dönüşme süreci de hız kazanacaktır. Ayrıca sosyal içerikli tezler sayesinde belli oranda toplumun problemlerine çözüm aranmış olacak ve kursiyer kendisini bu yönde geliştirmiş olacaktır. Ayrıca bu tezler, YÖK ile yapılacak görüşmelerde kursların bilimsel bilgiye verdiği önemi göstermeleri açısından da önem arz edecektir.

Hazırlık sınıfı programına Örnek Arapça Metinler dersi içerisinde her üç aylık dönemde ikişer saat olmak üzere ibadet bölümünü içeren klasik bir fıkıh metni konulmalıdır. Daha önce hazırlık döneminde Edebi Metinler dersi içerisinde El-İhtiyar kitabı çerçevesinde okutulan ibadet bölümü, 2002 yılında çıkartılan hazırlık sınıfı müfredat programı doğrultusunda kaldırılmıştır. Dolayısıyla kursiyerler otuz aylık kurs süresince ibadet bölümünü hiç okumamış olmaktadır. Bu durum ise öncelikle müftü ve vaiz olarak görev yapacak olan bir din görevlisi için eksikliklerdir. Teklif ettiğimiz çerçevede bir programla bu eksiklik giderilecektir. Yine sistemli öğretme açısından da bu teklifin katkısı olacaktır.

Program kitap merkezli değil, konu merkezli olmalıdır. Çünkü programın kitap merkezli olması, bir takım tekrarları beraberinde getirmektedir. Mesela; ihtisas birinci üç ayda Hidaye kitabından okutulan şirketler bölümü, ikinci üç ayda Muhtar kitabından da okutulmaktadır. Yine İhtisas birinci üç ayda Muhtardan okutulan alışveriş bölümü, üçüncü üç ayda Hidaye kitabından tekrar okutulmaktadır. Bu konuda başka örnekler de vermek mümkündür. Amaç, konuyu öğretmekse bu tek kitapla da olabilir; şayet amaç, kitabı tanımaksa farklı konularla da kitap tanıtılabilir.

Bahsettiğimiz yararlarıyla beraber, programın kitap merkezli olmaktan çıkartılıp, konu merkezli hale getirilmesi, kitabı bitirmek gayesiyle eğitimin kalitesinden taviz

verilmesinin önüne de geçecektir. Ayrıca konu merkezli bir müfredatın en önemli kazancı, her fırsatta dile getirdiğimiz, sistemli öğretmeye sağlayacağı katkıdır.

İrşad dersleri içerisinde diksiyon ve etkili sunum teknikleri, uzmanları tarafından verilmelidir. Androjik Formasyon Dersleri adı verilen, büyüklere öğretim metotlarına dair konular da, irşad dersleri içerisinde verilmelidir. Görevinin çoğunluğu irşad olan müftü ve vaizlerin, bu görevlerini yaparken bilgi ve tecrübelerini etkili bir şekilde sunmaları, hedeflenen noktaya varmada verimi artıracaktır. Mutfakta bin bir emekle pişirilen yemeklerin servise sunulurken sıkıntılarla karşılaşılması için, iyi bir ahçıya duyulan ihtiyacın yanında, iyi bir garsona da ihtiyaç duyulmaktadır.

D- Kursların Eğitim Süreciyle İlgili Tespitler ve Teklifler

Araştırmamızın varsayımlar bölümünde iki aşamalı imtihan sistemi önermiştik. Bunu önermemizin sebeplerini, başarılı kursiyerler seçmek, seçimdeki adaletle ve sübjektifliğin en aza indirilmesiyle kurumun hem personel hem de ilgili kişiler nazarındaki itibarını yükseltmek, şeklinde özetleyebiliriz. Ayrıca varsayımlarımız arasında ifade ettiğimiz gibi, bu şekilde seçici komisyon üzerindeki zorluk da oldukça azalacaktır. Kursa katılmak için müracaat eden personel de, en başından yeterli çalışma ve gayreti gösterirse başarabileceğini bileceğinden, daha fazla çalışacak ve seviyesini geliştirecektir. Başaramadığı takdirde, bu başarısızlığın sebebinin kendisi dışında sebepler olmadığını bildiği için, kuruma küsmeyecek ve bulunduğu görevi en iyi şekilde yapmaya devam edecektir.

Kursiyerler, her kursun kendi bünyesinde yaptığı giriş imtihanlarını olumlu karşılamaktadır. Ancak bu imtihandan önce, yazılı bir imtihan yapılması gerektiğini de belirtmişlerdir.

Anket formlarında yoğun olarak verilen cevapları bir sistem halinde sunacak olursak;

- 1- Tüm adayların katılacağı merkezi bir yazılı imtihan,
- 2- Adayın başvurduğu eğitim merkezinin yapacağı mülakat,

imtihan sisteminin temelini oluşturmalıdır. Bu iki maddeyle beraber “*Hafızlık, Yüksek Lisans ve Doktora, KPDS puanı*” ek puan olarak adayın toplam puanına ilave edilmelidir. Sonradan verilecek ilave puanlar kendi başlarına, bir adayın kesin kazanmasında vesile olacak kadar yüksek olmamalı, genel puan içerisinde yardımcı bir rol üstlenmelidir. Bu durum çalışan herkesin kazanma ihtimalinin olmasına imkân sağlayacak ve dolayısıyla gayreti artıracaktır.

Kursiyerlerin anket metinleri içerisinde belirtmiş oldukları birtakım ifadeler, idare ve kursiyer ilişkilerinde sıkı disiplin ve korkunun değil, ilmin önünü açacak bir bakış açısının, hoşgörü ve anlayışın hâkim olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Yine kursiyerlerle yaptığımız birebir görüşmeler neticesinde kullanılan bazı ifadeler, kurs idarecilerinin aynı zamanda kursiyerlerin amirleri olması sebebiyle, eğitimin zaman zaman hoca talebe ilişkisinden, amir memur ilişkisine dönüştüğünü belirtmektedir.

Kurslarda disiplinin var olması ve müdürlerce bu disiplinin uygulanmaya çalışılması doğaldır. En büyük başarıların disiplinli çalışmalar neticesi ortaya çıktığı da bir gerçektir. Ancak kurslardaki idarecilerin disiplin ve idare anlayışları daha bir hassas olmalıdır. Bilgi düzeyi olarak belli bir seviyede bulunan, yaşça olgunluğa erip aile ve evlat sahibi olan ve bir süre sonra toplum nezdinde saygın görevler kabul edilen müftü ve vaizlik görevlerini üstlenecek olan kursiyerlerin, korku merkezli bir eğitime tabi tutulmamaları ve rencide edilmemeleri gerekir. Eğitim formasyonu açısından uygun olan da budur.

Kursun süresiyle ilgili değerlendirmelerde, kursiyerlerin %37,4’ünün kurs süresini “*çok uzun*” bulduğunu belirtmiştik. Sebep her ne olursa olsun kursiyerin zihninde kurs bitmiş olursa, bu noktadan sonra ona iyi bir eğitim vermek mümkün olmayacaktır. Öyleyse derslerin işlenişinde tek düzelik olmamalı, kursiyerler sürekli yeni bir şeyler edindiklerini düşünebilmeli ve ders dışı düzenlenecek sosyal aktivitelerle motive edilmelidirler.

Kurs süresi ve kursta uygulanan eğitim dikkate alındığında, bu kurumların yüksek lisans veya doktora düzeyinde olduğunu söyleyebiliriz. Öncelikle, kursiyerlere YÖK nezdinde de geçerli olacak bir akademik unvanın verilmesi için, yani bu kurs mezunlarının yüksek lisans veya doktora mezunu kabul edilmeleri için çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuyla alakalı, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bir komisyon oluşturulmalı ve bu komisyon gerekli çalışmaları yürütmelidir. Bu komisyon İlahiyat Fakülteleriyle

yapılabilecek iş birliği imkânlarını da ayrıca araştırmalıdır. Ayrıca kursiyerlere kurum içinde geçerli olacak unvanların verilmesi üzerinde durulmalıdır. Bununla birlikte otuz aylık eğitim neticesinde, hem bir ödöl, hem de teşvik olması açısından, kursiyerlere bir kademe veya derece verilmesi uygun olacaktır. Bu düzenlemenin yapılması, Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarına verilen değeri de ortaya koyacağından ayrıca önemlidir.

Kurslardaki eğitim kadrosu üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Uzun yıllar aldıkları eğitimleriyle, üst düzey talebeler haline gelen ihtisas kursu kursiyerlerine hocalık yapacak öğretmenler en başta, yeterli alan bilgisine sahip olmalıdır. Bu sebeple, Kanaatimizce bu merkezlerde öğretici olarak hizmet edecek personele, kendi branşıyla alakalı, ilim çevreleri tarafından bilinen ve kabul görmüş üst düzey uzmanlardan, gerekli bir süre ders alma imkânı sağlanmalıdır. Alınacak bu ders, yalnızca bilgi içerikli olmamalıdır. Aynı zamanda öğreticilere bilimsel anlayışı, çağdaş yaklaşımları ve özellikle branşına ait sistematığı de kazandırmalıdır.

Öğretim kadrosuna ihtiyaç duydukları maddi olanaklar da sağlanmalıdır. Bugün itibarıyla kurs hocalarının aldıkları maaşlar, orta öğretim düzeyindedir. Kurslardaki eğitimin lisans üzeri bir eğitim olduğuna değinmiştik. şu anda, orta öğretim düzeyinde maaş alan hocalardan, yüksek düzeyde bir verim beklenmektedir. Kanaatimizce akademik unvanı olmayan kurs hocalarının maaşları, üniversitelerdeki unvansız okutmanların aldığı maaş kadar olmalıdır. Unvanı olan kurs hocaları ise, kendi unvanına denk olan üniversite hocalarının aldıkları maaş kadar ücret almalıdırlar. Bu iyileştirmelerle birlikte öğreticiler, bilimsel çalışma ve yayın yapmaları yönünde teşvik edilmelidirler. Bu aktiviteler, onların kendilerini geliştirmelerine ve yenilemelerine imkân sağlayacaktır.

E- Kurslarda Uygulanan Değerlendirme İmtihanlarıyla İlgili Tespitler ve Teklifler

Kursiyerlerin %51,1'i imtihanların bugünküne göre daha seyrek aralıklarla yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Kurs müdürleri ve hocalarla yaptığımız görüşmelerde de bu yönde görüşler belirtilmiştir. Değerlendirmeyle ilgili bölümde, bugün uygulanan sistem neticesi her üç ayda bir, en az bir aylık zaman diliminin boşa gittiğini

belirtmiştik. Sebep olarak da, imtihanlardan dolayı yaşanan odaklanma problemini belirtmiştik. Başarısız kabul edilerek eski göreve iade edilmek gibi çok ciddi bir sonuçla karşılaşılma ihtimali, imtihanlara belki de gereğinden fazla değer atfedilmesine neden olmaktadır. Bu da imtihan sürecine girildiğinde, derslere odaklanma sorununun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İmtihan sonrası rehavete düşülmesi ise, ayrı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sebeplerle biz de imtihanların daha seyrek aralıklarla yapılması gerektiğine inanmaktayız. Bu süre belirlenirken, ilmi hassasiyetler ve eğitim ilkeleri de göz ardı edilmemelidir. Sürenin uzatılmasıyla beraber, değerlendirme noktasında seminerlere ağırlık verilmesi de uygun olacaktır. Zira bu durum, her fırsatta dile getirdiğimiz “uygulama” ilkesini canlandıracak önemli bir adım olacaktır. Kursiyer, yaptığı araştırmalarıyla bilgi üretmeye başlamış olacaktır. Ayrıca kursiyerlerin %51,7’sinin düzensiz ve imtihan zamanı çalıştığı da dikkate alınır, seminere ağırlık verilmesi, daha da önemli ve anlamlı olacaktır. Bu düzensizliğin önüne geçmede seminer çalışmaları etkili bir rol oynayacaktır.

Kursiyerlerin ancak %11,2 gibi küçük bir dilimi eski göreve iade korkusunun bulunmadığını ifade ederken, kalan %88,8’i bu korkuyu ya kısmen ya da oldukça derinden yaşadığını belirtmektedir. Kursiyerlerin derse hazırlanmasında etkili olarak görünen bu uygulama, aslında bilgi edinmeyi değil, imtihanlarda başarılı olmayı zorunlu hale getirdiği için, bu başarıyı sağlayacak ezber vb. yollara teşvik etmektedir. Bu uygulamanın kaldırılmamasının sebebi ise, idari bazı kaygılardır.

Ancak bu kaygı sebebiyle devam edilen uygulama, kursiyerlerin psikolojik durumlarını olumsuz etkilemekte, kurs sonunda başarılı olanların bile kurs süresince bu sıkıntıyı bizzat yaşamalarına sebep olmakta, başarısızlıkların bir kısmı bu durum neticesi ortaya çıkan stresten kaynaklanmaktadır. Öyleyse kursiyerlerin psikolojik sıkıntılar yaşamamasına sebep olmayacak ve idari olarak da sıkıntıya düşülmeyecek orta bir çözüm bulunmalıdır. Ayrıca bu durum, idareciler tarafından kursiyerlere karşı bir korku aracı olarak kullanılmamalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- ADALET AKADEMİSİ *Adli Yargı Hakim ve Savcı Adayları ile İdari Yargı Hakim Adaylarının Staj Dönemi ile Staj Mahkemelerine İlişkin Yönetmelik*
- AKŞİT, Vehbi, *İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi (yayınlanmamış Y.L Tezi)*,S.Ü.: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1997
- AYDIN, M. Şevki, *İlâhiyat Lisans Programının Amaç Sorunu, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, S.D.Ü. İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004
- AYDIN, M. Zeki, “*Program Geliştirme Açısından Bugünkü Lise Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Programı*”, *Orta Dereceli Okullarda (İmam-Hatip Liseleri Hariç) yürütülen Din Eğitim-Öğretim Problemleri Sempozyumu*, Kayseri, 1998
- AYHAN, Halis, *Temel ve Orta Öğretimde Din Eğitimi, Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi*, İslâm Medeniyeti Vakfı Yayınları, İst., 2003
- BALTACIOĞLU, İ. Hakki, *Pedagojide İhtilal*, İst., 1964
- BAŞGİL, Ali Fuat, *Din ve Laiklik*, Kubbealtı Neşriyat, İst., 2003
- BUHARİ, Muhammed b. İsmail, *el-Camiu’s-Sahih*, el-Mektebetü’l İslâmiyye, İst., 1979
- BOLAY, S. Hayri, *Türk İnsanın ve Cemiyetinin Teşekkülünde Dinin Rolü, Millî Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınları, İst. 1981
- ÇELEBİ, Ahmet, *İslâm’da Eğitim Öğretim Tarihi*, çev. Ali Yardım, Damla Yayınevi İst., 1998
- Din Şurası, *Dini Konularda Toplum Aydınlatma Komisyonu Müzakereleri*, c.1
- GÜNAY, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Emek Matbaacılık, İst., 1999
- HACINEBİOĞLU, İ. Latif, *Batıdaki İlâhiyat ve Felsefe Eğitimindeki Bazı Yaklaşımların Türkiye’ye Dönük Uygulanabilirliği İle İlgili Bir Değerlendirme (İngiltere Tecrübesi)*, *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, S.D.Ü. İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004
- İNALCIK, Halil, *Doğu Batı Makaleler I*, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2005
- KILAVUZ M. Akif, *İlâhiyat Fakültelerinde “Din Hizmetleri Bölümü” Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, S.D.Ü. İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004

- KÜÇÜKAHMET, Leyla, Hizmet İçi Eğitim(Teori ve Uygulamaları), G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1992
- MISIROĞLU, Kadir, Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler, Sebil Yayınevi, İst., 1969
- MÜSLİM, Ebu'l- Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, Sahih, Beyrut, 19056
- ÖCAL, Mustafa, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, T.D.V Yayınları, Ankara, 1999
- ÖCAL, Mustafa, İmam-Hatip Liseleri Müdürlerine Göre İlahiyat Fakülteleri ve Mezunları,Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi,İslâm Medeniyeti Vakfı, İstanbul, 1993
- ÖCAL, Mustafa, 20. Yüzyılda Türkiye’de Din Eğitimi, U.Ü. İlahiyat Fakültesi Ders Notları, Bursa, 2001
- ÖZDEMİR, Şuayip, Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Çalışma Alanları ve Bu Alanlara Eleman Yetiştirmek Üzere İlahiyat Lisans Programında Yapılması Gerekli Düzenlemeler, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004
- ÖZEK, Ali, İmam-Hatip Liseleri ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İşİ, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, (8-10 Nisan 1988), Ankara, 1991
- POYRAZ, Şerafettin, D.İ.B. Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004
- SARIKOYUNCU, Ali, Millî Mücadelede Din Adamları, D.İ.B. Yayınları, Ankara. 1977
- TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa es-Sevre, es-Sünen, Mısır, 1962
- TOSUN, Cemal, Din Eğitimi Bilimine Giriş, Pegama Yayıncılık, Ankara, 2005
- TUNÇ, Cihat, Din Hizmetlerinde Görev Alacak İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Yetiştirilmesi ve Sorunları, Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2004
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Kamu Kurum ve Kuruluşları Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim istatistikleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 2002. s. VIII
- YÖK, İlahiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları,Ankara,1998

EKLER

Ek-I: Anket uygulaması için gerekli izin belgesi.

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyamet İşleri Başkanlığı

02/01/2006

Sayı : B.02.1.DİB.0.72.00.02/3

Konu :

İLGİLİ MAKAMA

İlgi :02.01.2006 tarihli dilekçe.

İlgi dilekçe ile, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Din Eğitimi alanında tez çalışması yaptığından bahisle, Erzurum M.Nuri Yılmaz, İstanbul Pendik Haseki, Kayseri, Konya Selçuk ve Trabzon Akçaabat Darıca Eğitim Merkezlerinde İhtisas kursuna katılan kursiyerler arasında anket uygulaması yapmak isteyen, Bursa M. Kemalpaşa İlçe Vaizi Mustafa KARA'ya gereken kolaylığın gösterilmesini rica ederim.

Abdullah KORKMAZ
Din Eğitimi Dairesi Başkan V.

Ek-II: Anket metni.

Kıymetli Meslektaşlarım,

Elinizdeki bu anket “**Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**” konulu Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yapılmakta olan Yüksek Lisans tezine kaynak oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. Anket uygulayan da sizler gibi 30 ayını bu kurslarda geçirmiş biridir.

Anketin ve dolayısıyla çalışmamızın amacı; yaygın din eğitiminin verilmesinde etkin noktalarda görev alacak olan siz değerli meslektaşlarımızın ihtisas eğitimi döneminde karşılaştığı sorunların hangi konularda yoğunlaştığını belirlemektir. Ayrıca bu hususlara ilişkin istek ve önerilerinizi tespit edip değerlendirerek sorunların çözümüne ve bundan sonraki ihtisas eğitimlerinin daha iyi ve etkin yapılabilmesine katkıda bulunmaktadır.

Ankete adınızı yazmanızı istemiyoruz. Sizden istediğimiz tek şey; sorularımız üzerinde düşünerek, başkasının tesirinde kalmadan samimiyetle kendi düşünce ve kanaatlerinize göre cevap vermenizdir. Cevaplarınız tek tek herhangi bir kimseye gösterilmeyecek, değerlendirilmesi ve yorumlanması yapıldıktan sonra toplu sonuçları ilgililere ve kamuoyunun bilgisine arz edilecektir.

Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür eder saygılarımızı sunarız.

Ocak 2006

Tez Yöneticisi:

Yard. Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

U.Ü. İlahiyat Fakültesi

Din Eğitimi Anabilim Dalı

Öğretim Üyesi ve Tez Danışmanı

Anket uygulayan:

Mustafa KARA

U.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

(Mustafakemalpaşa Vâizi)

ACIKLAMALAR

- 1) Soru cümlelerinden sonra verilen seçeneklerden uygun bulduğunuzun yanındaki parantezin içine **(X)** işareti koyunuz.
- 2) Seçeneklerden sonra “Neden?..” şeklinde cevabınızın açılımını sağlayacak olan veya hiç seçenek oluşturulmadan doğrudan görüşlerinize başvurulacak sorularda; şeklinde bırakılan yerlere kendi görüşlerinizi açıkça yazabilirsiniz. Ayrılan yerin yeterli olmaması halinde yan taraftaki boşluklara yazmaya devam edebilirsiniz.

SORULAR

1. Yaşınız?
 - 1 [] 22-25 arası
 - 2 [] 26-30 arası
 - 3 [] 31-35 arası
 - 4 [] 36-40 arası
 - 5 [] 41 ve yukarı
2. Mezun olduğunuz Fakültenin / Yüksek İslâm Enstitüsünün adı?
.....
3. Eğitim durumunuz?
 - 1 [] Lisans
 - 2 [] Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)
 - 3 () Yüksek Lisansı tamamlamış
 - 4 [] Doktora (ders veya tez döneminde)
 - 5 () Doktorasını tamamlamış
4. Görev / hizmet süreniz?
 - 1 [] 1-3 yıl arası
 - 2 [] 4-7 yıl arası
 - 3 [] 8-10 yıl arası
 - 4 [] 11-15 yıl arası
 - 5 [] 16 yıl ve fazlası

5. Hangi İhtisas Kursuna devam ediyorsunuz veya hangisini bitirdiniz?

a-() Devam Ediyorum b-() Bitirdim

- 1 [] İstanbul Pendik Eğitim Merkezi
2 [] Konya Eğitim Merkezi
3 [] Erzurum Eğitim Merkezi
4 [] Trabzon-Akçaabat Eğitim Merkezi
5 [] Kayseri Eğitim Merkezi

6. Kursa başlarken göreviniz ne idi?

- 1 [] Müftü
2 [] Vâiz
3 [] Murakıp
4 [] İmam-Hatip
5 [] Müezzîn-Kayyım
6 () Başka (Lütfen belirtir misiniz?).....

7. İhtisas Kursuna alınma biçimiyle / imtihanıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

.....
.....
.....

8. Kursa katılmaktaki amaçlarınız veya hedefleriniz nelerdir?

(Öncelik sırasına göre 1. 2. 3. 4. 5. şeklinde numaralayınız)

- 1 () Görev yerimin değişmesini sağlamak.
2 () Kursu bitirerek görevde yükselmek.
3 () İlmî seviyemi yükseltmek.
4 () Yurt dışında bir göreve gidebilmek
5 () Başka (varsa lütfen açıkça yazınız)

9. Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinde İhtisas Kurslarının hedefleri “Diyânet İşleri Başkanlığı teşkilatında çalışan dini hizmet personelinin mesleki bakımdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini artırmak, daha ileri görevlere hazırlamak ve başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek nitelikte mütehassıs elemanları, yüksek din alimlerini yetiştirmektir” şeklinde ifade ediliyor. Sizce bu hedefler yeterli ve uygun mudur?

- 1 () Yeterli ve Uygun
2 () Yetersiz ve Uygun değil
3 () Fikrim yok

10. İhtisas Kurslarının hedeflerini yetersiz buluyor ve uygun olmadığını düşünüyorsanız, nasıl bir hedef belirlenmeli? Lütfen yazınız:

.....
.....
.....

11. İhtisas kursunu tamamladıktan sonra hangi görevi almak istersiniz?

- 1 () Müftü
2 () İhtisas Eğitimi Merkezi Öğretmeni
3 () Vâiz
4 () Uzman
5 () Yurt dışında görev

12. İhtisas Kursundan sonra Diyanet Teşkilatından başka bir kuruma geçmeyi düşünüyor musunuz?

- 1 () Evet 2 () Hayır 3 () Fikrim Yok

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....
.....
.....
.....

13. İhtisas eğitimi süresince gördüğünüz Arapça Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini ne kadar elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Yeterli gramer bilgisine sahip olma	()	()	()
2- Arapça konuşabilme	()	()	()
3- Klasik Arapça metinleri anlayabilme	()	()	()
4- Modern Arapça metinleri anlayabilme (Dergi, gazete v.b metinler)	()	()	()
5- Arapça duyduğunu yazabilme	()	()	()
6- Arapça metinler oluşturabilme (Dilekçe v.b metinler)	()	()	()
7- Arapça bilgisi bakımından kendi kendimi geliştirebilme yeteneği	()	()	()

14. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Arapça derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkki işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () kendimden kaynaklanıyor.
- 2 () hocalardan kaynaklanıyor.
- 3 () idareden kaynaklanıyor.
- 4 () müfredattan kaynaklanıyor.
- 5 () arkadaşlık ortamından kaynaklanıyor.

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....

15. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Fıkıh Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	()	()	()
2- Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hakim olma	()	()	()
3- Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	()	()	()
4- Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme	()	()	()
5- Fıkıh terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	()	()	()
6- Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	()	()	()
7- Yeterli ilmihal bilgisine sahip olma	()	()	()

16. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Fıkıh Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkki işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () Sorun kendimden kaynaklanıyor.
- 2 () Sorun hocalardan kaynaklanıyor.
- 3 () Sorun idareden kaynaklanıyor.
- 4 () Sorun müfredattan kaynaklanıyor.
- 5 Başka (lütfen belirtiniz)

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini açıkla mısınız?):.....

17. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Tefsir Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Tefsir ekolleri hakkında bilgi sahibi olma	()	()	()
2- Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hakim olma	()	()	()
3- Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	()	()	()
4- Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme	()	()	()
5- Tefsir terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	()	()	()
6- Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	()	()	()
7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir metinlerinden faydalanabilme	()	()	()

18. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Tefsir Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkka işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () Sorun kendimden kaynaklanıyor.
2 () Sorun hocalardan kaynaklanıyor.
3 () Sorun idareden kaynaklanıyor.
4 () Sorun müfredattan kaynaklanıyor.
5 Başka (lütfen belirtiniz)

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....
.....
.....
.....

19. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Hadis Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma	()	()	()
2- Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hakim olma	()	()	()
3- Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	()	()	()
4- Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	()	()	()
5- Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	()	()	()
6- Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	()	()	()
7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	()	()	()

20. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Hadis Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkka işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () Sorun kendimden kaynaklanıyor.
2 () Sorun hocalardan kaynaklanıyor.
3 () Sorun idareden kaynaklanıyor.
4 () Sorun müfredattan kaynaklanıyor.
5 Başka (lütfen belirtiniz)

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....
.....
.....

21. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kalam Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Kalam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	()	()	()
2- Kalam literatürüne ve kaynak bilgisine hakim olma	()	()	()
3- Klasik Kalam metinlerini anlayabilme	()	()	()
4- Kalam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	()	()	()
5- Kalam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	()	()	()
6- Kalam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	()	()	()
7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kalam konularına hakim olma	()	()	()

22. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kalam Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkkı işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () Sorun kendimden kaynaklanıyor.
- 2 () Sorun hocalardan kaynaklanıyor.
- 3 () Sorun idareden kaynaklanıyor.
- 4 () Sorun müfredattan kaynaklanıyor.
- 5 Başka (lütfen belirtiniz)

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....
.....
.....

23. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	iyi	Kısmen	Yetersiz
1- Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme	()	()	()
2- Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme	()	()	()
3- Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme	()	()	()
4-Kur'an-ı Kerim'in hangi süresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	()	()	()
5- Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme	()	()	()
6- Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme	()	()	()
7- Temel dini konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip olup bu ayetlerin Mealini verebilme	()	()	()

24. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olan birden fazla şıkkı işaretleyip nedenini yazabilirsiniz)

- 1 () Sorun kendimden kaynaklanıyor.
- 2 () Sorun hocalardan kaynaklanıyor.
- 3 () Sorun idareden kaynaklanıyor.
- 4 () Sorun müfredattan kaynaklanıyor.
- 5 Başka (lütfen belirtiniz)

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....
.....
.....

25. İhtisas Eğitim programında yer aldığı halde okutulmasını gereksiz gördüğünüz dersler var mı?
Evet () Hayır ()

Cevabınız "Evet" ise bu dersin/derslerin adını ve neden gereksiz olduğunu da belirtir misiniz?

1-
2-
3-
.....

26. İhtisas eğitim programında olmadığı halde okutulmasını istediğiniz dersler var mı?

1 () Evet 2 () Hayır

Cevabınız "Evet" ise bu dersin/derslerin adını ve neden okutulmasını istediğinizi de belirterek yazarmısınız?

1-
.....
2-
.....
3-
.....

27. İdarecilerin sorunlarınızı çözmedeki tavırları nasıldır?

1 [] Hemen halletme çareleri ararlar
2 [] Bazen ilgilenip bazen ilgilenmezler
3 [] Tamamen ilgisizdirler
4 [] Sorunlarımızı iletemedik
5 [] Herhangi bir sorun yaşamadım

28. Eğitim Merkezinde (varsa) karşılaştığınız en önemli üç problem nedir? (Lütfen önem sırasına göre kısaca yazınız.) (Kursiyerler, hocalar, idare, müfredat, bina v.b gibi fiziki şartlar anahtar kelimeler)

1- Problemin Tanımı :.....

Çözüm Öneriniz :.....

2- Problemin Tanımı :.....

Çözüm Öneriniz :.....

3- Problemin Tanımı:.....

Çözüm Öneriniz :.....

29. Devam ettiğiniz ihtisas eğitimi programının otuz aylık süresini nasıl buluyorsunuz?

1 [] Yeterli
2 [] Çok Uzun
3 [] Çok Kısa

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....

.....

.....

30. İhtisas Kurslarında her üç (3) ayda bir sınav yapılmasını nasıl buluyorsunuz?

1 [] Yeterli görüyorum
2 [] İmtihanlar daha seyrek aralıklarla yapılmalı
3 [] İmtihanlar daha sık aralıklarla yapılmalı

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?):.....

.....

.....

.....

37. İleride Yaygın Din Eğitimi'nde etkili bir noktada olacağınızı dikkate alırsak İhtisas Kursunda aldığınız eğitimle halkın din anlayışına ve dini-sosyal hayatına katkı sağlayabileceğinizi düşünüyor musunuz?

1 () Evet

2 () Kısmen

3 () Hayır

38. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise ne tür katkıda bulunabileceğinizi lütfen belirtiniz./cevabınız “Kısmen” veya “Hayır” ise nedenini belirtir misiniz?

.....
.....
.....

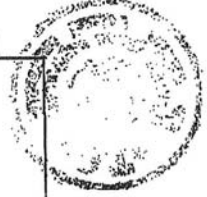
39. İhtisas eğitiminin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için başka hususlar, eleştiriler ve dilekeleriniz varsa, lütfen kısaca ve maddeler halinde belirtiniz.

Ek-III: İhtisas Kursu Ders ve Kitap Çizelgesi

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :1 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

DERSLER	DERS SAATI		TAKIP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	6	72	Celaleyn Tefsiri İbn Kesir Tefsiri	Son cüzün tamamı Yasin, Fetiħ, Hucurât süreleri
Hadis Üslûlû	2	24	Teysiru Mustalâhi'l-Hadis veya Şerhu Manzûmeti'l-Beykûniyye	Kitaptaki konular
Hadis	3	36	Teysiru'l-Alliam Şerhu Umdeti'l-Ahkam, Sübûlû's-Selâm gibi kitaplar	Kitaptaki konular
İslam Hukukuna Giriş	2	24	El-Medhal (Abdükerim Zeydan)	Nizâmü'l-milkiyye
Akâid	3	36	Şerhu'l-Emâli, el-Bidâyetü fi Usûli'd-din vb.	Kitaptaki konular
Fıkıh	4	48	el-Muhtar	2. cüz
	2	24	el-Hüdaye	Şirket Bölümü
	2	24	el-Ahvâli'ş-şahsiyye	Nikah Bölümü

Handwritten signatures and initials.

500 - 645141

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :2 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

DERSLER	DERS SAATI		TAKİP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	6	72	Nesefi Tefsiri	Okunacak sureler öğretmen tarafından seçilir.
Hadis Usulü	2	24	Teysiru Mustalah'ı-Hadis veya Şerhu Manzumeti'ı-Beykûniyye	Kitaptaki konular
Hadis	3	36	Teysiru'ı-Allam, Sübütü's-Selam vb. kitaplar	Kitaptaki konular
İslam Hukukuna Giriş	2	24	el-Medhal (Abdülkerim Zeydan)	Kitaptaki konular
Fıkıh	4	48	el-Muhtar	3. cüz
	2	24	el-Hidâye	Vakıf Bölümü
	2	24	el-Ahvalü's-Şahsiyye	Mehir ve Nafaka Bölümü
Fıkıh Usulü	3	36	el-Veciz (Abdülkerim Zeydan) veya İmü Usulü'ı-Fıkh (A. Hallaf)	Kitaptaki konular

A.Y. [Signature]

Soo - CATULAL

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :3 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

DERSLER	DERS SAATI		TAKIP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	3	36	Neseî Tefsiri	Nur ve Ahzab sûreleri
	3	36	Kâdî Beydâvî Tefsiri	
Hadis	3	36	Teysiru'l-Allam veya Sübülü's-Selam vb.	Kitaptaki konular Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
	2	24	Buhârî	
Fıkıh	4	48	el-Muhtar	4. cüz
	2	24	el-Hidaye	Ahş-veriş Bölümü
	2	24	el-Ahvâlü ş-şahsiyye	Talak
Fıkıh Usulü	3	36	el-Vocüz (Abdülkerim Zeydan) veya İlmü Usulü'l-Fıkıh (A. Hallaf)	Kitaptaki konular
Kavâid-i Külliye ve Usûl-i Fetva	2	24	Şerhu Kavâidi'l-Fikhiyye (A.Zerka) vb.	Mecelledeki 99 kaide ezberletilecek.

[Handwritten signatures and initials]

SPO - GAZİLER

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MUFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :4 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

DERSLER	DERS SAATI		TAKİP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	3	36	Nesefi Tefsiri	Kehf süresi
	3	36	Keşşaf Tefsiri	
Hadis	3	36	Teysiru'l-Allam veya Sübülü's-Selam vb.	Kitaptaki konular Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
	2	24	Müslim	
Fıkıh	4	48	el-Muhtar	5. cüz Ağış-veriş bölümüne devam. Talak Kitaptaki konular
	2	24	el-Hidaye	
	2	24	el-Ahvâlü'ş-Şahsiyye	
Fıkıh Usulü	3	36	el-Vecüz (Abdülkerim Zeydan) veya İlmü Usulü'l-Fıkh (A. Hallaf)	Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
İslam Hukuku Felsefesi	2	24	el-Muvafakât, Makasdu'ş-Şer'ia vb. kitaplar	

A.D. /

/

500-548142

T.C.
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI.

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :5 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

BÖLÜMÜ :İhtisas
DÖNEM :5 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ :12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI :24
TOPLAM DERS SAATI :288

DERSLER	DERS SAATI		TAKİP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	3	36	Nesefi Tefsiri	Nisâ sûresi
	3	36	Kurtubî Tefsiri	
Hadis	3	36	Teysiru'l-Allam veya Sübülü's-Selâm	Kitaptaki konular
	2	24	Sünen-i Ebî Dâvud ve Tirmizi	Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
Fıkıh	4	48	el-Hidaye	Sarf ve Ribâ Bölümü
	3	36	Mukarretü'l-Mezâhib	
	2	24	El-Ahvâlü's-Sahsiyye	İddet, Sübûtü'n-Neseb
Ferâiz	3	36	es-Sirâciyye vb. kitaplar	Kitaptaki konular
Güncel Fıkıh Problemleri (el-Kadâyâ Fıkhiyye Muasıra)	1	12	Fetâvâ Muasıra (Kardâvî) Kadâyâ Fıkhiyye Muasıra (R. Bütî)	

AM

J

to

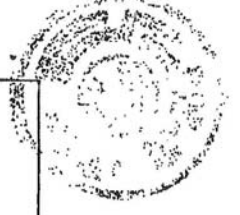
→

500-642442

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ : İhtisas
DÖNEM : 6 (3 ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ : 12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI : 24
TOPLAM DERS SAATI : 288

DERSLER	DERS SAATI		TAKİP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	3	36	Nesefi Tefsiri	
	3	36	Alüsi Tefsiri	Lokman süresi.
Hadis	3	36	Teyisirü'l-Allam veya Sübü'lü's-Selâm	Kıtaptaki konular.
	2	24	Sünen-i Nesâî ve İbn Mâce	Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
Fıkıh	4	48	el-Hidaye	Selem ve Kefâlet
	2	24	Mukarretü'l-Mezahib	Okunacak bölüm öğretmen tarafından seçilir.
	2	24	el-Ahvalü'ş-Şahiyye	Rada' (süt emme)
Ferâiz	2	24	es-Sirâciyye vb. kitaplar	Kıtaptaki konular.
Güncel Fıkıh Problemleri (el-Kadâyâ Fikhiyye Muasıra)	2	24	Fetâvâ Muasıra (Kardâvî) Kadaya Fikhiyye Muasıra (R. Büti)	
İnşad ve Tebliğ	1	12		

500-4221212

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İHTİSAS EĞİTİM MERKEZLERİ
MÜFREDAT PROGRAMI

BÖLÜMÜ : İhtisas
DÖNEM : 7 (Üç ay)
ÖĞRETİM SÜRESİ : 12 Hafta
HAFTALIK DERS SAATI : 24
TOPLAM DERS SAATI : 288

DERSLER	DERS SAATI		TAKİP EDİLECEK KİTAP	KONULAR
	Haftalık	Top.		
Tefsir	3	36	Nesefi Tefsiri	Okunacak süreler öğretmen tarafından seçilir. Enfat ve Tevbe süreleri
	3	36	Tefsir-i Kebir (F. Er-Râzî)	
Hadis	3	36	Teysirü'l-Allâm veya Sübülü's-Selam vb.	
	2	24	Darimî, Muvattâ'	
Fıkıh	4	48	El-Hidâye	Haram ve Helaller (Hazr ve İbâna) Haçr, maî velayet
	2	24	El-Ahvâkı's-Şahsiyye	
Ferâiz	3	36	Mukareneü'l-Mezâhib	
	2	24		
İrşad ve Tebliğ	1	12		
İdari dersler	1	12		

Abdullah Ayan
Abdullah Ayan
D.İ. Yük. Kur. Uzm.

Dr. Durak Pısmaz
Dr. Durak Pısmaz
Haseki Eğt. Mer. Md.

Mehmet Savaş
Mehmet Savaş
Haseki Eğt. Mer. Öğret.

Hasan Kük
Hasan Kük
Selçuk Eğt. Mer. Md. V.

500- GABUL